FREDEN I FREDRIKSHAMN

AKADEMISK AFHANDLING

SOM MED TILLSTÅND AF

VIDTBERÖMDA FILOSOFISKA FAKULTETEN I UPSALA

FÖR FILOSOFISKA GRADENS ERHÅLLANDE

TILL OFFENTLIG GRANSKNING FRAMSTÄLLES

AF

ERIK HAMNSTRÖM

FIL. LIC. AF SÖDERMANLANDS-NERKES LANDSKAP

Å LÄROSALEN N:o IV LÖRDAGEN DEN 24 MAJ 1902

P. V. T. F. M.

ACAD.
GD.BAT.
BIBL.

WRETMANS TRYCKERI, UPSALA

1902

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/IA41548913_0035

Någon detaljerad skildring af fredsunderhandlingarne i Fredrikshamn finnes, mig veterligen, icke i svenskt tryck. Utförligast omtalas de i Minnen ur Sveriges nyare historia.

Jag anför här den litteratur, som jag förnämligast användt.

1. *Minnen ur Sveriges nyare historia,* samlade af B. von Schinkel. Femte delen, utgifven af C. W. Bergman.

Dessa minnen äro före 1807 ganska otillförlitliga, men från och med detta år är framställningen fullt trovärdig. Minnen ur Sveriges nyare historia anses som hufvudverket i vår historia för det nittonde århundradets första årtionden.

2. *Minne af statsministern grefve Gustaf af Wetterstedt,* författad af H. L. Forssell. Svenska akademiens handlingar ifrån år 1886, tredje delen.

Innebörden af kontinentalsystemet är där med synnerlig klarhet framställd.

3. *De diplomatiska förbindelserna mellan Ryssland och Sverige under de första åren af kejsar Alexander I:s regeringstid intill Finlands förening med Ryss-*

land. Af K. K. Zlobin. Öfversättning från ryskan af H. Hjärne.

Arbetets hufvudsyfte är att rättfärdiga Rysslands anfall 1808. Intressant är emellertid den bekännelse, förf. nödgas göra, att Ryssland då för tiden stod under den napoleonska politikens svåra tryck.

4. *Pokorenie Finlandiji* (Finlands underkufvande) af K. Ordin.

Tjugufemte kapitlet,[1] andra delen (sid. 434—486), innehåller en utförlig redogörelse för fredsunderhandlingarne, grundad på depescher från ryska utrikesministeriets arkiv. Af särskildt intresse är förf:s medgifvande, att man å rysk sida var synnerligen angelägen om freden.

5. *Napoléon et Alexandre I:er* par Albert Vandal.

Detta arbete, för så vidt det berör svenska förhållanden, styrker, att Finlands förlust var ett verk af Napoleon.

Andra anlitade arbeten äro: *Das Zeitalter der Revolution, des Kaiserreiches und der Befreiungskriege* von D:r Wilhelm Oncken, *Histoire générale* publ. par Lavisse et Rambaud, *Rysslands historia* af Rambaud, öfvers. af Carl Silfverstolpe, *Finlands historia* af Yrjö Koskinen, öfvers. af Rafael Hertzberg, *History of Europe* by Arch. Alison, *Geschichte von England* von Mauritz Brosch, *Alexandre I:er et Napoléon d'apres leur correspondence inédite 1801—1812* par Serge Tatistcheff, *1809 och 1810* samt *1809 års revolution och dess män* af C. A. Adlersparre, Järtas lefnadsteckning i *Valda skrifter* af Hans Järta, utgifna af Hans Forssell, *Till historien om statshvälfningen i Sverige 1809* af Magnus Sandegren samt spridda uppsatser i *Historisk Tidskrift.*

[1] Genom Hr Docenten T. Torbiörnsson har jag satts i tillfälle att genomgå denna del af Ordins arbete.

Följande källskrifter hafva nyttjats:

I. Memoarer:

1. *Minnen och anteckningar af Lars von Engeström,* utgifna af Elof Tegnér.

Engeström var lika så god anhängare af »det franska systemet» som någon annan. Hans anteckningar äro, enligt hans egen uppgift, nedskrifna under något af de sista åren af hans vistelse i Sverige, således långt efter det att den blinda tilliten till Napoleon visat sig vara en villfarelse. Han berättar därför gärna, huru Lagerbjelke afsände ej mindre än fem kurirer till Napoleon mellan den 13 mars och 18 maj, men han omtalar ej sina egna smickrande skrifvelser till Didelot, franske ministern i Köpenhamn, som förmedlade förbindelsen med franska utrikesstyrelsen.

2. *Anteckningar och minnen af Hans Gabriel Wachtmeister,* utgifna af Elof Tegnér.

Dagboksanteckningarne från 1807 till midten af 1809 innehålla en hel del bidrag till tidens historia. Förf:s sympatier för den nya tidens män göra honom stundom orättvis mot gustavianerna, särskildt Ehrenheim.

3. *Gustaf Mauritz Armfelt, Studier ur Armfelts efterlemnade papper samt andra handskrifna och tryckta källor* af Elof Tegnér.

Det kan synas oegentligt att räkna detta arbete till memoarlitteraturen. Jag har gjort det, emedan så godt som hela framställningen är byggd på Armfelts bref. Jag har anlitat detta verk, för så vidt det berör tronföljarvalet och planerna på Norge, hvilka störande ingrepo i fredsunderhandlingarne i Fredrikshamn.

4. 5. 6. *Mémoires posthumes du feldmaréchal comte de Stedingk* samt *Notice biographique sur la carrière po-*

litique du comte Gustave Lagerbjelke innehålla ej något väsentligt, som berör min afhandling, lika litet som *Anteckningar af grefve Magnus Björnstjerna.* Utgifne efter hans död [af C. M. Björnstjerna].

7. *Memoires du Lieutenant Général De Suremain.*

Meddela ingenting nytt i här förevarande ämne. Förf:s öfverdrifna tanke om sin betydelse som diplomatisk agent gör hans framställning löjeväckande, när han berättar om sina beskickningar till Frankrike 1809.

II. Urkundssamlingar:

A. Tryckta:

1. *Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia samt historiska personer utgifna af ett sällskap.*

Denna samling är verkställd af excell. Georg Adlersparre. När Adlersparre lämnade Stockholm i slutet af juli för att begifva sig till västra gränsen, underrättades han af Wetterstedt och Lagerbjelke om alla betydande ärenden. Depescher och noter sändes honom liksom utdrag ur statsrådsprotokollen. Som bekant gjorde Adlersparre ett ogrannlaga bruk af dessa meddelanden, i det att han tryckte dem, innan de enligt grundlagen skulle få offentliggöras. Den s. k. Ehrenheims berättelse anser G. Montgomery ej vara författad af Ehrenheim. Enligt honom fanns ej någon sådan i Ehrenheims papper. Samlingen innehåller viktiga bidrag till historien om Sveriges förhållande till utländska makter vid statshvälfningen 1809.

2. *Utländska diplomaters minnen från svenska hofvet. Skildringar samlade ur deras anteckningar m. m.* af Scævola.

Genom utrikesdepartementets bemedling har utgifvaren[1] fått del af utländska diplomaters korrespondens från Stockholm. Af betydelse för min afhandling har särskildt varit: »*Bref och rapporter af 1809 från engelske ministern i Stockholm Mr. Merry till Storbritanniens utrikesminister, den ryktbare Georg Canning, jemte några svar af denne*».

3. *Correspondence de Napoléon.*

B. Otryckta:

1. I riksarkivet:

a. *Hemliga Utskottets Protokoll och Handl. vid riksdagen i Stockholm 1809—1810.*

Lagerbjelkes i stilistiskt hänseende mästerliga »*Underdånig berättelse om Sveriges Statsförhållanden med Utrikes Magter under Hans Kongl. Maj:ts Styrelse i egenskap af Riks-Föreståndare. Den 13 Mars—den 6 Juni 1809*» finnes delvis tryckt i Adlersparres Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia samt fullständigt i Historiska Studier, Festskrift tillägnad Carl Gustaf Malmström den 2 nov. 1897. På intetdera stället äro dock bilagorna återgifna.

b. *Hemliga Statsrådsprotokoll i flere slag af ärenden 1809—1813.*

c. *Cancelli Presidentens Concepter 1809.*

d. Bland riksarkivets *Moscovitica: Plenipotentiarierne Frih. C. Stedingks och Öfv. A. F. Skjöldebrands depescher 1809.*

e. Bland riksarkivets *Anglica: Envoyén v. Brinkmans depescher 1809* samt *Skrifvelser till envoyén v. Brinkman.*

---

[1] Synes hafva varit skriftställaren Karl August Strömbäck † 1886 $^{25}/_{4}$. [Svenskt Porträttgalleri, XVI: Tidningsmän].

f. Bland riksarkivets *Gallica: Plenipotentiarierna Grefve H. H. v. Essens och Friherre G. Lagerbjelkes depescher 1809.*

2. I utrikesdepartementet:

Ministeriella protokoll 1809.

3. I Upsala universitetsbibliotek:

Schinkelska samlingen.

I.

I en depesch af den 10 jan. 1809[1] uppdrog Canning åt Englands minister i Stockholm att inför Sveriges konung afgifva följande förklaring: Om Sverige skulle finna nödvändigt antingen för dess länders politiska säkerhet eller utvärtes fredande att afsluta en särskild fred med en eller alla af de makter, med hvilka det vore i krig, ville Hans Britt. Maj:t ej allenast ingenting däremot invända men med nöje befria konungen i Sverige från all förbindelse, vare sig underförstådd eller uttrycklig, hvarigenom han kunde anse sig förhindrad från att vidtaga ett dylikt steg. Efter afslutandet af en sådan fred ville Hans Britt. Maj:t ändock orubbadt bibehålla vänliga relationer med Sverige.

På Gustaf IV Adolfs tid var verkställigheten af en dylik befallning förenad med personligt obehag. Senast i juli månad föregående år hade en likartad förklaring föranledt ett våldsamt uppträde och ett ombyte af de allierade kronornas ministrar: Thorntorn hade ersatts med Merry, Adlerberg med Brinkman.

Merry hade fått befallning att uppläsa depeschen för konungen, men i anseende till dennes häftiga sinnesförfattning vågade han endast samtalsvis meddela dess innehåll. Effekten blef stor nog ändå.

---

[1] Återfinnes i Underdånig Berättelse om Sveriges Statsförhållanden med Utrikes Magter 1800—1809. Bilaga Litt. P. P. — Hemliga Utskottets Protokoll och Handl. vid riksdagen i Stockholm 1809—1810. — Riksark.

Samtalet ägde rum den 24 febr., och konungen vidtog genast anstalter, som enligt ett samtida vittnesbörd[1] satte hela riket i yttersta häpenhet och förundran. Order afgingo, att embargo skulle läggas på alla engelska handelsfartyg i Göteborg, att lotsar ej skulle få gifvas åt engelska krigsfartyg, som sökte utlöpa, och att dylika fartyg skulle betraktas som fientliga, om de det oaktadt sökte lämna de svenska farvattnen. Det såg ut, som skulle Sverige utom Frankrike, Ryssland och Danmark äfven få den ende bundsförvanten till fiende. Konungen ville närma sig Danmark men återvände efter två dagar till det engelska förbundet, då den samtidigt ingångna underrättelsen om försök att egga Skånes invånare till underkastelse under Danmark omöjliggjorde hvarje närmande till detta hof.

Gustaf Adolfs häftiga förbittring var grundad i den misstanke, han hyste, att England lyssnat till de fredsanbud, som från Erfurt gjorts af Rysslands och Frankrikes härskare. Själf hade han i en not af den 23 nov. 1808 förklarat, att han aldrig ämnade ingå i någon underhandling med Napoleon Bonaparte, en förklaring som den engelska regeringen med skäl fann besynnerlig. Den ville mer än gärna Sveriges fred, blott den kunde vinnas med bibehållande af det goda förhållandet med England. Man började frukta i London, att Gustaf Adolfs besynnerliga uppförande efter samtalet med Merry var aftalt spel, och att Sverige var på väg att ingå på dess fienders fordran: brytning med England.

Sedan missförståndet å ömse sidor häfts, återupptogos underhandlingarne om en subsidiekonvention, hvilken undertecknades af konungen den 1 mars. Sverige tillförsäkrades genom densamma 1,200,000 £, hvaraf 300,000 skulle erläggas i början af hvar tredje månad.

Så till vida var det goda förhållandet återställdt, men det fanns en tvistig punkt, som i beträktande af konungens oresonlighet när som helst kunde framkalla utbrott, liknande dem,

---

[1] Hofkansleren frih. G. Lagerbjelke i ofvan anförda Berättelse.

som förefallit i februari. Konungen hade nämligen i början af underhandlingarne fordrat den engelska regeringens formliga löfte att vid ett blifvande fredsslut med Ryssland förmå denna makt till Finlands återställande eller en däremot svarande ersättning. Detta ämne blef visserligen icke inryckt i subsidiekonventionen, men, eftersom konungen officiellt genom kanslipresidenten framställt denna fordran, afgaf Merry efter konventionens afslutning den förklaringen, att han icke ansåg England genom denna konvention hafva förbundit sig till något beträffande Finlands återställande[1]. Tillika meddelade han sin regerings svar på noten af den 23 nov., innehållande, att, om konungen af Sverige hade för afsikt att aldrig göra fred med Frankrike annat än med villkor af Bourbonska husets återställande, kunde konungen af England ej i detta afseende dela Hans Maj:ts tänkesätt och ej heller däruppå lämpa den förbindelse, som subsidiekonventionen innehöll, att ej utan gemensam öfverenskommelse sluta fred.

Då den engelska regeringen kunde uppmana den svenska till fred med en eller alla sina fiender och därvid förutsatte möjligheten af att bevara det goda förhållandet mellan Sverige och England, visar detta, att densamma, huru mycket den än lyckats uppspåra af de hemliga aftalen i Tilsit, dock ej kände den artikel, som ålade Ryssland att tvinga Sverige ej allenast till hamnspärrning utan äfven till krigsförklaring mot England. Det var väsentligen om dessa tvänne punkter, som fredsunderhandlingarne i Fredrikshamn rörde sig. Den svenska statskonsten sökte åt Sverige bevara en neutral ställning. Men i dessa fruktansvärda tider fick ingen stat vara neutral: kontinentalsystemet eller England! Anslutning till England betydde detsamma som vår politiska undergång och anslutning till

[1] Jfr härmed Cannings not till Brinkman den 25 mars af innehåll, att engelska regeringen ej ville ikläda sig någon formlig garanti af Sveriges integritet vid ett blifvande fredsslut. Skrifvelser till Envoyén v. Brinkman. Riksark.

kontinentalsystemet var liktydig med vår ekonomiska tillintetgörelse [1].

De svenska underhandlarne gingo till Fredrikshamn med förbundna ögon. De trodde, och många svenskar hafva trott det, att Ryssland vållat vår ofärd. De trodde, att Sverige skulle erhålla hjälp af Napoleon, densamme som var själfva upphofvet till vårt olycksöde. Att i en tid, då hela Europas fastland underkastade sig honom, dock gäcka hans syften och bevara oss från ett krig med England och till det minsta möjliga inskränka följderna af hamnspärrningen, detta var, hvad fredsunderhandlarne i Fredrikshamn uträttade. Finland kunde ej räddas. Det var kastadt åt Ryssland för att hejda och uppehålla det, då det var stadt på väg att göra större byte.

II.

Kejsar Alexander hade velat freden i Stockholm. Det hade varit en triumf för hans politik, som stred tvärt mot allmänna meningen i Petersburg. Denna politik — det franska systemet — hade hittills burit föga frukt. Han hade ej vunnit, hvad han velat, nämligen landvinningar från Turkiet, men däremot förvärfvat, hvad han ursprungligen ej afsett, nämligen Finland. Omständigheterna drefvo honom liksom en gång Peter I att göra eröfringar vid Östersjön. Det gällde nu för honom att göra det bästa möjliga af situationen. En fred, dikterad i fiendens hufvudstad, skulle kasta glans öfver företag, som begabbades af oppositionen. Allt syntes väl förberedt. En afdelning under Sjuvalov gick öfver Torne, en annan under Barclay de Tolly öfver Qvarken till Ume, en tredje under Knorring till Åland för att därifrån marschera mot Stockholm.

[1] Om kontinentalsystemets betydelse för Sveriges ekonomiska lif se H. Forssell, Minne af statsministern grefve Gustaf af Wetterstedt. Svenska Akademiens Handlingar ifrån år 1886. Tredje delen, p. 115 o. ff.

Revolutionen af den 13 mars kom emellan. Hade den skett en dag senare, hade ryssarne varit i Stockholm[1]. Så snart hertigen af Södermanland bifallit att tills vidare öfvertaga riksstyrelsen, förordnade han en konselj, som till större delen bestod af medlemmar af den förra kungliga beredningen. Kanslipresident var fortfarande Ehrenheim, hofkansler Zibet. Den senare afskedades dock dagen efter revolutionen. Till hofkansler förordnades frih. Lagerbjelke. Han utnämndes till hofkansler den 2 maj. Liksom Adlersparre — som med västra armén var i antågande mot Stockholm — såg Lagerbjelke Sveriges räddning hos »Frankrikes och alla århundradens hjälte[2]». Han trodde på en snar brytning mellan Alexander och Napoleon, och att det måste vara i den senares intresse att hafva en bundsförvant i Norden, stark nog att vara till gagn, när brytningen blefve ohjälplig. Han hade för denna idé stödet af hela nationens stämning.

Ehrenheim var mera betänksam. Han ville se, huru det hotande kriget mellan Frankrike och Österrike skulle aflöpa, och hvad parti Ryssland därvid skulle taga. Framför allt var han angelägen att ej stöta England för hufvudet genom något öfveriladt steg. I motsats till Lagerbjelke hade han mot sig den allmänna meningen, som gaf honom skulden för den afsatte konungens missgrepp.

Nu uppstod en förbittrad täflingskamp mellan Ehrenheim och Lagerbjelke. Utan egen bestämd vilja lyssnade hertigen än till den ene, än till den andre[3]. Redan dagen efter revolutionen ville han aflägsna Ehrenheim genom erbjudandet af pre-

---

[1] Ur Annotationer vid Ålands evacuerande år 1809 af G. Ol. Lagerbring. Upsala Universitetsbibliotek, manuskriptsamlingen.

[2] Proklamation af Befälet öfver de i Wermland förlagde Troupper.

[3] »Hertigen af Södermanland ledes helt och hållet af den person, som råkar att sist tala med h. k. h.» Merry till Canning. Scævola, Utl. diplomaters minnen från svenska hofvet, p. 29. — Ehrenheim ansåg hertigen intagen af franska sympatier. Jfr Ehrenheims berättelse i Adlersparres Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia.

sidentskapet i kammarrätten. Men då uppkommo nya svårigheter. Engelske ministern förklarade, att, tills han erhölle nya instruktioner från sin regering, betraktade han sig som enskild person[1]. Dock ville han fortfara med konfidentiella relationer med Ehrenheim. Hertigen vände sig då till Stedingk, förre svenske ministern i Petersburg, hvilken liksom Ehrenheim stod på förtrolig fot med Merry. Då Stedingk vägrade mottaga kanslipresidentvärdigheten, måste hertigen den 16 bekväma sig att öfvertala Ehrenheim att åter inträda i detta ämbete.

När emellertid Adlersparre anländt till Stockholm, fick åter det franskvänliga partiet öfverhand i konseljen. Den 27 var Ehrenheim störtad, och på tillstyrkan af Stedingk och Adlercreutz utnämndes Engeström, som för tillfället befann sig i Polen. Till hans hemkomst skulle kanslipresidentämbetet förvaltas af Lagerbjelke. Den 18 maj anlände Engeström till Stockholm. Då han samma dag uppsökte Lagerbjelke, var denne sysselsatt med expedierandet af en kurir till Napoleon. Det var den femte i ordningen. — Vare sig emellertid man ville eller icke ville en systemförändring i Sveriges utrikespolitik, var ett vapenstillestånd nödvändigt för att få andrum. Den nya konseljens viktigaste uppgift var därför att utverka ett sådant med alla de krigförande makterna. Närmast hade man att tänka på ryssarne, som vore i marsch mot hufvudstaden. Strax efter statshvälfningen afsändes alltså major Arfvedson med en skrifvelse från fältmarskalken Klingspor till befälhafvaren öfver ryska armén på Åland. Han underrättade däri om den inträffade styrelseförändringen samt föreslog vapenstillestånd på obestämd tid i och för fredsunderhandlingars öppnande. Till befälhafvaren öfver den danska armén på Själland samt till fursten af Ponte Corvo, som förde befäl öfver

[1] Apostille till depeschen af den 16 mars från H. K. H. hertigen riksföreståndaren till envoyén v. Brinkman. Återfinnes som bilaga n:o 6 till Lagerbjelkes Berättelse. Heml. Utskottets prot. 1809—1810. Riksark. — Jfr Wachtmeisters dagbok 1809. Anteckningar och Minnen af Hans Gabriel Trolle-Wachtmeister i urval ordnade och utgifna af Elof Tegnér.

den närmast Sveriges gränser förlagda franska armén, afgingo samtidigt skrifvelser af samma innehåll. I skrifvelsen till den franske marskalken uttalades regeringens önskan, att fredsunderhandlingarne mellan Sverige å ena sidan och Ryssland och Danmark å den andra måtte företagas under skydd af kejsar Napoleon. Riksföreståndaren öfverlämnade, heter det, med fullkomligt förtroende sitt lands viktigaste intressen till högste styresmannen öfver en nation, som i alla tider varit förenad med Sverige såväl af öfvertygelse som af politik.

I sin berättelse öfver Sveriges statsförhållanden med utrikes makter säger Lagerbjelke, att den portugisiske ministern var den ende af de vid svenska hofvet accrediterade sändebuden, som inskränkte de ömsesidiga förhållandena till blott konfidentiella. Det passade ej för syftet med denna berättelse att omtala det engelska sändebudets hållning. I själfva verket misströstade Merry fullständigt om den svenska regeringens förmåga att betrygga den allmänna säkerheten och ansåg riket helt och hållet vara i den fransksinnade arméns våld[1]. Det blef därför en viktig uppgift för den svenska regeringen att söka häfva Englands misstroende och erhålla dess erkännande af sakernas nya ordning i Sverige. Som stöd för hoppet om den engelska regeringens tillmötesgående anfördes dess uttalade benägenhet att medgifva Sverige separatfred, hvilken ytterligare bekräftats genom Cannings offentliga försäkringar i parlamentet. Sökte man vinna Frankrike genom smicker, så ville man vinna England genom en viss förtrolig öppenhjärtighet[2]. Brinkman fick befallning att framlägga Sveriges blifvande »system»:

---

[1] Jfr bref och rapporter af 1809 från Merry till Canning i Scævola, Utländska diplomaters minnen från svenska hofvet. Merry begärde den 15 mars sitt hemkallande, hvarå Canning svarade den 4 apr. med bifall till Merrys ansökan men med tillägg, att Merry endast skulle angifva hälsoskäl som grund för sin afresa. — Ibidem.

[2] »Med uteslutande af allt konstigt, diplomatiskt språk.» — Apostille till riksföreståndarens skrifvelse till Brinkman den 16 mars. — Lagerbjelkes berättelse, Bilaga n:o 6. Riksark.

självständighet gentemot alla makter, fred med alla och bevarande af alla handels- och sjöfartsförhållanden, som folkrätt och gällande traktater medgåfve. Vidare utlofvades, att Englands regering skulle få del af fredsunderhandlingarnas förlopp. Man hemställde t. o. m., att den engelska regeringen skulle med Sverige göra gemensamma fredspropositioner. Man vågade äfven ett försök att bekomma ett kvartal af subsidiemedlen, ehuru krigsförbundet erkändes vara upphäfdt [1].

Såsom förut är nämndt, sändes major Arfvedson med Klingspors bref till ryske general en chef på Åland Knorring. Natten mellan den 14 och 15 mars anlände han till general Döbeln, som förde befälet öfver den åländska fördelningen [2]. Denne affärdade öfverstelöjtnant Lagerbring att som parlamentär begifva sig till det ryska högkvarteret. Knorring ville först ej höra talas om stillestånd. Men när Lagerbring framhållit gagnlösheten af vidare blodsutgjutelse, emedan efter styrelseförändringen i Sverige fred med säkerhet kunde väntas, träffades den öfverenskommelsen, att de kommenderande generalerna skulle följande dag, d. v. s. den 16, sammanträffa i Clemensby för vidare öfverläggning.

Under mellantiden hann så godt som hela den åländska fördelningen att sätta sig i säkerhet på fastlandet, ty vid sammankomsten i Clemensby förstod Lagerbring att draga ut på

[1] H. K. H. hertigen och riksföreståndaren till envoyén Brinkman den 16 mars. — Lagerbjelkes berättelse, Bilaga n:o 5. Riksark.

[2] Källor för den följande framställningen äro dels A. Hammarskjöld, Generalen grefve Gustaf Wachtmeister, hans släkt och hans fälttåg, 4. Hist. Tidskrift 1894, dels »Annotationer vid Ålands evacuerande år 1809 samt under derefter följande negociationer» i Upsala universitetsbiblioteks manuskriptsamling. Härå har Bibliotekarien Schröder gjort följande anteckning: »Egenhändigt uppsatte af framl. generallöjtnanten frih. G. Ol. Lagerbring. Efter den vördnadsvärde krigarens frånfälle i Febr. 1847 gjordes dessa afskrifter af originalet och öfverlemnades af hans son, Lieutenanten frih. C. G. Lagerbring till Upsala Acad. Bibliotek i anledning af den aflidnes i lifstiden gjorda förordnande. Utdrag ur dessa anteckningar har författaren delvis meddelat i dess anmärkningar vid general Suchtelens bok om kriget mellan Sverige och Ryssland 1808—1809, hvilken trycktes i Upsala 1836.»

underhandlingarne ända till sent på aftonen. En af Döbeln föreslagen konvention var redan antagen, endast underskrifterna fattades, då den ryske krigsministern grefve Araktjejev anlände och sönderref förslaget till konvention. Han förklarade, att den stora ryska expeditionen ej var afsedd endast för Ålands eröfring utan för att diktera freden i Sveriges hufvudstad, hvarom man var så mycket mera säker, som samtidigt en rysk armé gått öfver Qvarken och en annan inbrutit öfver Torneå.

Slutligen erbjöd sig Lagerbring att till Stockholm öfverföra de ryska preliminära fredsvillkoren. Dessa uppsattes och voro af följande innehåll: 1. Sverige skulle afträda Finland ända till Kalix älf samt Åland. 2. Sverige skulle öfvergifva förbundet med England och i stället ingå allians med Ryssland. 3. Sverige borde mottaga rysk hjälp till skydd mot ett möjligt angrepp från England. Med detta besked återvände Lagerbring till Stockholm. Genom sin förslagenhet hade han räddat den åländska fördelningen och hejdat ryssarnes anmarsch.

Beskaffenheten af de preliminära fredsvillkoren och den omständigheten, att de ryska generalerna visat misstroende till den nya regeringens stadga och auktoritet gjorde, att man beslöt sig för ett direkt hänvändande till den ryske kejsaren. Redan den 19 afsändes Lagerbring med en skrifvelse från riksföreståndaren till kejsaren. Tillika medförde han bref från Stedingk[1] till franske ambassadören i Petersburg Caulincourt, hertig af Vicenza, hvari denne ombads att verka för ett stillestånd[2]. I riksföreståndarens skrifvelse begäres, att kejsaren måtte medgifva vapenhvila samt mottaga en svensk fullmäktig för att underhandla om fred. Tillika meddelas, ett en kurir afsändts till Paris med tillbud om underhandling med kejsaren

[1] I Minnen ur Sveriges Nyare Historia, femte delen, p. 13, uppgifves oriktigt Ehrenheim såsom författare af detta bref.

[2] Cancelli Presidentens Concepter till Utländske Embetsmän och Enskilda 1809. — Återfinnes äfven i Lagerbjelkes Berättelse ss. Bilaga n:o 13. Riksark.

af Frankrike, »såsom den förnämste af de krigförande makterna». I dessa åtgöranden att vinna Frankrikes medling och särskildt i den olyckliga vändningen i handbrefvet till kejsaren spåras Lagerbjelkes växande inflytande.

Visserligen hade Ehrenheim till synes vunnit seger. Han hade omintetgjort Lagerbjelkes plan att redan dagen efter revolutionen få afgå i en beskickning till den franske kejsaren. Den skrifvelse, som Lagerbjelke uppsatt till bemälde härskare, hade Ehrenheim lyckats få ändrad till mera värdiga ordalag i stället för Lagerbjelkes krypande smicker. Vidare hade Ehrenheim genomdrifvit, att öfverbringaren af denna skrifvelse, general Suremain, ej skulle äga befogenhet att ingå på några som helst underhandlingar af diplomatisk art utan helt enkelt vara »bref-förare». Slutligen hade Ehrenheim bestämt villkoren för att han skulle återtaga kanslipresidentämbetet: han ville *odeladt* äga riksföreståndarens förtroende och begärde, att tvänne personer skulle utses att jämte honom öfverlägga om de utrikes ärendena, och att ingen annan skulle få inblanda sig i dem. Till den ene af dem utsågs genast Stedingk. Däremot kunde man ej enas om den andre[1].

Emellertid visste både Lagerbjelke och Klingspor medel att obehörigt innästla sig i kabinettsärendena. Med hvarje dagsmarsch, som förde Adlersparre närmare Stockholm, växte Lagerbjelkes mod. Ehrenheims enda stöd i konseljen voro Stedingk och Adlercreutz.

Ehrenheim ville hafva fred genast med Ryssland. Hans motståndare ville framför allt en *gemensam* fredsunderhandling i hopp att Frankrike skulle lägga band på Rysslands förstoringsbegär. De trodde ej, att de 3:ne preliminära villkoren voro på allvar framställda utan endast voro att anse som en demonstration för att tvinga Sverige till separatfred.

Bakom dessa olika uppfattningar af den utrikes politiken låg dock en djupare motsats: det adlersparreska partiets fruktan

[1] Ehrenheims berättelse i Adlersparres Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia, III.

för reaktion och det gustavianska partiets önskan att bevara tronföljden åt Gustafs ätt.

Emellertid afreste Lagerbring den 19 från Stockholm. För att kunna passera de ryska linierna medförde han bref från Klingspor till Knorring[1]. Utan att yttra sig om de 3:ne villkoren anhåller Klingspor endast, att den ryske öfverbefälhafvaren ville tillåta och underlätta Lagerbrings resa till Petersburg. Han medförde, heter det, förslag, som öfverensstämde såväl med sakernas allmänna ställning som med kejsarens genom generalerna uttalade fredliga tänkesätt. Till sist ber han Knorring bevekande att afvakta nya instruktioner, innan han handlade efter dem, som redan kunde vara gifna.

När Lagerbring den 19 med sina adjutanter anlände till Grisslehamn, hade där en oväntad tilldragelse inträffat. Öfverste Kulnev hade med några skvadroner kommit öfver hafvet. Då afsände Döbeln oförtöfvadt en parlamentär till ryska lägret med en skrifvelse af innehåll, att den af ryske krigsministern begärde fredsunderhandlaren skulle följande dag infinna sig på Åland mot villkor att ingen rysk trupp öfverskrede svenska gränsen.

Detta Döbelns handlingssätt — hans »stratagème» — hade till följd, att Knorring icke allenast gaf Kulnev order att återvända utan äfven sände en kurir till Barclay de Tolly med befallning att återtåga till Finland.

Man kan föreställa sig de ryska generalernas förbittring, då Lagerbring den 20 uppenbarade sig i ryska högkvarteret icke såsom fredsunderhandlare utan som öfverbringare af ett handbref till kejsaren. De hotade att genast öfvergå hafvet och att sända en ny kurir till armén vid Umeå med order att fullfölja operationerna.

Under dessa förhållanden erbjöd sig Lagerbring att ingå i negociationer med generalerna och lofvade att med sina adjutanter stanna som gisslan i ryska högkvarteret, tills riksföre-

[1] Öfvers. i Lagerbjelkes berättelse, Bilaga n:o 14. Riksark.

ståndaren ratificerat den konvention, hvarom man kunde blifva ense. Lagerbring framhöll, att en marsch öfver hafvet vore lika vådlig som ändamålslös, då freden i alla händelser vore gifven och några timmars storm kunde bryta isen. Knorring och Suchtelen voro mera medgörliga, krigsministern var däremot länge obeveklig. »Toges blott Stockholm, behöfdes ingen mera strid.» — »Kejsarens order, att de skulle bemäktiga sig Stockholm vore så bestämda, att generalerna ej vågade göra ändring, då de framställda preliminära villkoren ännu ej antagits å den svenska sidan.» [1]

Slutligen enades man om en konvention, hvars hufvudpunkter voro dessa tvänne: 1. Å svenska sidan skulle intet försök göras att återtaga Åland, medan fredsnegociationerna pågingo. 2. Så snart denna konvention blifvit ratificerad af riksföreståndaren, skulle hufvudstyrkan af ryska armén på Åland återvända till Finland.

Med denna konvention afsändes major v. Engelbrechten till Stockholm. Lagerbring, som fick fortsätta resan till kejsaren, öfverlämnade på samma gång en rapport till riksföreståndaren öfver nu skildrade händelser och underrättade tillika, att f. d. ryske ministern i Stockholm, kammarherre Alopæus i egenskap af rysk fredsunderhandlare i Åbo inväntade ankomsten af en svensk underhandlare.

Lagerbrings sammanträffande med grefve Rumiantsev är märkligt, därför att det visar, att Döbelns och Lagerbrings fintlighet och rådighet räddat Stockholm från ett ryskt anfall. Efter en audiens hos kejsaren, som befann sig i Helsingfors och på ett synnerligen nådigt sätt mottog honom, uppvaktade Lagerbring grefve Rumiantsev och begärde att få sända en af sina adjutanter till Petersburg med skrifvelsen till franska sändebudet. Denne häpnade öfver att Lagerbring kunde sätta i fråga, att kejsaren skulle tillåta en svensk officer resa till Petersburg, innan fredsunderhandlingarne ens börjat. Han erbjöd sig att själf mottaga den »mot hederslöfte, att den skulle blifva oför-

[1] Annot. vid Ålands evac. Ups. Univers. bibl.

dröjligen afsänd». Han sade sig göra anspråk på ett dylikt förtroende å Lagerbrings sida »efter det blinda förtroende, de ryska generalerna på Åland visat honom, då de tvärt mot kejsarens order inställt marschen på Stockholm, och det nådiga sätt, på hvilket han det oaktadt blifvit af kejsaren mottagen». Lagerbring var emellertid orubbligt envis och fick till sist tillåtelse att sända en adjutant som kurir till Petersburg. Efter en i Åbo erhållen afskedsaudiens hos kejsaren återvände Lagerbring till Stockholm. Han fick aldrig erkännande för det bidrag, han lämnat, till räddningen af Sveriges hufvudstad[1].

Efter Lagerbrings afresa från Stockholm den 19 beslöt emellertid regeringen att göra de ryska generalerna ett formligt stilleståndsförslag, då det ju väl kunde tänkas, att ryssarne ej skulle låta hejda sig genom hans beskickning. Den 21 utfärdades fullmakt för general Wachtmeister, som samma dag efterträdde Döbeln i befälet öfver »kustarmén», att afsluta vapenstillestånd med Knorring, hvarom den senare underrättades genom en skrifvelse från Klingspor af samma dag. Häri föreslogs som demarkationslinie Ålands haf, Bottniska viken och Kemi älf.

Med dessa skrifvelser afsändes major Arfvedson, hvilken anlände till Wachtmeister den 22. Hade nu denne genast affärdat Arfvedson till ryska lägret, hade han ej behöft utsätta sig för det bryderi, hvari han råkade genom de motsägande skrifvelser, han sedan erhöll. Men egendomligt nog kvarhöll han honom till den 24. Anledningen var, att Arfvedson på vägen mött major Engelbrechten, hvilken, som förut är nämndt, afsändts från ryska högkvarteret till Stockholm. Wachtmeister antog, att denne medförde underrättelser, som möjligen kunde framkalla en ändring i regeringens beslut.

---

[1] »Sedan faran var förbi», skrifver han bittert, »ville dess vidd aldrig erkännas, alraminst utaf Revolutionens Hufvudmän, hvilka intet gärna medgåfvo, att någon, utom dem, bidragit till Fäderneslandets frälsning.» Anteckningar öfver Ålands evacuerande etc. Upsala universitetsbibliotek. — Exell. Rosenblad erinrade om dessa händelser, då Lagerbring, 35 år senare, upptogs till serafimer-riddare. v. Beskow, Lefnadsminnen.

Detta var också förhållandet. Redan ryktet om Kulnevs ankomst till Grisslehamn hade väckt en oerhörd förskräckelse i Stockholm. Döbelns rapport lät fruktansvärd. När nu Lagerbrings skrifvelse ankom den 22, var måttet rågadt. Såsom förut är nämndt, hade Lagerbring skildrat faran af ett ryskt anfall på hufvudstaden såsom öfverhängande. Regeringen hade inga trupper att kasta i ryssarnes väg. Döbeln hade visserligen lofvat motstånd men tillagt: »Utgången kan förutses.»

Regeringen beslöt sig för fred. Ehrenheim önskade den personligen, emedan han fruktade, att ett fortsatt krig skulle medföra nya omstörtningar. Därför utsågs generalmajoren grefve Schwerin till fredsunderhandlare för att möta Alopæus i Åbo[1]. I enlighet med Lagerbrings begäran uppsattes riksföreståndarens ratifikation af dennes på eget bevåg afgifna löfte om fientligheternas inställande. I denna ratifikation utsattes demarkationslinien Kalix älf—Bottniska viken—Ålands haf i öfverensstämmelse med de af ryssarne förut framställda preliminära villkoren.

Med dessa skrifvelser afsändes Engelbrechten, som inträffade i Grisslehamn den 23 på eftermiddagen. I instruktionerna för Wachtmeister förklaras anledningen, hvarför riksföreståndaren afgifvit denna stilleståndsförsäkran. Wachtmeister får följande instruktioner: 1. att *anmäla* för ryske general en chef, att en sådan deklaration anländt, 2. förklara anledningen till den dubbla demarchen och 3. ändtligen aflämna deklarationen, *i fall* ej det vanliga sättet att underhandla om stillestånd skulle anses tillräckligt.

Häraf framgår, att Ehrenheim menat, att Wachtmeister endast *i yttersta nödfall,* d. v. s. om ryssarne hotade med att fortsätta marschen mot Stockholm, skulle ingå på Kalix älf som

[1] Ur Cancelli Presidentens Concepter till Publika verk, Embetsmän och Enskilda Personer. Riksark. Ehrenheim var nu fullt öfvertygad om fredens snara afslutande: »L'armistice est convenu avec les Generaux Russes, la tranquillité est pour le présent rendue à nos foyers pendant les negociations de la paix et le rendezvous des negociateurs est fixé à Åbo.»

demarkationslinie i stället för Kemi älf, som varit bestämd i fullmakten af den 21 mars. Man har tillvitat Ehrenheim, att han af »distraktion» skrifvit Kalix i stället för Kemi. Det förefaller otroligt[1].

Emellertid blef Kemi älf nämnd som demarkationslinie i den ratifikation, som framlämnades till Knorring. »Skriffelet» hade ändrats »med mycken soin»[2]. Detta var Lagerbjelkes verk.

Ehrenheim hade ej längre befattning med utrikesärendena, om han också ett par dagar ännu var till namnet kanslipresident. Ett annat nederlag var, att grefve Schwerins resa som fredsunderhandlare blef inställd. Allt detta inträffade, då Ehrenheim trodde sig stå vid målet för sina önskningar[3]. Strax därefter ingaf han sin afskedsansökan.

En ny statshvälfning hade inträffat med Adlersparres intåg med västra armén den 22 mars. Trots upprepade befallningar att bistå Döbeln mot de antågande ryssarne fortsatte Adlersparre sin besynnerliga marsch mot Stockholm. Allt från hans ankomst röjer sig hans öfvermäktiga inflytande. Hvad särskildt fredsverket angår, kunde han omöjligt vara med om ett stilleståndsfördrag med Kalix äf som demarkationslinie, då ju han och hans kamrater »räckt hvarandra uppå, att ej en aln mer (än Finland och Sveriges tyska länder) skall af svenska fosterjorden öfverlemnas i fiendens hand»[4]. Med Adlersparres intåg i hufvudstaden var Lagerbjelkes inflytande stadgadt, och han kunde så mycket lättare öfvertala hertigen att — som det synes, Ehrenheim ovetande — påbjuda den omtalade ändringen

---

[1] Bl. a. af det skälet att Ehrenheim dagen därpå i en depesch till Brinkman omtalar ratifikationen med denna demarkationslinie. — I en apostille till Lagerbjelkes depesch till Brinkman af den 27 förklaras Kalix vara skriffel i st. f. Kemi. Skrifvelser till Envoyén v. Brinkman. Riksark.

[2] Hammarskjöld, anf. arb.

[3] »Nu får man se, om icke Ryssland tar del i kriget mellan Österrike och Frankrike, förenar sig med England och sålunda går in i vårt system.» Yttrandet fälldes af Ehrenheim den 22. Se Wachtmeisters dagbok.

[4] Ur Proklamationen af Befälet öfver de i Wermland förlagde Troupper.

i ratifikationen, som man numera visste[1], att den öfverhängande faran för hufvudstaden var öfverstånden. Denna ändring hade emellertid till följd, att intet stillestånds fördrag blef af.

III.

Knorring svarade ej på förslaget om vapenstillestånd. Han begärde endast pass för Alopæus. Detta afböjdes af den svenska regeringen genom det svaret, att riksföreståndaren först ville afvakta kejsarens utlåtande, huruvida Stockholm eller Petersburg skulle blifva underhandlingsort. Alopæus anlände emellertid till Grisslehamn, och, då han sade sig hafva ett särskildt uppdrag från kejsaren till riksföreståndaren, erhöll han pass och ankom till Stockholm den 31[2]. Han hade intet bemyndigande att inleda fredsunderhandlingar, och hans särskilda uppdrag var endast att för riksföreståndaren betyga kejsarens fredliga och vänskapsfulla känslor. Dock hade han tillåtelse att med den svenska ministèren inleda förberedande samtal rörande fredsverket. I samtalet med riksföreståndaren den 1 april förklarade han, att Napoleon öfverlämnat Nordens affärer åt kejsar Alexander,' hvarpå hertigen anmärkte, att det vore nödvändigt att känna kejsar Napoleons afsikter, innan man ginge att afsluta en separatfred, samt att ofvan citerade utlåtande af samme suverän med nödvändighet förutsatte den gamla sakernas ordning i Sverige, som ej annat än med vapenmakt kunnat ändras.

Baron Lagerbjelke — han förestod kanslipresidentämbetet efter Ehrenheims fall — hade därefter två konfidentiella samtal med Alopæus. Denne inledde dem med att framhålla nöd-

---

[1] Adlersparre hade sändt sin stabsadjutant för att efterhöra ställningen. Dessutom anlände — enligt Wachtmeisters dagbok — redan den 21 en kurir från Döbeln med underrättelse, att den då öfverhängande faran var öfver.

[2] Om Alopæi vistelse i Stockholm handlar Lagerbjelkes depesch till Brinkman den 3 april. — Skrifvelser till Envoyén v. Brinkman. Riksark.

vändigheten af att afstå Finland och stänga hamnarne för engelska skepp. Till Lagerbjelkes öfverraskning visade han stor moderation i sistnämnda fråga och erkände, att en sträng tillämpning af hamnspärrningen vore till skada för alla de nordiska makterna. Dock ville han i det preliminära förslag till vapenhvila, som Lagerbjelke uppgjorde och han själf mottog ad referendum, till en början inflåta villkoret af fullständigt afbrott af handelsgemenskapen med England men afstod slutligen från denna fordran. Det nämnda förslaget innehöll följande bestämmelser: inställande af alla fientligheter med sex veckors uppsägningstid; demarkationslinien skulle dragas efter loppet af Kemi älf längs efter Bottniska viken och Ålands haf på lika afstånd från kusterna; vidare föreslogos utväxling af krigsfångar och återställande af handelsgemenskapen mellan Sverige och Finland med de inskränkningar, som nödvändiggjordes af Rysslands dåvarande politiska förhållanden. Den föreslagna art. 4 lydde: »Som de båda regeringarne lika mycket inse nödvändigheten att ej åtskilja fredsunderhandlingarne mellan Sverige å ena sidan och Ryssland, Frankrike och Danmark å den andra, så är öfverenskommet, att dessa makters ombud skola församlas, så fort sig göra låter, på det ställe, som för dem finnes bäst passande, i följd hvaraf H. M. franske kejsaren, konungen af Italien, och H. M. konungen af Danmark skola inbjudas att i nämnda mått och steg deltaga.»

Alopæus återvände från Stockholm den 3 april. Den svenska regeringen förstod fullkomligt, att ändamålet med hans mission var att undersöka ställningen i Sverige, om enigheten var så stor, som man låtit påskina, eller om partistrider lämnade rum för främmande intriger. Den fick sina misstankar bekräftade genom utdrag ur en depesch från Rumiantsev till Alopæus, som denne vid återresan i afskrift sände Lagerbjelke från Grisslehamn[1]. Denna depesch innehöll ett hot, hvilket

[1] »Om H. Kejs. M. icke för ögonblicket anser tjänligt att förnya mera bestämda förhållanden med H. K. H.» -- har afseende på uaktåtenheten att besvara hertigens bref — »sker det af den orsak, att han i sin vishet och

också sedan öppet framträdde, att, om Sverige ej underkastade sig de ryska fordringarne, kunde kejsaren visa sig vara *icke främmande* för styrelseförändringen i Sverige. Depeschen afser ock att afskära hvarje hopp om Finlands återvinnande[1].

Den svenska regeringen gaf sig nu helt i Napoleons våld. Lagerbjelke hade knappt två dagar förvaltat kanslipresidentämbetet, förrän en beskickning afgick till Frankrike: kaptenlöjtnanten grefve Rosen och öfverstelöjtnant Björnstjerna. Af Lagerbjelkes skrifvelse till Champagny[2], den franske utrikesministern, finner man, att, om också den svenska regeringen skulle finna sig nödsakad att sända ett ombud till Petersburg för att öppna fredsunderhandlingar, det dock ej var meningen att detta ombud skulle afsluta den definitiva freden. Tvärtom ombedes Champagny söka utverka, att hertigen af Vicenza finge befallning att hindra detta, så att den svenske fullmäktige blefve inskränkt till det verkliga föremålet för sin verksamhet, som var »att bana vägen för en mera allmän underhandling». Till Sveriges ombud vid denna allmänna underhandling utsågos i det hemliga konseljsammanträdet den 29 mars frih. Essen och Lagerbjelke.

Närvarande vid detta sammanträde voro förutom hertigen — riksföreståndaren — Essen, Lagerbjelke och Adlersparre. Då uppsattes de hemliga instruktionerna för grefve Rosen. Riksdrotsen hade låtit handlingarne sig föreläsas och tillstyrkt bifall[3].

---

rättvisa anser nödigt att visa sig, såsom han redan gjort, helt och hållet främmande för de förändringar, som ägt rum i Sveriges regering.» Öfvers. i Lagerbjelkes depesch till Brinkman den 10 april. Skrifvelser till Envoyén v. Brinkman. Riksark.

[1] »Sedan försynen redan underlagt H. Maj:ts spira hela Finland, har detta storfurstendöme, där denne monark nyligen öppnat riksdagen, genom sina fullmäktige och af en frivillig öfverenskommelse förnyat trohetseden till kejsaren. Finland är således för alltid förenadt med ryska riket.» Ibidem.

[2] Återfinnes som Bilaga n:o 22 till Lagerbjelkes Berättelse. Riksark.

[3] Ministeriella protokoller. Hemligt protokoll den 29 mars. Utrikesdepartementet. I Minnen ur Sveriges nyare historia, femte delen, p. 43 och 44 förekomma oriktiga uppgifter om denna sak. Adlersparre antages där vara okunnig om de hemliga instruktionerna för Rosen.

Enligt dessa skulle Rosen inför franske kejsaren muntligen redogöra för anledningarne till revolutionen och prins Gustafs uteslutande från tronföljden [1]. Rosen skulle leda samtalet på tronföljarfrågan och förslagsvis nämna en son till hertigen af huset Holstein-Oldenburg, gift med ryske kejsarens syster, dock att detta förslag ej måtte betraktas som det enda möjliga. Hvarje förslag af Frankrikes härskare skulle mottagas med lika intresse och lika erkänsla.

Dagen efter Alopæi afresa, d. v. s. den 4 april [2], återkom Lagerbring, som förut är nämndt, utan något skriftligt svar från den ryske kejsaren. Han hade endast att muntligen framställa kejsarens välvilliga tänkesätt mot hertigen. Då ännu ingen formlig vapenhvila afslutats, och man därför kunde vänta ett förnyande af fientligheterna, afsändes hofstallmästaren frih. Schwerin till Petersburg. Han var försedd med fullmakt att underteckna ett stillestånds fördrag men ingalunda någon fred. Den svenska regeringens illusioner framgå ur de instruktioner, som gåfvos honom, och ur hvilka några utdrag må göras [3].

Han medförde ej något handbref till kejsaren men skulle söka utverka audiens hos honom och framställa sin beskickning som svar på Alopæi till Stockholm. Han skulle vidare framhålla, att revolutionen i Sverige varit enda medlet att före-

[1] Efter omnämnande af de skäl, hvarför hertigen åtagit sig riksstyrelsen, och fördelarne af att han, då han med all visshet af de snart sammanträdande ständerna skulle erkännas som konung, på samma gång kunde för ständerna framställa en efterträdare, så att en successionsordning genast kunde antagas, heter det: »Hans Kongl. Höghet önskar enträget, att Hans Kejs. Maj:t ville uppenbara sina afsikter för honom. Hans Kejs. Maj:t skulle välsignas af samtid och eftervärld, om han för H. K. H. föresloge en arftagare, som icke blott genom sin börd, genom sina personliga egenskaper, genom fördelaktiga politiska relationer skulle vara värdig att en gång bestiga tronen, utan som skulle kunna bringa sina undersåtar som en första välgärning antingen återställandet af hvad Sverige förlorat i detta ödesdigra krig eller en motsvarande ersättning, som själfva naturen synes anvisa.»

[2] Lagerbjelke till Brinkman d. 6 april. Skrifvelser till Envoyén v. Brinkman. Riksark.

[3] Lagerbjelkes Berättelse, Bilaga n:o 27. Riksark.

bygga en folkresning, »farlig för hvarje grannstat». Han skulle uttala hertigens hopp om kejsarens billiga och fredliga tänkesätt och lugna hans möjliga farhågor för den kungliga familjens säkerhet. Undvikande hvarje inlåtelse på frågan om Finland och hamnspärrningen såsom varande föremål för blifvande fredsunderhandling, skulle han söka vinna kejsarens medgifvande till ett skyndsamt afslutande af stillestånd och slutligen, om möjligt, utverka ett skriftligt svar å hertigens skrifvelse med Lagerbring.

Vid uppvaktningen hos Rumiantsev väntades stilleståndsfrågan komma före. Det är förut nämndt, att de från rysk sida gjorda trenne villkoren aldrig tagits på fullt allvar af den svenska regeringen. Man väntade, att det förslag, som Lagerbjelke lämnat Alopæus ad referendum, skulle läggas till grund för underhandlingarne om denna fråga. De invändningar, man väntade, mot detta förslag voro i hufvudsak följande. Först och främst troddes Rumiantsev skola vilja inrycka i stilleståndsfördraget en formlig förbindelse att afstå Finland. Härpå skulle Schwerin svara, att denna fråga ju blefve ett af hufvudämnena för den blifvande fredsunderhandlingen; att, äfven om en landafträdelse blefve en följd af denna underhandling, denna likväl skulle åtföljas af flere förslag till skadeersättning, hvilket gjorde ett på förhand afgifvet löfte oantagligt; att ständerna inom få veckor skulle sammanträda, hvarför den provisoriska regeringen under mellantiden ej ville åtaga sig ansvaret för en sådan förbindelse, till hvilket allt kom, att Ryssland ej hade så stort intresse att påyrka denna sak, då det ju faktiskt var i besittning af det ifrågavarande området. Schwerin skulle ej få göra något medgifvande i denna fråga.

Vidare förmodades Rumiantsev skola påyrka de svenska hamnarnes omedelbara stängning för engelska fartyg. Därpå skulle Schwerin svara, att denna åtgärd, hvars följd blefve svenska handelns ruin, vore alldeles stridande mot Rysslands intressen, och att denna fråga lika väl som den om Finland borde göras till föremål för *gemensamma* underhandlingar och

således ej inryckas i ett stilleståndsfördrag mellan Sverige och Ryssland. Schwerin skulle till slut få medgifva svenska hamnarnas stängning för engelska *krigsskepp,* sedan underhandlingarne tagit sin början.

Uppsägningstiden hade i Lagerbjelkes förslag satts till sex veckor. Schwerin skulle — i händelse det påyrkades från ryska sidan — få medgifva dess inskränkning till en månad.

Hvad demarkationslinien angår, väntade man, att den förändringen i förslaget skulle föreslås från ryskt håll, att Kalix älf sattes i stället för Kemi älf. Schwerin borde påpeka, att *uti possidetis* varit grunden, då förslaget gjordes från svensk sida; att senare händelser — har afseende å Gripenbergs kapitulation den 25 mars — hvilka endast inträffat på den grund, att afståndet ej medgifvit kontraorder, ej billigtvis borde förändra denna grund, och att Kemi älf var den verkliga gränsen mellan Finland och Västerbotten. Dock var det Schwerin medgifvet att göra eftergift härutinnan.

Beträffande art. 4, som man ej trodde skola röna motstånd, borde Schwerin framhålla, att, då Napoleon var den minst intresserade af de omtvistade hufvudpunkterna, borde hans medling anses som en gifven följd däraf, och fördenskull vore det ock passande, att han utsåg den plats, där fredsunderhandlarne skulle sammanträda.

Schwerin skulle ock uppvakta hertigen af Vicenza, och hufvudföremålen för hans ansträngningar borde vara dessa tvänne: 1. att vinna hertigens medverkan till stilleståndsfördragets afslutande och 2. hans medverkan att hindra en enskild fred mellan Sverige och Ryssland. Han skulle därvid framför allt uppvisa arten af Sveriges handelsgemenskap med England. Han skulle låta honom veta, att våra egna lagar stadgade samma utestängning af engelska manufaktur- och kolonial-varor, som utgjorde grunden för Napoleons handels-system; att den nederlagsfrihet, som beviljats engelsmännen i Göteborg, skulle upphöra på samma gång som förbundet; att vår handelstraktat med England daterade sig från år 1661, som endast den 3

aug. 1803 undergått någon förändring, då förköpsrättighet medgafs England. Sedermera hade — trots engelska ministärens ofta upprepade förslag — ingen vidare handelsöfverenskommelse blifvit gjord. Ett fullständigt afbrytande af handelsgemenskapen skulle medföra Sveriges försvagande, som väl ej kunde öfverensstämma med Frankrikes intresse.

Om hertigen syntes lyssna till dessa framställningar, borde Schwerin anmärka, att Rysslands sträfvan att påskynda ett öppet fredsbrott med England blott kunde hafva ett enskildt syfte, nämligen att försvaga Sverige, så att det ej skulle kunna spela den roll i Norden, som ett förbund med Frankrike måhända kunde hafva till följd.

I fråga om den gemensamma underhandlingen, hvilken, som förut nämnts, man ej trodde skola stöta på motstånd från rysk sida, borde Schwerin inskränka sig till att framhålla nödvändigheten däraf, för att ej Ryssland, begagnande sig af sin öfvermäktiga ställning, skulle genomföra syften, som strede mot Frankrikes förmodade intressen. Om hertigen visade sig välsinnad mot Sverige, och särskildt om han yttrade den minsta misstanke mot Rysslands hållning i afseende på kriget mellan Frankrike och Österrike, borde han få del af de handlingar, som hörde till Rosens beskickning, allt under tysthetslöfte och såsom ett bevis på svenska regeringens oinskränkta förtroende till kejsar Napoleon. Den hemliga instruktionen skulle han få uppläsa men tillägga, att han icke var befullmäktigad att gifva ryska ministären del däraf och följaktligen öfverlämnade den till hertigens tystlåtenhet. Slutligen skulle han utbedja sig hertigens enskilda tanke om densamma, innan han ännu erhållit de instruktioner, som sannolikt skulle tillsändas honom från Frankrike.

Schwerin afreste den 6 april.

Hur kunde Adlersparre-Lagerbjelke hoppas på ett lyckligt resultat af en sådan beskickning? Först må anmärkas, att den foglighet, som Alopæus visat vid konferenserna, väckt hopp, att ryska regeringen ej skulle fullfölja de öfverdrifvet stränga

trenne villkoren[1]. Man satte denna eftergifvenhet i samband med det hotande utbrottet af krig mellan Frankrike och Österrike. Visserligen hade Alopæus sagt, att ingen systemförändring ägt rum i Petersburg, men medgifvit, att kejsar Alexander blifvit oroad däraf och gjort allt för att förhindra det. Han trodde för egen del, att Alexander ej skulle blifva tvungen att taga del i kriget, utan att han skulle kunna bibehålla det goda förhållandet till bägge de kejserliga hofven. Det skulle dock till sist blifva nödvändigt att göra ett val, menade man i Sverige, och då kunde Rysslands obeslutsamhet komma att stå det lika dyrt som Preussen dess overksamhet före slaget vid Austerlitz. Man hoppades här, att Rysslands motsträfvighet att tjäna de franska intressena skulle framkalla köld och misstroende mellan hofven, hvaraf Sverige skulle kunna draga fördel. Man fruktade endast, att denna utveckling af händelserna skulle alltför hastigt inträda, då Sverige komme i ett ytterst vådligt läge mellan Ryssland å ena sidan och England å den andra, allt under det att Frankrike vore upptaget af det österrikiska kriget. Å andra sidan ju längre detta krig varade, dess säkrare skulle Ryssland kunna genomföra sina enskilda planer i Norden, och dess större eftergifvenhet skulle det finna hos Frankrike.

Men hvilket intresse kunde då Napoleon hafva att medla till Sveriges förmån? Man visste ju genom Alopæus, att han åt Alexander öfverlämnat Nordens angelägenheter. En redogörelse för Lagerbjelkes tänkesätt i denna fråga må här lämnas.

Underhållet af en så stor armé, som kräfdes för upprätthållandet af Frankrikes öfverlägsenhet på Europas fastland i förening med underhållet af en flotta, som kunde upptaga täflan med den engelska, fordrade utgifter, som Frankrike trots sina stora möjligheter ej kunde i längden åstadkomma. Man måste därför tänka på en motvikt. En öfvenskommelse mellan

---

[1] Jfr Lagerbjelkes depesch till Brinkman den 6 april. — Skrifvelser till Envoyén v. Brinkman. Riksark.

alla neutrala sjömakter vore svår att bilda, omöjlig att upprätthålla. Exemplet af 1801 var bevis nog. Det återstod ingenting annat än att bilda en stor sjömakt som motvikt. Frankrikes intresse fordrade, att denna makt ej kunde utvidga sig på kontinenten Dess gränser borde vara sådana, att de ej ingåfvo frestelser till eröfringar.

Norge, Sverige och *Finland* skulle tillsammans kunna bilda en dylik makt. Dess kuster vore tillräckligt utsträckta, för att man skulle kunna hafva godt hopp om tillgång på skickliga sjömän, och dess enda landgräns mot kontinenten vore lätt att försvara.

Om Ryssland utvidgade sina gränser på Sveriges bekostnad, skulle Frankrike af Ryssland aldrig kunna vänta sig samma fördelar som af unionen mellan de tre nämnda länderna.

1. Ryssland skulle aldrig i lugn kunna härska öfver ett land, bebodt af svenskar och finnar, hvilka, själfva kraftfulla, afskydde hvarje främmande välde och hyste motvilja mot ryssarne, som voro dem olika i karaktär, språk och religion.

2. Rysslands oerhörda landmassa och dess utsträckta gränser måste kräfva underhållet af en så stor armé, att landets tillgångar ej medgåfve underhållet af en stor flotta.

3. Rysslands nuvarande politiska system syntes visa hän mot eröfringar västerut och ett afgörande inflytande på kontinentens angelägenheter. Hvarken det ena eller det andra kunde vara till Frankrikes fördel.

Rysslands begär att spela en roll på Europas kontinent kunde ej annat än stå i strid med Frankrikes intressen men däremot vara till fördel för England, med hvilket land det ej stötte ihop vare sig till sjös eller till lands och med hvilket det vore på det närmaste förbundet genom handelsintressen, så mäktiga, att de en gång måste segra öfver den ryske kejsarens aldrig så bestämdt uttalade önskan. Liksom England droge fördel af handeln på Östersjön, skulle Frankrike kunna behärska handeln på Svarta hafvet. Det återupprättade Polens handel

kunde dragas dit lättare än till Östersjön. Äfven Ryssland borde vända sina intressen åt detta håll. Först sedan det lämnat Västerns angelägenheter ur sikte, kunde det blifva Frankrikes verklige allierade. Först när det vände sig mot Orienten, kunde det stöta ihop med England.

Det är klart, att den fantastiska planen på »en stor sjömakt» ej kunde omedelbart meddelas den franska regeringen, innan man ännu erhållit det minsta besked om dess tänkesätt. I själfva verket var den heller icke ännu fullt stadgad [1], endast detta hade man fullt klart: Frankrikes intresse kräfde icke blott Sveriges polititiska existens utan äfven dess existens under sådana villkor, att det en gång kunde påräknas som bundsförvant, om en brytning med Ryssland inträffade.

IV.

Samtidigt med att Schwerin afgick till Petersburg, sändes en ny beskickning till Paris. Denna gång var det grefve Löwenhjelm, som utom uppdrag till den danska regeringen med anledning af dess afvisande hållning gentemot stillestånds-förslaget äfven hade meddelanden att göra till den franska regeringen. Dessa meddelanden rörde dels förloppet af Alopæi beskickning, dels afsikten med Schwerins resa och slutligen förhållandet till Danmark. I sin berättelse om Sveriges statsförhållanden säger Lagerbjelke, att ändamålet med Löwenhjelms resa var att förekomma ensidiga uppgifter från Ryssland och Danmark samt att vinna Frankrikes biträde vid underhandlingarne med dessa makter, ett biträde, »*som man då ännu ägde anledning att påräkna*». Som då intet som helst meddelande, möjligt att tolka i sådan riktning, ännu ingått från franska sidan, kunde denna »anledning» ej vara annorstädes

[1] Den återfinnes fullt utvecklad i instruktionerna för v. Essen och Lagerbjelke af den 4 aug., bilaga litt. B. Riksark.

att söka än i de svenska statsmännens förutfattade mening om Frankrikes och Sveriges inbördes förhållande.[1]

Det första meddelandet ankom några dagar efter Löwenhjelms afresa, nämligen den 12 april och utgjorde en förbindlig skrifvelse från Bernadotte till Klingspor och syntes lofva en god utgång åtminstone af frågan om vapenstillestånd. Något uttalande om Frankrikes medling i de blifvande underhandlingarne gjordes naturligen icke, ehuru Klingspor i sin skrifvelse berört detta ämne.

I slutet af mars ankom svar från prins Fredrik af Hessen, öfverbefälhafvare öfver de danska trupperna på Själland. Han meddelade däri, att han föredragit Klingspors skrifvelse för konungen, som förklarat, att han icke kunde ingå på någon särskild underhandling om vare sig vapenstillestånd eller fred, innan han kände Sveriges ställning till Danmarks allierade. Dock ville han taga frågan om vapenhvila i öfvervägande, om den svenska regeringen afstode från förbundet med England och afbröte all gemenskap med detta land, återställde danska skepp, som af engelsmännen införts i svenska hamnar, öppnade Sveriges hamnar för Danmarks och dess allierades fartyg och slutligen återupprättade en fri gemenskap och säkerhet för transporter af alla slag mellan Danmark och Norge.

Löwenhjelm hann komma till Köpenhamn, innan prins Fredriks skrifvelse framkom till Stockholm. Hufvudändamålet med hans resa var att vitsorda endräkten och lugnet i Sverige samt den nya regeringens stadgade ställning. Han medförde bref från riksföreståndaren till konungen af Danmark, hvilket

---

[1] Den 30 april ankom en svarsskrifvelse från Champagny till Ehrenheim. Den är kall, höflig, intetsägande. En öfversättning finnes i Schinkelska samlingen, Upsala Universitetsbibliotek. Brefvet åsyftas i Minnen ur Sveriges Nyare Historia, V, pag. 51. Lagerbjelke meddelade ej dess innehåll för engelske chargé d'affaires Foster under förklaring, att det endast innehöll höflighetsbetygelser. Foster drog däraf den slutsatsen, att dess innehåll varit högst otillfredsställande för den svenska regeringen, hvilket han meddelade Canning. Scævola, Utl. diplomaters minnen, p. 48.

dock lämnades obesvaradt. Löwenhjelm rönte ett nästan ohöfligt bemötande vid hofvet. Det är visserligen sant, att man ej fruktade ett angrepp från Danmark, men den nya regeringen kände sig ej ännu tillräckligt stark mot möjliga försök *inom landet* att återställa den gamla ordningen, att den ej kände behofvet af erkännande äfven *utifrån*. Då därför Löwenhjelm under sin resa till Paris gjorde ett uppehåll i Köpenhamn, hade han befallning att uppvakta danske utrikesministern grefve Bernsdorff och för honom framställa den nya svenska regeringens »ordentliga och lagliga egenskap och det eniga allmänna tänkesättet, som ger försäkran om dess varaktighet och bestånd». Vidare skulle Löwenhjelm framställa Alopæi beskickning *som ett bevis på kejsar Alexanders erkännande af sakernas nya ordning i Sverige*. Liksom man i Petersburg sökte vinna hertigen af Vicenza för Sveriges sak, skulle Löwenhjelm på samma sätt söka understöd för sina framställningar vid danska hofvet hos franske ministern i Köpenhamn Didelot.

Gentemot Danmark kunde man hota. Löwenhjelm skulle tala om de rustningar, som gjordes i engelska hamnar, om amiral Hoods ankomst med några fartyg till Göteborg och om den ännu större flotta, som snart väntades till de nordiska farvattnen. Vore ej ett vapenstillestånd afslutadt före denna flottas ankomst, kunde riksföreståndaren ej rättfärdiga den overksamhet, hvari han önskade förblifva i anseende till den engelska flottans operationer.

Emellertid hade Löwenhjelm ej uppdrag att inleda underhandlingar om stillestånd. Man fordrade första steget från Danmark. Ville emellertid det danska hofvet erkänna den nya ordningen i Sverige, finge han *låna sig därtill* och var därför försedd med eventuell fullmakt.

Det är ej utan, att man får det intrycket, att den svenska regeringen förde ett högt språk mot Danmark liksom för att stärka sin auktoritet hemma.

Det erkännande, regeringen behöfde af främmande makter, var kanske mest eftersträfvansvärdt i fråga om England. Det

erhölls icke, medan underhandlingarne om stillestånd och fred pågingo, och detta vållade mycken oro och osäkerhet. Slutligen lyckades man dock finna en form, under hvilken underhandlingarne med denna makt kunde oafbrutet fortgå.

Det är förut berättadt, att Brinkman fått befallning att för Canning framställa Sveriges nya politiska system och tillika framlämna ett handbref från riksföreståndaren till konungen af England. Hufvudsyftet för regeringens politik var att med uppgifvande af krigsförbundet bibehålla handelsförbindelserna orubbade och att, om en brytning mellan Sverige och England skulle framtvingas af Sveriges fiender, träffa sådana *hemliga* öfverenskommelser, att handel och sjöfart ändock kunde fortgå mellan de bägge länderna. Det är uppenbart, att med en sådan politik följde nödvändigheten att så länge som möjligt draga ut på underhandlingarne med Ryssland, så att sjöfarten kunde bedrifvas nära nog ända tills den svenska hamnspärrningen blef en verklighet mindre genom anslutning till kontinentalsystemet än genom isen.

I en not af den 29 mars förklarade Brinkman nödvändigheten för Sverige att sluta fred och stödde sitt hopp, att denna åtgärd ej skulle väcka Englands misstroende, på de upprepade medgifvanden, som i detta syfte gjorts af engelska ministèren. Tillika försäkrade han i riksföreståndarens namn, att, ehvad slutliga utgången måtte blifva af de öppnade underhandlingarne, skydd tillförsäkrades alla engelska undersåtar äfvensom deras fartyg och öfriga egendom, som kunde finnas inom Sveriges gränser.

Härpå svarade Canning den 3 april, att konungen af England afsiktligt afhöll sig från hvarje yttrande om de i Sverige timade tilldragelserna äfvensom att öfver dem uttrycka någon annan känsla än deltagande i den svenske konungens personliga säkerhet hvarjämte han afgaf en motsvarande försäkran rörande svenska undersåtar och deras egendom i England.[1]

[1] Utdrag ur Englands Officiella Tidning den 1 April 1809: »Beträffande den verkan denna revolution (den svenska) kan hafva uppå politiska

Hvad man däremot ej erhöll, var svar å hertigens skrifvelse, hvilket hade inneburit ett erkännande af Sveriges nya regering. Man sökte här hemma, så godt sig göra lät, öfverskyla detta besvärande faktum genom den förklaringen, att den engelska konungens kända personliga tänkesätt för den afsatte konungen gjorde det till en grannlagenhetsplikt för honom att ej yttra sig om hvad som skett. Att regeringens ställning ej var utan fara för kontra-revolutionära företag, vittnar det af Merry omtalade försök, som gjordes hos honom af det missnöjda partiet, att utforska Englands verkliga syften och om möjligt erhålla penningar till en kontra-revolution.[1] De engelska tidningarne, särskildt oppositionens, som just vid denna tid häftigt angrepo ministèren, skildrade i mörka färger det inre tillståndet i Sverige och omöjligheten för den svenska regeringen att bibehålla vänskapen med England. Sveriges olycka skildrades som en följd af de engelska ministrarnes »förförande uppmaningar till ett outhärdligt krig». En artikel i en mycket spridd tidning omtalade en korrespondens mellan Toll och amiral Keates rörande ett återställande af den gamla ordningen i Sverige. I samma tidning uppfordrades den ryske kejsaren att återuppsätta Gustaf Adolf på Sveriges tron. En hel mängd af den engelska pressens ned-

---

förbindelserna emellan Sverige och England, tillstå vi fritt, att vi icke kunna finna den välgörande. — — — Frågan blir, om fred med Ryssland, med Frankrike och med Danmark äfven medgifver fred med England. Vi tvifla mycket därpå, och månne Petersburgska Hofvet vill lämpa sig efter Svenska Folkets önskningar och ingå uti en Traktat utan att fråga, hvad Bonaparte i afseende på Sverige fordrar, nämligen Britiska handelns uteslutande från Svenska hamnar? Sverige kan icke åstunda mer af Stor-Britannien, än hvad det redan fått. Det har icke allenast gjort fred, utan slutat en nära alliance med oss. Likväl synes ingen annan utväg än att återställa freden med Danmark, Ryssland och Frankrike, om än fredsbrott med England vore ett vilkor derföre.» — Adlersparre, Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia, III.

[1] Scævola, Utl. dipl. minnen, pag. 40.

slående omdömen om ställningen i Sverige hade sitt ursprung i enskilde svenske mäns korrespondenser.

Den 21 april hade Brinkman en konferens med Canning. Denne förklarade, att Englands regering betraktade ställningen i Norden företrädesvis ur tvänne synpunkter. Den fruktade, att en omedelbart förestående hamnstängning skulle helt och hållet utestänga engelsmännen från Östersjön, då deras örlogsskepp ej längre hade någon tillflykt i händelse af fara. Vidare troddes, att Englands fiender skulle blifva ännu oförsonligare, sedan de vid sitt system fästat Sverige, som genom sin belägenhet och utsträckningen af dess kuster för dem hade stor betydelse. Den engelska regeringen ville ej inlåta sig i några förbindelser med den nya styrelsen i Sverige, då den ej kunde veta, huru länge den nya ordningen skulle äga bestånd. Brinkman fick af Cannings yttranden det intrycket, att han ansåg sig böra tillstyrka den svenska regeringen att obetingadt ingå på Frankrikes fordringar. Han varnade för Preussens öde. Dess förbindelser med England hade endast vållat nya förödmjukelser. Han jämförde Sveriges belägenhet med Danmarks 1807.[1] Farhågorna för ett anfall af England vunno ökad styrka genom rykten om storartade rustningar i de engelska hamnarne, och Merrys hemkallande, som sattes i samband därmed, väckte bestörtning särskildt inom affärsvärlden i Stockholm och Göteborg. Den 29 april gjorde han sin afskedsuppvaktning hos hertigen.[2]

Kort därefter ankom Napoleons svar å hertigens skrifvelse af den 17 mars. Det var obestämdt i det afseende, där man framför allt ville hafva besked. Man insåg nu i Stockholm, att man måste afstå från hoppet om att han skulle utöfva någon påtryckning på Ryssland till fredsvillkorens förmildrande.

---

[1] »Om man här misstänker, att Ryssland vill förfoga öfver vår flotta, skall England otvifvelaktigt söka att bemäktiga sig den.» Brinkmans depesch af den 23 apr. Riksark.

[2] Apostille n:o 3 till Lagerbjelkes depesch till Brinkman den 1 maj. — Skrifvelser till Envoyén v. Brinkman. Riksark.

Tvärtom blef det klart, att han själf i detta ögonblick — vid utbrottet af kriget mot Österrike — var i behof af Rysslands medverkan. Men *ett* var vunnet: Napoleon erkände den nya ordningen i Sverige.

Från och med detta visste man, att hamnspärrningen mot England skulle blifva en nödvändighet. Hade man förut räknat till fördel en förment motvilja hos Napoleon att se Rysslands förstoring, så sökte man nu draga fördel af Rysslands hemliga liknöjdhet för Sveriges anslutning till kontinentalsystemet. Man trodde sig veta, att Rysslands synbara påståenden i denna fråga endast vore medgifvanden åt Frankrikes intressen. Hufvudsaken blef från denna tid att draga ut på tiden så mycket som möjligt med underhandlingarne, så att åtminstone under den innevarande sommaren handeln med England kunde obehindradt fortgå.

I noten af den 3 april hade Canning upprepat de gamla försäkringarne, att England gärna såg Sveriges fred med sina fiender, men tillagt: »*allenast ett sådant fredsslut icke vore åtföljdt af mått och steg, snörrätt stridande mot Hans Maj:ts heder och intresse.*» Dessa ord vållade den svenska regeringen mycken oro. Menades därmed just hamnspärrningen? Brinkman fick befallning att försiktigt höra sig för i denna grannlaga fråga och låta Canning förstå, att man redan från början bestämt sig för att hamnspärrningen skulle vara det yttersta medgifvandet från svensk sida, samt att man önskade, att den ömsesidigt gjorda försäkringen om säkerhet och skydd för personer och egendom skulle vara gällande *under alla möjliga inträffande omständigheter.*

I början af april hade den oroande underrättelsen inlupit, att ryska trupperna på Åland förstärkts med flere tusen man. Tillika spreds ett rykte, att Knorring fallit i onåd och entledigats, emedan han ej framryckt mot Stockholm.[1] Man fruktade

[1] Lagerbjelkes depesch till Brinkman den 6 apr. Skrifvelser till Envoyén v. Brinkman. Riksark.

ett upprepande af »det stora företaget». Dessa farhågor stillades dock genom bref från Schwerin, dateradt Åbo den 9 april.[1] Han meddelade, att han mottagits vänligt och fått pass till Petersburg. Trupperna hade sändts till Åland i följd af en befarad jäsning bland allmogen.

Så mycket större blef bestörtningen, när man den 7 maj — en vecka efter öppnandet af riksdagen, inför hvilken regeringen ämnade framlägga resultatet af sina inledda underhandlingar — fick höra utgången af Schwerins beskickning. Han hade ej mottagits i audiens hos kejsaren. Af Rumiantsev fick han mottaga en not af hufvudsakligen följande innehåll.[2] Kejsarens fredsälskande tänkesätt vore nog bevisadt genom upphörandet af krigsoperationerna i ett ögonblick, då deras framgångar gåfvo de mest lysande utsikter att sluta en ännu mera fördelaktig fred. Den svenska regeringen syntes besjälad af alldeles motsatta tänkesätt, då den ej sökte annat än draga ut på tiden och därigenom aflägsnade freden. Efter alla nyheter, kejsaren mottagit från Sverige, hade han rätt att hysa misstroende till den svenska regeringens verkliga belägenhet. Alla dessa omständigheter ålade honom den för hans hjärta svåra plikten att icke medgifva det tillbjudna stilleståndet utan fortfara med fientligheterna till den tidpunkten, då en laglig regering i Sverige tillkännagåfve benägenhet att sluta fred på de enda villkor, som kejsaren kunde antaga och hvilka redan vore kända i Sverige. Kejsaren förklarade sig villig att återlämna allt det, som kunde vara eröfradt på andra sidan Kalix.[3]

Att Schwerin ej rönt det minsta tillmötesgående af franske ambassadören i Petersburg, väckte nu ej förundran, då Napo-

---

[1] Dess innehåll meddelas i Lagerbjelkes depesch till Brinkman den 10 apr. Skrifvelser till Envoyén v. Brinkman. Riksark.

[2] Öfvers. i Lagerbjelkes Berättelse, Bilaga n:o 47. Riksark. Afskrift af noten finnes i Schinkelska samlingen i Upsala Universitetsbibliotek.

[3] I Rumiantsevs svarsskrifvelse till Lagerbjelke heter det: »Hvad Sveriges förhållande till England beträffar, så, om det är sant, att den föränd-

leons svar på hertigens andra handbref ankommit dagen före Schwerins hemkomst. Alopæi ord vunno där bekräftelse. Napoleon skref: »Kejsar Alexander är ädelmodig, stor. Må Ers Kongl. Höghet vända sig till honom.»

V.

Man har klandrat den dåvarande ledningen af Sveriges utrikespolitik, att den ej nu genast uppgaf allt hopp om hjälp från Frankrike. Men så liflig var öfvertygelsen om oförenligheten af franska och ryska intressen, att man ansåg Napoleons afböjande svar endast gälla den närmaste framtiden, så länge det österrikiska kriget pågick. Hvad kejsaren muntligen yttrat till grefve Rosen om att han önskade, att ingen annan än hertigen skulle bestiga den svenska tronen, och att han hoppades, att valet af efterträdare skulle helt och hållet öfverlämnas åt dennes godtfinnande, allt detta tolkades som goda förebud för framtiden.[1] Härtill kom, att Napoleon, föremål för hela nationens beundran, var den ende, som hittills erkänt den svenska

---

ring, som skett i Sverige, ej har annan grund än den att frälsa staten och rycka den ur alla de olyckor, för hvilka det följda falska systemet i politiken blottställde densamma, hvad kan då Sverige bättre göra än att *förändra allt med ens?*» (»que faire la Suède de mieux que d'en changer tout de suite?») Ibidem. Bilaga n:o 48. En afskrift af Rumiantsevs bref finnes i Schinkelska samlingen, Upsala Universitetsbibliotek.

[1] Rosen sammanträffade med kejsaren, medan den franska hären som en stormvind drog öfver Bayern. I flygande hast fick han ett samtal. Kejsaren lyckönskade Sverige till revolutionen. Eljest hade hela riket skolat tjäna Ryssland och Danmark till ersättning för Frankrikes inkräktning af Spanien och Portugal. Han hade nödgats samtycka härtill i Erfurt. Under närvarande omständigheter kunde han ej bidraga till att åt Sverige återförskaffa dess förlorade finska provinser. Den i Rosens hemliga instruktion omförmälda planen rörande tronföljden inlät han sig ej på. — Lagerbjelkes depesch till Brinkman den 11 maj. Skrifvelser till Envoyén v. Brinkman. Riksark. Uppträdet är skildradt i ett bref från G. M. Armfelt till C. H. Posse, dat. Stockholm den 8 maj. — Upsala Universitetsbibliotek, Schinkelska samlingen.

revolutionen, hvaraf följde, att regeringen för att stärka sin egen ställning måste gifva sig sken af förtrolighet och vänskap med denne monark. Underhandlingarne med Ryssland, som efter Napoleons afvisande svar på framställningen om *gemensamma underhandlingar* numera måste antaga en direkt natur, åtföljdes därför allt fortfarande af meddelanden till och förfrågningar hos den franska utrikesstyrelsen. En bidragande omständighet till att man fasthöll vid »det franska systemet», voro äfven de nedärfda traditionerna. Man glömde, att Napoleon ej längre var representant för enbart franska intressen. Härtill kom ett öfverskattande af vårt lands betydelse vid eventuella politiska förvecklingar, äfven det ett arf från en tid, då Sveriges förbund var eftersökt af främmande makter. Senast under Gustaf Adolf hade det ju varit förenadt med flera af kontinentens makter. Man såg ej, att statskonstens beräkningar tagit större proportioner, att Europa med ett ord inträdt i stormaktspolitikens æra.

Hoppet om framtida fransk hjälp besjälade riksdagen — budskapen om Napoleons segrar i österrikiska kriget hälsades med jubelrop på riddarhuset och rikssalen. Den 10 maj skedde det märkliga beslutet om Gustaf Adolfs och hans ätts uteslutande från tronen, hvarefter hertigen förklarade sig samtycka att under den tid, rikets ständer utarbetade regeringsformen, fortfarande vårda sig om rikets allmänna ärenden i egenskap af riksföreståndare. Den 16 afgick från samtliga ståndén en stor deputation för att betyga hertigen sin tacksamhet, och heter det i tacksägelseadressen, besluten några dagar förut inom de särskilda ståndén[1]: »Riksens ständer kunna ej lämna

[1] Den 10 maj föreslog A. F. Skjöldebrand, att ridderskapet och adeln måtte genom en stor deputation betyga hertigen sin tacksamhet dels för hans löfte att i egenskap af riksföreståndare med riksstyrelsen fortfara, dels för hans erkännande af ständernas rätt att själfva utarbeta och fastställa en grundlag samt i sammanhang därmed »uppdraga H. K. K. såsom riksföreståndare full makt och myndighet till freds afslutande med de mot riket krigförande makter». — Samma förslag hade den 8 maj väckts i borgarståndet af talmannen direktör Schwan. Riksdagsprotokollen.

en värdigare bekräftelse på dessa sina tänkesätt, än när de vid detta tillfälle frambära den underdåniga önskan, att Eders Kongl. Höghet i stöd af den makt, Eders Kongl. Höghet som riksföreståndare utöfvar, täcktes i det förhållande, omständigheterna medgifva, skyndsamt befordra ett fredsslut, som i närvarande stund utgör ett dyrbart villkor för rikets väl, och att Eders Kongl. Höghet emellertid täcktes vidtaga de kraftiga försvarsanstalter, hvilka» — — etc.

Sverige hade nu alltså en laglig regent, och denne hade fått i uppdrag af folkets representanter att afsluta fred.

Den direkta underhandling med Ryssland, som man numera såg sig nödsakad att företaga, förbands med ett par diplomatiska åtgärder, som rörde Frankrike och England. Då man var besluten att icke underkasta sig de af Ryssland uppställda trenne preliminära villkoren, var det att befara, dels att den utsedde svenske underhandlaren baron Stedingk icke skulle mottagas i Ryssland, dels att fientligheterna skulle förnyas. Framställning gjordes därför hos Champagny, att den franska regeringen ville öfvertyga den ryska, att inre lugn och ordning samt laglig styrelse återupprättats i Sverige, samt förmå densamma att mottaga den underhandlare, som å svensk sida blifvit utsedd. Lagerbjelke är i denna skrifvelse [1] långt ifrån att vilja synas räkna på någon skiljaktighet mellan franska och ryska hofven. Tvärtom, heter det, var det just på förtroligheten af förhållandena mellan dessa bägge hof, som man i Sverige grundade sitt hopp, att franske kejsaren täcktes använda sin åtgärd för Sveriges bästa. Tillika anhölls om Champagnys medverkan att stämma det danska hofvet till fredligare tänkesätt. Denna regering visade sig nämligen allt fortfarande obenägen för ett formligt afslutande af vapenhvila.

---

[1] Öfvers. i Lagerbjelkes berättelse, Bilaga n:o 52. Scævola, Utl. dipl. minnen, pag. 465, meddelar ett bref från Lagerbjelke till Champagny af samma datum, den 14 maj, med underrättelse om beslutet af den 10 maj. Major Arfvedson vid Lifgardet till häst afsändes med dessa skrifvelser till franska högkvarteret.

Det är förut omtaladt, att de engelska sjörustningarne väckt farhågor i Sverige för ett öfverfall, likt det, som gjordes mot Danmark 1807. De försäkringar, som gjordes af chargé d'affaires Foster, som Merry kvarlämnat i Stockholm, verkade lugnande. Genom Brinkman fick man snart veta, att rustningarne stodo i samband med rörelserna i norra Tyskland mot det franska förtrycket. I stället sökte den svenska regeringen hjälp af den engelska eskader, som under amiral Saumarez låg utanför Göteborg. *Ryssarne hade nämligen öfvergått Kalix älf,* där de fattat posto efter Gripenbergs kapitulation. Oroande rykten därom hade i midten af maj nått Stockholm, och den 20 maj ankom rapport från generallöjtnant Wrede, att ryssarne under Sjuvalov till ett antal af omkring 5,000 man infallit i Skellefteå socken. Genast vidtogos kraftiga försvarsåtgärder. En truppstyrka sammandrogs i Ångermanland, utrustningen af skärgårdsflottan bedrefs med ifver, kanonslupar afgingo från Stockholm till norrländska kustens försvar, och från Karlskrona afgingo två örlogsfartyg och tre mindre bevärade fartyg för att kryssa i Ålands haf och Bottniska viken. Redan förut hade riksdagen beslutit, att till betäckande af utgifterna för de mest oundgängliga försvarsanstalterna banken skulle försträcka regeringen en summa af två millioner rdr b:co samt därjämte garantera återbetalningen och räntan af de summor, hvarmed enskilda personer ville understödja statsverket.

Redan vid de första ryktena om ryssarnes framryckande hade Lagerbjelke, då man antog, att ryssarne ej skulle framrycka särdeles långt, utan att denna rörelse stod i samband med större företag, nämligen angrepp på kusten från Åland, skyndat att uppsöka Foster.[1] Han begärde, att amiral Saumarez måtte få order att ingå i Östersjön och hindra ryska flottan att utgå ur hamnarne och därigenom bespara Sverige kostnaderna af en större sjörustning. Vidare anhöll han, att Sau-

[1] Lagerbjelkes depesch till Brinkman den 16 maj. — Skrifvelser till Envoyén v. Brinkman. Riksark.

marez skulle förstärka försvaret i Sundet, så att svenska fartyg kunde därifrån afgå till norrländska kustens skydd. Slutligen begärde han, att så många mindre fregatter, som Saumarez kunde afvara, så fort möjligt var, skulle sändas att kryssa i Ålands haf och upp mot Gefle.[1] Foster lofvade att understödja dessa framställningar hos Saumarez, och han trodde sig kunna försäkra, att denne skulle vidtaga dessa dispositioner icke i kraft af någon formlig öfverenskommelse rikena emellan utan såsom en följd af hans allmänna operationsplan mot Ryssland. Saumarez' hjälp inskränkte sig emellertid tills vidare endast till Sundets försvar. Han afseglade omkring den 22 från Göteborg. Den 28 fick man i Stockholm veta, att ryssarne framträngt till Löfånger, och att den ryska skärgårdsflottan ankommit till Åland. Då hade redan 18 svenska kanonslupar utlupit, 12 afgingo den 29. En hel mängd kanonjollar och slupar lågo färdiga i Stockholm att utlöpa, så snart de hunno bemannas. Från Sundet väntade man 40 kanonslupar, så det var god utsikt, att en betydlig skärgårdsflotta snart skulle vara samlad i Stockholms skärgård. Man ansåg emellertid i Stockholm, att man kunde fordra kraftigare understöd af England. Äfven om detta rike hade förmånligare och viktigare företag i andra delar af Europa, så vore dock, menade man, Sveriges framtida självständighet af vikt för England. Det var ju ej fråga om nya kostnader. En engelsk flotta befunne sig redan i Östersjön. Borde den ej bidraga att skydda Sveriges kuster, då landet samlade sina sista krafter? Sverige vore enligt traktaten berättigadt till subsidier, då verkliga krigsrörelser utbrutit. Ju kraftigare bistånd England lämnade, desto större jämkningar skulle kunna göras i Rysslands fordringar. Det vore nödvändigt att vara väpnad under dessa underhandlingar, i

[1] Samtalet ägde rum den 15 maj. Redan samma dag skref Foster till Saumarez. Se Memoirs and correspondence of Admiral Lord de Saumarez, Vol. II, pag. 137 o. ff. Ett förnyadt samtal i samma ämne mellan Lagerbjelke och Foster ägde rum den 21. Depesch till Brinkman den 22 maj. Skrifvelser till Envoyén v. Brinkman. Riksark.

synnerhet om man ville tänka på en jämkning i fråga om hamnspärrningen.[1]

Sådan var uppfattningen i Sverige. I England rådde en helt annan. Likasom ryssarne motvilligt infallit i Finland, emedan detta steg var en fientlighet mot England, så ville nu engelsmännen ej vidtaga några mått och steg, som kunde göra det skenbara krigstillståndet mellan England och Ryssland till ett verkligt sådant.

Vid midten af maj hade Canning i underhuset meddelat den senast mellan Sverige och England undertecknade subsidietraktaten, hvarvid han anförde, att denna traktat skulle förr hafva förelagts parlamentet, om ej de i Sverige inträffade tilldragelserna hade synts fordra ytterligare upplysningar. För närvarande vore han ej berättigad att närmare yttra sig öfver de mellan bägge rikena bestående statsförhållandena utan inskränkte sig till den anmärkningen, att endast de första trenne månadernas subsidier utbetalats, samt att intet ytterligare penningeunderstöd för Sverige vore bestämdt. Oppositionen förebrådde regeringen, att den förledt den svenske konungen till ett krig, som öfversteg hans krafter, hvarpå kabinettsministern svarade med hänvisning till de upprepade gånger gjorda uppmaningarne till Sveriges konung att sluta fred. Någon närmare granskning af vårt numera upplösta förbund med England gjordes ej, då oppositionen i stället begagnade tillfället att häftigt motsätta sig subsidietraktaten med Österrike.

---

[1] En svårighet var emellertid att förena ett gemensamt uppträdande med England och tillika förtroligheten med Frankrike. Hur man försökte detta, visar en skrifvelse från Engeström till franske ministern i Köpenhamn Didelot, dat. d. 7 juni. Det existerar, heter det där, ej längre någon allians med England sedan den 13 mars. Huru mycket än Sverige behöfver subsidier, måste det afstå från dem för sin önskan att få fred. Vi försvara oss mot Ryssland och Danmark. England för krig med dessa makter. Därat en tillfällig öfverensstämmelse i intressen. Det står de bägge nämnda makterna fritt att göra ett slut på denna öfverensstämmelse genom att bevilja oss fred eller åtminstone vapenhvila. Cancelli Pres. Concept. Riksark.

I den konferens, som ägde rum den 17 maj, förklarade Canning för Brinkman, att det nordiska kriget i allmänhet vore stridande mot Englands statsfördelar, och att England ej kunde beskyllas för att hafva gifvit anledning till den så onaturliga brytningen med Ryssland. Icke ens mot Danmark hade England förfarit ovänligt, förrän kejsar Alexanders olyckliga förbindelse med Napoleon tvang England att förekomma en fara från detta håll. Än mindre hade Sverige något att frukta. Brinkman kunde bestämdt förklara, att Sverige hade intet att frukta, så länge det ej nödgades gå längre än till *ett ofrivilligt deltagande i ett skenbart handelsförbud.*

Beträffande Napoleons bref till hertigen anmärkte han, att hans tystnad i fråga om England icke bevisade, som man i Sverige trodde, en blifvande undfallenhet i fråga om Sveriges anslutning till kontinentalsystemet. Tvärtom trodde han, att Napoleon genom Ryssland skulle påyrka stränga åtgärder i det afseendet. [1]

Något erkännande af den nya styrelsen i Sverige kunde ännu icke komma i fråga. [2]

Den misströstan, Merry hyst om ställningen i Sverige, bibragte han den engelska regeringen vid sin hemkomst. Om också icke Sverige skulle i den meningen uteslutas ur de självständiga staternas antal, att det, styckadt och deladt, upphörde vara en särskild stat, vore dock enligt Cannings mening all anledning tro, att Sverige framdeles helt och hållet skulle gå i Rysslands ledband. I betraktande af Sveriges ovissa ställning i inre och yttre hänseende ville Canning, då förbundet mellan Sverige och England var upplöst, visserligen medgifva det un-

---

[1] Jfr Fosters reflexioner. Scævola, Utl. diplomaters minnen, pag. 48 o. ff.

[2] »En oafhängig stats ostridiga rättighet att omskapa sin författning eller ombyta styrelse innebär icke i och med detsamma någon förbindelse för främmande makter att ovägerligen erkänna den nya ordningen. Det senare berodde vanligtvis af en sådan förändrings omedelbara inflytande på den erkännande regeringens statsfördelar.» Brinkmans depesch den 28 maj. Riksark.

derstöd, hvarom framställning gjorts hos amiral Saumarez, dock med den inskränkningen, att inga skärgårdsfartyg kunde lämnas till svenska kustens försvar, men däremot icke medgifva, att subsidietraktaten kunde anses gälla, oaktadt ryssarne förnyat fientligheterna. Några officiella kommunikationer med Brinkman kunde ej längre föras, men, då engelska regeringen önskade upprätthålla godt förhållande med Sverige, ville Canning fortfarande meddela sig med honom ehuru blott som enskild person. Hans råd till Sverige var: fred, skyndsam fred.

Det är uppenbart, att det gemensamma kriget mot Ryssland betraktades ur alldeles motsatta synpunkter i England och Sverige. Här hemma betraktades Rysslands angrepp som ett svekfullt öfverfall, dikteradt af eröfringsbegär, i England åter som en följd af Rysslands förbund med Frankrike. England såg kriget endast ur synpunkten af dess möjliga skadlighet för dess betydande östersjöhandel och ville hellre genom fribref söka skydda och uppehålla denna än genom krigiska företag reta Ryssland. Revolutionen i Sverige kom i en läglig stund för engelska ministären. Allt från Sveaborgs kapitulation ansågs Sverige förloradt. Genom revolutionen blef England frikalladt från förpliktelsen att understödja en förlorad sak. Däraf den enständiga vägran att erkänna den nya ordningen i Sverige.

VI.

Vid midten af maj hade öfveradjutanten major Spalding afsändts till Petersburg för att till Rumiantsev öfverbringa en depesch, som dels meddelade, att Gustaf Adolf och hans ätt uteslutits från svenska tronen, dels innehöll anbud af direkt underhandling i Petersburg om definitiv fred. Pass begärdes för förre ministern i Petersburg frih. Stedingk, som utsetts till svensk underhandlare. Lagerbjelke framhåller i skrifvelsen till

Rumiantsev särskildt den endräkt, som rådde vid riksdagen[1]. Därpå framställas hertigens utsikter att erkännas som konung som alldeles gifna. Hans önskan vore att under mellantiden, då vissa författningsändringar måste göras, söka skaffa landet fred. Lagerbjelke säger, att han härmed trodde sig hafva häft de betänkligheter, Rumiantsev röjt i sin senaste skrifvelse, nämligen i fråga om den nya regeringens stadgade ställning och uppriktigheten af hertigens fredliga böjelser. De trenne preliminära villkoren omtalar han ej utan yttrar sig endast i helt allmänna ordalag om de »ganska hårda villkor», på hvilka det var fråga att upprätta det goda förhållandet mellan Sverige och Ryssland.

Den 6 juni återkom Spalding med Rumiantsevs svar. Dess ton är vida skild från den sträfva och oblidkeliga, som förut härskat i de ryska noterna. Pass för Stedingk och hans svit vore redan afsända till general Barclay de Tolly, generalguvernör i Finland, som hade att öfverlämna dem till Stedingk. Men innan han afreste, borde den svenska regeringen antaga följande grunder för freden[2]:

1. »Hans Maj:t är öfvertygad, att, då fred tillbjudes honom, tillbjudes den äfven Dess allierade, från hvilka Hans Maj:t icke skiljer sig.

2. Kejsaren är likaledes öfvertygad, att Sverige, som inser, till hvad grad det politiska system, som det omfattat, varit för detta land ofördelaktigt, öfvergifver detsamma, och att med dess önskan att göra fred är förenadt dess beslut att biträda fasta landets system.

3. Hans Kejserl. Maj:t sätter utom tvifvelsmål, att Sverige,

[1] »De stora politiska orsaker, som utgjorde grunden för detta viktiga beslut (om Gustaf Adolfs afsättning), och en befallande nödvändighet att genom den osvikligaste endräkt kraftigt understödja den allmänna saken, hade gjort ett så kraftigt intryck på alla sinnen, att i en samling af flere än 1,000 personer, bestående af adel, präster, borgare och bönder, icke en enda röst skilde sig från det allmänna tänkesättet.» Lagerbjelke till Rumiantsev den 12 maj. — Cancelli Pres. Concept. Riksark.

[2] Hemliga utskottets protokoll. Bilagorna. Riksark.

i afsikt att erhålla fredens ovärderliga välgärningar och alla de fördelar, som af ett nära förbund med Ryssland kunna härflyta, redan beslutit att erkänna hädanefter Bottniska viken och Kalixfloden såsom gräns båda staterna emellan.»

Engeström, nu statsminister för utrikes ärenden, aflät härå följande svar, dateradt den 9 juni. Han meddelar, att de fyra riksstånden uppsatt Carl XIII på Sveriges tron, och att denne lifligt önskade återbefästandet af freden och af det goda förstånd, som under lyckligare tider förenat Nordens trenne makter. Vidare förklarade han: 1. Konungens afsikt hade aldrig varit att genom särskilda freder söndra H. M. kejsaren af Ryssland från dess bundsförvanter, utan han hade önskat på en gång sluta fred med Frankrike och Danmark, och åtgärder, åsyftande detta ändamål, hade redan vidtagits. 2. Från den stund, konungen mottog rikets styrelse, tillkännagaf H. M. sin önskan att förändra det af konungen, Dess brorson, följda krigssystem. Offensiva och defensiva allianser upphörde, och från mars månad utbetaltes ej vidare några subsidier. 3. Finlands afträdande och öfverlämnandet af ett folk, som i alla tider visat sig sin förra regering så tillgifvet, kunde ej annat än blifva oändligt påkostande för konungens ädla hjärta. Men konungen insåg, att Dess öfriga undersåtars väl kräfde stora uppoffringar. Därför vore frih. Stedingk försedd med tillräckliga fullmakter för att kunna underhandla och afsluta i detta ämne.

Konungen ville, heter det vidare, ingå i ett vapenstillestånd, lämpadt efter nu gjorda anbud, så mycket hellre som han under nuvarande osäkra förhållanden kunde finna sig nödsakad att med engelska sjömakten öfverenskomma om operationer till sjös. Frih. Stedingk vore när som hälst färdig att afresa och hade redan för erhållande af pass meddelat general Barclay de Tolly det hufvudsakliga innehållet af Engeströms depesch [1].

---

[1] Ibidem.

Rumiantsev fann ej i denna skrifvelse *ett enkelt och ovillkorligt* antagande af de trenne grunderna för freden. Han beklagade sig öfver detta slags »förbehållsamhet i uttrycken», som endast aflägsnade freden. Han anhöll därför, att Stedingk måtte inställa sin resa, i händelse den svenska regeringen ej *enkelt och ovillkorligt* antagit de nämnda grunderna. Vore däremot dessa antagna, så att de ej längre kunde utgöra ett öfverläggningsämne, lofvade han, att freden skulle vara afslutad inom två gånger 24 timmar, och att ett stillestånd följaktligen ej behöfde afslutas[1].

Med hänvisning till den svenske konungens fredliga böjelser och längtan att återupprätta det goda förhållandet mellan Sverige och Ryssland beklagar sig Engeström i en depesch till Rumiantsev af den 5 juli[2], att hinder uppstått, som vållade uppskof. Konungen hade ju förklarat sig beredd att göra uppoffringar. Men af hvad utsträckning dessa uppoffringar än borde blifva, fordrade dock delar däraf en närmare öfverenskommelse, innan ett enkelt och ovillkorligt antagande kunde äga rum. Gentemot Rumiantsevs i senaste depeschen uttalade förhoppning, att freden kunde vara afslutad inom två gånger 24 timmar, anmärkte Engeström, att, då så många allmänna och enskilda angelägenheter skulle utredas, så många nya förhållanden stadgas, när man ville göra en fred, sådan som den nu ifrågavarande, uppriktigt och på det sätt, att för framtiden alla olyckliga misshälligheter skulle förekommas, så fordrades därtill tid. Slutligen ber han om tillstånd för Stedingk att begagna de pass, som redan utfärdats[3].

Samtidigt med Engeströms första depesch till Rumiantsev, d. v. s. den 9 juni, hade Stedingk skrifvit dels till Rumiantsev, dels till Barclay de Tolly[4]. I brefvet till den förre framhåller

---

[1] Ibidem.

[2] Ibidem.

[3] Ibidem.

[4] Cancelli Pres. Concepter Till utländska Embetsmän och Enskilde. Riksark.

han, att en fred, som var ämnad att blifva varaktig och bestående, måste vara grundad på *ömsesidig* trygghet och fördel. För att åstadkomma en sådan vore underhandlingar och öfverläggningar nödvändiga. Till Barclay de Tolly skref han, att, som Rumiantsev underrättat om att de nödiga passen till Petersburg blifvit afsända till generalen, ville han meddela innehållet af svenske statsministerns bref till Rumiantsev, hvilket borde skingra hvarje tvifvel om den svenske konungens fredliga böjelser. Följaktligen väntade han, att generalen skulle tillställa honom de ifrågavarande passen.

Sedan dessa pass anländt, och just då Stedingk stod färdig att afresa, ankom Rumiantsevs nyssnämnda skrifvelse, hvari han beklagade sig öfver att svenska regeringen ej *enkelt och ovillkorligt* ville antaga de tre grunderna. Stedingk skref nu (den 5 juli)[1] och klagade öfver det oväntade hinder, som lagts i hans väg. Han hänvisar till Engeströms depesch af samma dag, som bevisade den svenska konungens beslut att för fredens skull underkasta sig äfven de största uppoffringar, blott de vore förenliga med hans rikes värdighet och framtida självständighet, hvarför han hoppades, att inga hinder skulle möta från rysk sida att återgifva Norden fredens välsignelse.

Rumiantsevs svar till Engeström är dateradt Borgå den 19 juli (n. st.). Han tillkännagifver där kejsarens beslut, sedan han som vanligt beklagat sig öfver de svårigheter, som gjordes från svensk sida. Kejsaren vore fast och orygglgt besluten, att fredsunderhandlingarne icke skulle öppnas, förrän de trenne grunderna för freden antagits. Fredsunderhandlingarne skulle äga rum i Viborg. *Dock tillät kejsaren Rumiantsev att i Fredrikshamn hafva en sammankomst med frih. Stedingk.*[2]

---

[1] Ibidem.

[2] Hemliga utskottets protokoll. Bilagorna. Finnes aftryckt i Adlersparres Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia, IV.

Att man å ryska sidan förutsåg möjligheten af förlängda underhandlingar, synes af fullmakten för Rumiantsev och Alopæus, dat. den 18 juli (g. st.), där det heter: »De même si par quelques circonstances imprévues

Detta svar ankom till Stockholm den 25 juli. Den 26 underrättade Engeström genom en depesch[1] Rumiantsev, att Stedingk inom få dagar skulle afresa. Han for den 3 augusti. Rumiantsev begaf sig den 5 aug. till Fredrikshamn. Han fick dröja där många gånger 24 timmar.

Resultatet af denna notväxling var alltså, att Sverige erhöll möjlighet att *inleda* fredsunderhandlingar utan att på förhand hafva behöft förklara sig öfver Rysslands fordringar. Sedan fredsunderhandlingarne *blifvit öppnade* och man således ej behöfde frukta ett ryskt anfall, var meningen att göra hvarje villkor till ett särskildt öfverläggningsämne och på detta sätt, så mycket möjligt var, draga ut på tiden, helst öfver hela sommaren och så långt in på hösten, att hamnspärrningen åtminstone för det året blefve betydelselös[2].

Man vann äfven ett annat syfte, nämligen att förbinda inledandet af fredsunderhandlingarne med en militärisk demonstration. Det är förut omtaladt, att, då ryssarne vid midten af maj förnyade fientligheterna genom att öfvergå Kalix älf, vidtogos genast å svensk sida kraftiga försvarsanstalter, äfvensom att Lagerbjelke gjort framställning hos Foster om engelsk hjälp. I början af juli lämnade Saumarez Sundet och kryssade

---

cette affaire ne sauroit être terminée promtement, Nous permettons à Notre Ministre Comte de Romanzoff après l'ouverture des négociations de s'absenter du lieu où elles seront traitées, en enjoignant dans ce cas au Chambellan actuel d'Alopæus de continuer à lui seul les négociations». — Copia i Stedingks och Skjöldebrands depescher från Fredrikshamn den 17 sept. Riksark.

[1] Hemliga utskottets protokoll. Bilagorna. Riksark.

[2] Å svensk sida trodde man, att denna skenbara eftergifvenhet å Rysslands sida berodde på den förmodan, att svenska regeringen uppgifvit allt hopp om fransk hjälp, då Arfvedson i början af juli hemkommit med en skrifvelse från Champagny till Lagerbjelke. I Champagnys bref såg man i Sverige en underförstådd uppmaning att genast sluta fred med Ryssland. Stedingks afresa skulle vara svaret på denna förmodade uppmaning. »Men communicationer mellan Petersburg och Stockholm flyga icke, än mindre flyger en beskickning från Stockholm till Paris.» Lagerbjelke till Adlersparre d. 26 juli. Adlersparre, Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia, VII: 55 o. ff.

mellan Dagö och Hangö udd[1]. Från den tiden ansåg man sig trygg på sjösidan och hoppades snart med fördel kunna angripa den ryska styrkan i Västerbotten. Mot slutet af juli hade man planen färdig till den stora sjöexpeditionen, vid hvilken så stora förhoppningar fästes[2]. Denna expedition afgick ungefär samtidigt med Stedingks afresa.

De instruktioner, som gåfvos Stedingk, äro daterade den 28 juli 1809. Ett utdrag ur dem ger en föreställning om svenska regeringens förhoppningar vid denna tid, hvilka förhoppningar grundade sig dels på den förmodade verkan af den stora expeditionen, dels på den ännu ej uppgifna förmodan, att Napoleons medling skulle kunna vinnas åtminstone i fråga om enskilda delar af öfverläggningsämnena i Fredrikshamn.

Stedingk skulle tala i Carl XIII:s namn och å hans vägnar. En rysk ministers underhandling med honom vore alltså i sig själf ett erkännande af denne furstes höga värdighet; men, innan något företoges till slutligt afgörande, borde denna

---

[1] Wetterstedts depesch till Brinkman den 4 juli. — Skrifvelser till Envoyén v. Brinkman. Riksark. Jfr Memoirs and Correspondence of Admiral Lord de Saumarez, p. 159 o. ff.

[2] Hvilka förhoppningar man vid den tiden hyste inom regeringskretsarne, framgår af följande utdrag ur Platens bref till Adlersparre, dat. Sthlm den 28 juli: »Den officiella communikation du i dag får lärer ej vara ledsam att mottaga; det är fägnesamt hvad vi få hjälp från alla håll. Hos engelska amiralen har jag varit, och redan äro fregatter stationerade på Ålands haf, för första gången sedan verlden skaptes. Engelska flottan svärmar öfver hela finska viken, så att ingen hamn är säker, och Ryssarne draga trupper från vår sida åt den kusten, som engelsmännen hota; äfven Petersburg och Cronstadt deltaga i samma bäfvan, och Lifländska Allmogen suckar och talar om Svenskt välde.» Adlersparre, Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia, IV: 131. Om stämningen i officerskretsarne vittnar följande utdrag af ett privatbref af en svensk officer, som finnes i Schinkelska samlingen, Upsala Universitetsbibliotek: »Fruktan för ryssarne blifver allt mindre som Bonapartes framgång blir större. — Men de värsta fiender vi hafva att göra med äro Bönderna på Riksdagen; de äro tokiga, ännu hafva de ej underskrifvit Constitutionen och vilja det ej förr än all jord skattas lika.»

värdighet erkännas icke genom någon artikel i traktaten utan genom den i ingressen vanliga titeln.

Ryssland hade framställt tre preliminära punkter att obetingadt antagas, innan fredsunderhandlingar kunde företagas. De voro: 1. fred med Rysslands bundsförvanter, 2. Finlands afträdande och 3. kontinentalsystemet. Beträffande första punkten hade Sverige redan gjort fredsanbud, som af Frankrike med välvilja mottagits men af Danmark lämnats obesvaradt. Skulle omständigheterna blifva sådana, att något kunde vinnas genom tidsutdräkt, kunde möjligen denna punkt nyttjas *till förlängande af underhandlingarne.* Om å rysk sida fred med Danmark påyrkades, skulle Stedingk svara, att, så snart danske konungen genom svar å gjorda framställningar underrättat om motsvarande fredliga böjelser, ville konungen af Sverige genast låta öppna en direkt underhandling, men att, så länge Danmark visade ovilja, det ej kunde vänta någon beredvillighet.

Beträffande Finland borde Stedingk inledningsvis yttra, att kejsarens krig från början varit mindre riktadt mot Sveriges land och folk än mot dess konung. Man hade sagt å ryska sidan, att Finland endast togs i kvarstad för att tvinga konungen att ingå i kontinentalsystemet. Om äfven den ryska ministerns arrestering varit giltigt skäl för ändring i detta sätt att se kriget, så upphörde detta skäl i och med statshvälfningen.

Som emellertid sannolikt vore, att Finlands afträdande, åtminstone till en stor del, blefve en hård nödvändighet, kunde endast fråga blifva om frälsning af någon del, hvarför följande förslag till gräns lämnades, af hvilka hvart och ett borde blifva ett särskildt öfverläggningsämne vid underhandlingarne.

Hvad man i dessa förslag eftersträfvade, var att till gräns få den landrygg, som skiljer de floder, som utfalla i Bottniska viken, från dem, som slutligen afbörda sitt vatten i Finska viken, d. v. s. Suomenselkä i dess helhet eller delvis. Enligt första förslaget skulle gränsen gå från Borgå upp till Laukas kyrka vid Päjäne och därifrån antingen i nordöstlig riktning förbi Kartula kapell till Niemisjärvi och därefter följa den

nämnda landryggen till den gamla riksgränsen mellan Saunasjärvi och Jongasjärvi eller ock från Laukas kyrka rakt norrut till samma landrygg.

De följande förslagen bestämma som ändpunkter för gränsen vid Finska och Bottniska viken efter hvartannat: Porkala udde, Hangö udd och mynningarna af Kumo älf samt därefter Österbottens älfvar t. o. m. Ule älf.

Skulle underhandlingarne taga en så ogynnsam vändning, att Stedingk ej kunde framställa dessa olika förslag som särskilda öfverläggningsämnen, borde han inskränka sig till att söka behålla Österbotten. I intet fall finge något afstås längre än till Kemi älf. I sådant fall skulle gränsen dragas från dess utlopp, genom Bottniska viken till början af Finska viken men så, att Åland förblefve svenskt.

I fråga om Sveriges förhållande till England hade Ryssland först påyrkat fullständig brytning, sedan i mera allmänna ordalag fordrat Sveriges anslutning till kontinentalsystemet. Ehuru ryska kabinettet inblandat denna sak i hufvudfrågan, nämligen Finlands afträdande, vore det uppenbart, att dessa saker vore alldeles skiljaktiga. Finlands eröfring vore en Rysslands egen angelägenhet, grundad på politiska och geografiska skäl, då däremot dess fordran på Sveriges anslutning till kontinentalsystemet grundade sig på en tillfällig och mot Rysslands eget intresse stridande sakernas ordning och således med densamma kunde modifieras. Skulle Rumiantsev med stränghet påyrka denna punkt, betydde det endast, att Ryssland i detta afseende ville godtgöra, hvad det underlåtit i österrikiska kriget, eller också att Ryssland genom ett dråpslag mot våra handelsförbindelser ville tillintetgöra Sveriges ännu återstående krafter. I detta ämne skulle Stedingk alltså ingenting medgifva, förrän regeringen efter att hafva inhämtat franska hofvets tankar gifvit nya föreskrifter.

Vidare ålägges det Stedingk tillse, att sådana bestämmelser inrymdes i traktaten, som skyddade finska folkets religionsfrihet och gåfvo säkerhet till person och egendom för dem,

som troget tjänat Sveriges krona men efter freden ville återvända hem. Då ryska regeringen öfvertagit äganderätten till finska arméns boställen, borde ackordsummornas fulla utbekommande betingas åt officerarne. Vidare skulle Stedingk vaka öfver rättigheter och förmåner, tillhörande svenska publika verk, såsom Rikets Ständers Bank, Åbo Diskontverk och Arméns Pensionskassa.

Om det också vore »mera att önska än att hoppas», att Ryssland skulle vilja skaffa Sverige någon ersättning för Finland antingen genom tillökning af länder å någon annan sida eller genom penningar, borde dock Ryssland af den riksskuld, som Sverige hade vid krigets utbrott, öfvertaga så mycket, som efter billig delning kunde falla å de provinser, som skulle afträdas.

Dagen innan Stedingk afreste, gjordes den ändring i instruktionerna, att, om stillestånd kunde erhållas, mot villkor att ryssarne droge sig tillbaka bortom Kemi älf, finge Stedingk afsluta ett sådant dock utan att åtaga sig något ansvar för hvad som kunde hafva inträffat, innan underrättelse om detta stillestånd hunne ankomma till ort och ställe. Hvad man förutsatte kunna hafva inträffat, var Kamenskis inspärrning.

Stedingk erhöll som biträde en andre fullmäktig, nämligen general Skjöldebrand, detta på förslag af Adlersparre, som misstänkte Stedingk för hemliga ryska sympatier.

VII.

Samtidigt med fredsbeskickningen till Ryssland stod en beskickning färdig att afgå till Frankrike för att afsluta definitiv fred. Till densamma voro utsedda statsråden Lagerbjelke och Essen. Några dagar efter Stedingks och Skjöldebrands afresa, nämligen den 7 augusti, hölls statsråd för att besluta öfver ett ifrågasatt tillägg till instruktionerna för den franska beskickningen[1]. Utom konungen närvarande: Wachtmeister,

[1] Ministeriella protokoll. Utrikesdepartementet.

Essen, Engeström, Lagerbjelke, Rosenblad, Platen, Adlerbeth och hofkansleren Wetterstedt. Öfverläggningsämnet rörde, huruvida beskickningen till Frankrike skulle äga att eftergifva för franska kabinettets fordringar, om detsamma såsom en conditio sine qua non yrkade svenska hamnarnes stängning för engelska fartyg. Ur Lagerbjelkes skriftliga anförande till protokollet må följande återgifvas:

»Kriget kan ej längre fortsättas, dess vådor under vintern, då Englands biträde ej längre kan påräknas, blifva mångdubbelt större. Då instruktionen för beskickningen till Ryssland var på fråga i statsrådet, troddes denna beskickning kunna afgå tidigare, än som sedermera inträffat. Vidare måste det kortare afståndet till Petersburg tagas i betraktande. Både tiden, oaktadt beskickningens senare afresa, och afståndet gjorde det lämpligt att i instruktionerna intaga en bestämmelse om afvaktan af nya order. Annat är förhållandet med beskickningen till Frankrike. Förmodligen kunna inga underhandlingar öppnas, förrän man i Paris blifvit underrättad om hvad vändning våra underhandlingar med Ryssland tagit. Om då franska regeringen, sent omsider underrättad om de svårigheter, som möta frih. v. Stedingk rörande de engelska angelägenheterna, kraftigt understöder Rysslands påståenden, så har beskickningen enligt instruktionen att använda yttersta bemödande till försvaret af våra offentliga handelsförbindelser med England. Om då — efter svar och motsvar — franska regeringens ultimatum aflämnas i slutet af september eller början af oktober, och kejsaren ej medgifver afbidandet af nya instruktioner, hvad har då beskickningen att göra?»

»Regeringens underhandlingar med England hafva från början varit riktade på 1) önskan att bibehålla handelsförbindelserna med England, 2) på försök till dessas dolda fortsättande till vänskapens hemliga bibehållande i den yttersta händelse, att en offentlig inställelse af kommunikationer och ett nödtvunget tillslutande af Sveriges hamnar måste äga rum. Därom vittna v. Brinkmans not af den 27 mars, Cannings of-

ficiella svar af den 3 april samt v. Brinkmans depesch af den 2 juli, hvilken — det må anmärkas — ej var anländ, då instruktionen för beskickningen till Ryssland utfärdades, och hvilken innehåller engelska ministärens förklaring att icke anse en nödtvungen hamnstängning såsom en fientlighet och att icke desto mindre bidraga till vidtagande af sådana anstalter, som kunde minska olägenheterna å ömse sidor af ett sådant steg. Då 1) denna hamnstängning, om den blir nödig, likväl ej skulle inträffa, förrän än den långt framskridna årstiden i hvarje fall skulle lägga hinder för sjöfarten, och då 2) Sveriges handel med England mot all förmodan hela denna sommar med mycken verksamhet och ömsesidig förmån kunnat bedrifvas, och då 3) vi äga sex vintermånader att använda till underhandlingar med Ryssland och Frankrike om det tagna beslutets upphäfvande och med England om dess eluderande, så kan jag *icke anse olägenheterna af ett nödtvunget hamnarnes tillslutande vara jämförliga med vådan af brutna fredsunderhandlingar med Frankrike och Ryssland vid annalkandet af en vinter, som kunde blifva det själfständiga Sveriges sista årstid.*»

Slutligen antydde Lagerbjelke, att, hvilka instruktioner beskickningen än erhölle, dessa måste modifieras, ifall efter beskickningens afresa den viktiga händelsen af Norges förening med Sverige inträffade, emedan det förstnämnda landets intressen måste tagas i beräkning.

Hofkansleren uppläste därpå ett skriftligt anförande till protokollet. Med anslutning till de sista orden i Lagerbjelkes anförande yttrade han som sin mening, att, om också hamnstängningen kunde tänkas ofördelaktigt inverka på sinnesstämningen i Norge (då ju ett af de stora och viktiga skäl, som skulle kunna förmå konungariket Norge att ingå en närmare förening med Sverige, vore en ostörd handelsförbindelse med England), borde icke denna *möjlighet* af en förening hindra vinnandet af Sveriges angelägnaste mål: freden.

Platen ansåg, att med tillägget till instruktionen kunde anstå, tills man fått definitivt svar från Norge. Man hade ännu

ingen visshet därifrån. Hamnstängningen skulle afskräcka norrmännen och bringa oss i spändt förhållande till vår ende bundsförvant. En vinterkampanj borde ej vara farlig för oss, sedan vårt försvarsverk hunnit till någon stadga.[1] *Engeström,* som till fullo instämde med Lagerbjelke och Wetterstedt, yttrade, att, då instruktionerna för Stedingk voro i fråga, hade han föreslagit i statsrådet att förse nämnde friherre med tillstånd att slutligen foga sig efter Rysslands påståenden om hamnstängningen, men statsrådets öfriga ledamöter hade ej ansett detta medgifvande nödigt. *Lagerbjelke* yttrade, att, under den tid underhandlingarne med Frankrike pågingo, kunde underrättelser om de norska angelägenheterna inlöpa och medgifvandet angående hamnstängningen återtagas. *Rosenblad* frågade, hvad förmåner riket af kejsar Napoleon kunde sig förvänta. *Lagerbjelke:* För närvarande ej stora. Men, då nödvändigheten af fred vore bevisad, borde man söka få en på så goda villkor som möjligt. Denna fred gjorde behofvet af Englands skydd mot våra fiender öfverflödigt. *Rosenblad:* Sant. Men vore freden viss, äfven om hamnstängningen medgåfves? Hade någon ny sakernas ställning vållat ändringen i det beslut, som fattades vid ryska instruktionernas uppsättande, att ej medgifva hamnstängningen? *Hofkansleren* uppläste ett förslag till tillägg, hvars hufvudpunkter voro: 1. Utan en *allmän* fred är ingen hamnstängning tänkbar och får ej medgifvas. 2. Detta medgifvande får i intet fall innebära något verksamt deltagande i sådana företag, som kunna störta riket i fientligheter med England. 3. Hamnstängningen får ej stipuleras, förrän visshet är vunnen, att nya föreskrifter ej utan tydlig våda kunna inväntas. *Rosenblad* anmärkte, att som villkor borde af Napoleon fordras, att Ryssland ej blandade sig i Sveriges inhemska angelägenheter. *Adlerbeth* ansåg, att tillägget borde göras. Den

[1] Platens förhoppningar om en lycklig utgång af ett förnyadt krig framgå äfven af hans samtal med Foster. Scævola, Uti. diplom. minnen, pag. 71.

osäkra möjligheten af Norges förvärfvande borde ej hindra. Hellre detta steg än ett fortsatt krig. *Platen* uttalade som sin åsikt, att vi i förening med Norge kunde motstå Rysslands anfall. Men komme denna förening ej till stånd, borde fred sökas på hvad villkor som helst. *Lagerbjelke:* »Innan beskickningen hinner till Paris, bör den frågan vara afgjord, och nya instruktioner kunna utfärdas.»

Konungen förklarade, att *hamnstängningen vore att anse såsom det yttersta medlet för fredens återställande, hvarför med dess medgifvande så länge som möjligt borde utdragas, så att denna sommar vunnes för handeln.*

Lagerbjelke föreslog, att i tillägget till instruktionerna skulle ingå *förbud för medgifvande af mot England riktade fientliga mått och steg,* hvari samtliga statsråden instämde, och hvilket af konungen bifölls.

Rosenblads fråga, om någon ny sakernas ställning vållat ändringen i det beslut, som fattades vid ryska instruktionernas uppsättande, att ej medgifva hamnstängningen, lämnades, så vidt framgår af protokollet, obesvarad. Svaret kan dock utletas ur Lagerbjelkes första anförande, där han medgifver, att vid uppsättandet af dessa instruktioner hade Brinkmans depesch af den 2 juli ännu ej anländt.

En utförligare redogörelse för denna depesch, som öppnade ögonen på de svenska statsmännen för den verkliga ställningen, må här lämnas.

Sedan Brinkman mottagit den skrifvelse, hvarigenom Carl XIII kungjorde för konungen af England sin tronbestigning, samt de nya fullmakterna, underrättade han Canning därom i en not af den 24 juni. I en senare skrifvelse anhöll Brinkman om ett enskildt samtal, innan officielt svar lämnades på noten af den 24. Genom en person, som ägde närmare tillträde till flere af regeringens ledamöter, visste Brinkman, att hans not af den 24 försatt regeringen i förlägenhet. Man ville undvika att yttra sig om tronförändringen men på samma gång ej heller gifva anledning till brytning af de vänliga förhållan-

den, som rådde mellan bägge rikena. Brinkmans not fordrade ett bestämdt afgörande.

Det märkliga samtalet ägde rum den 1 juli.[1] Canning började med ett erkännande af det riktiga i Brinkmans handlingssätt, då han begärt ett enskildt samtal, innan officiellt svar lämnades å noten af den 24, hvarefter han nämnde, att det var han, som för undvikande af den nu uppställda ömtåliga frågan hade befallt Merry att lämna Stockholm, hvilket han nu meddelade Brinkman »om icke som ett råd så åtminstone som ett föredöme». På Cannings fråga, hvad fördel den svenska regeringen tillade den åtgärd af den engelska att mottaga Brinkmans nya fullmakter, hvilket skulle innebära ett formligt erkännande af den nya ordningen i Sverige, svarade Brinkman, att en sådan åtgärd betraktades som en naturlig följd af de mellan Sverige och England rådande fredligt vänliga förhållandena. Den förut iakttagna förbehållsamheten vore förklarlig under en mellan-regering, men hvilka politiska skäl kunde England nu hafva att neka ett erkännande, då den nya svenska regeringen vore fullt lagligt stadgad? England och Sverige vore icke blott *vänligt* utan *verksamt* förenade mot en gemensam fiende, nämligen Ryssland, så länge detta rike genom oantagliga fredsanbud omöjliggjorde freden. Sverige hade begärt Englands bistånd till en mera dräglig fred. Den beredvillighet, hvarmed detta lämnats, hade hos den svenska regeringen väckt förhoppningar om Englands upplysta sätt att betrakta dessa saker, och, då en sådan förening af vapnen understödde våra fredsunderhandlingar och följaktligen officiella meddelanden mellan regeringarne voro nödvändiga, hade man aldrig kunnat tro, att den engelska regeringen skulle framkasta sådana obilliga svårigheter, som hos vår fiende skulle väcka föreställning om söndring mellan Sverige och England och höja hans redan öfverdrifna anspråk.

Canning svarade, att regeringen icke *förnekade* det påyr-

[1] Brinkmans depesch den 2 juli. Riksark.

kade erkännandet, hvilket skulle innebära ett *ogillande* af hvad som skett, utan endast ville *uppskjuta* en offentlig förklaring. Enligt hans åsikt vore det långt fördelaktigare för Sverige, ty ett offentligt erkännande från Englands sida skulle snarare öka än minska Rysslands oförsonlighet och såväl hos Alexander som hos Napoleon göra en motsatt verkan mot hvad som åsyftats. Hvad som särskildt väckt bekymmersam uppmärksamhet, var den oväntade utvidgning, som svenska riksdagens beslut gifvit åt den inträffade tronledigheten. De, som endast å tronärftlighetens helgd grunda sina rättigheter, hade funnit beslutet af den 10 maj mer än betänkligt såväl i allmänhet som särskildt i dessa tider. Ingen laglig tronföljd vore stadgad i Sverige. Denna komme att bestämmas af händelser, omöjliga att förutse, och blefve sannolikt beroende af Englands fiender och möjligen alldeles stridande mot Englands intressen. Kunde England med likgiltighet se en rysk eller s. k. fransk prins förklaras som tronföljare? I alla händelser ville Hans Britt. Maj:t ej vara *den förste,* som gåfve sitt bifall till ett evärdligt uteslutande af Gustaf Adolfs bröstarfvingar. Ryske kejsaren, besläktad med det störtade konungahuset, borde framför andra tillkännagifva sitt tänkesätt. Hans hållning beträffande tronföljden hade minst sagdt varit tvetydig, och det beslut, han komme att fatta, vore törhända ett öfverläggningsämne mellan honom och Napoleon.[1]

Brinkman svarade, att meningen ej varit att utbyta *ett* konungahus mot *ett annat* utan att införa ett nytt statsskick. Häremot vore *arfsrätten* stridande. Den förre konungens *omedelbare arftagare* skulle på tronen hafva återfört samma oin-

[1] Jfr Cannings not till Foster den 11 juli. Där framställes Englands vägran att erkänna Carl XIII som ett medel att egga den svenska regeringen till motstånd mot Rysslands fordran om hamnstängning. Ett för Sverige obekvämt analogt fall var Adlerbergs hemkallande från Spanien. Genom denna åtgärd hade den svenska regeringen undandragit sig att erkänna Ferdinand VII. Adlerbergs hemkallande den 20 mars var ett steg att närma sig Napoleon. Scævola, Utl. dipl. minnen, pag. 43 o. ff.

skränkta rättigheter, som den förut gällande författningen lämnat åt fadern.

Därpå yttrade sig Canning om hamnstängningen. Han ansåg, att den skulle blifva en oundviklig nödvändighet. En vägran å Sveriges sida skulle, utan någon *väsentlig* nytta för England, blottställa Sverige för de vådligaste följder. Han tviflade ej på Sveriges önskan att bibehålla handelsförbindelserna med England, men den tidpunkt, då dessa måste afbrytas, vore på förhand bestämd genom Sveriges trängande behof af fred. För England vore det endast af vikt, att Sverige icke ohjälpligen krossades. England ville på allt sätt bidraga att hindra detta. — Som detta uttalande tydligen innebar ett råd att skyndsammast möjligt sluta fred, hvilket var raka motsatsen till hvad svenska regeringen önskade, sökte Brinkman försvara den svenska regeringens åtgärd att underhandla under vapen. Han uppläste Rumiantsevs bref till Lagerbjelke af den 14 maj och meddelade muntligt Engeströms svar. Slutligen yppade han de förhoppningar, man hyste i Sverige, om Frankrikes eftergifvenhet i fråga om hamnstängningen. Han grundade detta hopp på de yttranden, Champagny fällt till svenska utskickade.[1]

»Med ett slags vänskapsfull otålighet» utbrast Canning:

»Hur skall jag då förklara, att Ni ännu synes sätta tro till dessa skenfagra *föregifvanden,* som knappt förtjäna namn

---

[1] Afser major Arfvedsons beskickning i maj. Det utgör ett bidrag till Lagerbjelkes karakteristik, att han befaller Brinkman att för Canning framställa Champagnys yttranden till Arfvedsson såsom gynnsamma för Sverige. [Lagerbjelke till Brinkman den 20 juni.] Champagny hade anfört i sitt samtal med Arfvedson såsom ett ojäfaktigt prof på Frankrikes för Sveriges välstånd och upprätthållande gynnsamma tänkesätt, att å denna makts sida ännu icke blifvit yrkadt på engelska handelsfartygs utestängande från svenska hamnar. Lagerbjelke gick genast i denna fälla. — Längre fram, näml. vid Arfvedsons hemkomst i början af juli, fick Lagerbjelke veta, hvad Champagny yttrat om Frankrikes ställning i förhållande till Sverige: »Frankrike kunde för närvarande ej på något sätt åtaga sig Sveriges intresse och angelägenheter.» Lagerbjelkes anförande till statsrådsprotokollet den 7 juli. — Hemliga statsrådsprotokoll i flera slag af ärenden 1809—1813. Riksark.

af tomma *löften?*» Själen i Napoleons företag vore hans personliga hat till England. *Han* kunde i en fred med Sverige ej vinna eller åsyfta något annat än engelska handelns uteslutande från Östersjön. Men han behöfde ej *själf* påyrka denna hamnstängning. Tvärtom komme han att spela den ädelmodige, den synlige medlaren mellan Sverige och Ryssland. *Från denna sida* skulle alltså hamnstängningen komma att påyrkas, »ej såsom ett offer åt Napoleons enskilda fientlighet mot England utan såsom en med kontinentens allmänna välfärd öfverensstämmande åtgärd». — »Om Ni oväldigt bedömer Englands nuvarande ställning emot hela det öfriga Europa, så medger Ni utan tvifvel vår verkliga oförmåga att numera på ett afgörande sätt återställa en sådan jämvikt i Norden, hvarigenom Sveriges oafhängiga självständighet tillräckligt skulle beskyddas. Vi kunna och böra således för det närvarande ej önska något högre än en fred, hvilken åtminstone förebygger en äfven för framtiden så hotande fara. Så länge Ni emellertid nödgas under vapen fortsätta underhandlingarne, kan Ni med tillförsikt lita på Englands verksamma deltagande i edra kusters försvar. Vår regerings ställning i anseende till de svenska angelägenheterna har ingalunda genom edra ombytta statsförhållanden blifvit förändrad. Olyckligtvis hade vi redan före den sista hvälfningen insett äfventyrligheten af er belägenhet och omöjligheten för Sverige att i längden motstå så talrika och öfverlägsna fiender. Det förra förbundet var kanske illa beräknadt. Sveriges neutralitet hade för det allmänna varit lyckligast, ehuru jag medger, att efter Tilsitfreden den blifvit omöjlig. Vid första utbrottet af nordiska kriget trodde vi oss äga grundadt hopp om en mera gynnande vapenlycka å er sida. Men sedan Svea-borg gått förloradt, sedan vi härstädes öfvertygat oss om overksamheten af djärfva men osammanhängande krigsföretag, hvarigenom edra hjälpkällor så hastigt uttömdes, att äfven ett ökadt penningeunderstöd härifrån i sanning ej mera kunnat motväga de dagligen tillväxande förlägenheterna af ett outhärdligt krig, *då* kunde vi visserligen ej anse ett sådant förbund såsom nyt-

tigt hvarken för England eller för Sverige; och om vi *då* ännu, sedan vi flere gånger tillstyrkt förlikning, äfven *så* sent som vid detta års början ovillkorligen förnyade våra forna öfverenskommelser, så kan jag numera på samvete försäkra Er, att *vi* därigenom verkligen trott oss afbörda en hedersskuld, men att jag för min del aldrig varit mera brydd, än när jag under senare tiden å ämbetets vägnar nödgats gifva skäl för vårt statsförbund med Sverige under synpunkten af *Englands enskilda fördelar.*» Canning slutade med ett upprepande af den försäkran, han förut gjort, å konungens vägnar, att Sveriges *ofrivilliga hamnstängning* ingalunda skulle anses såsom en fientlighet, så länge Sverige ej föranlätes att verksamt deltaga i några bestämdt mot England riktade företag.

Brinkman hade, som vi funnit, låtit sin regering förstå, hvad han tänkte om Englands sätt att se de svenska angelägenheterna, men regeringen hade ej trott honom. Tvärtom hade Lagerbjelke visat missnöje med Brinkman, att han ej nog kraftigt klargjort för Canning beskaffenheten af Sveriges »nya politiska system». Nu hade man fått besked om Englands hållning. Ännu hyste man dock illusioner om Fankrikes möjliga ingripande till Sveriges förmån.

Den 9 aug. hölls nytt statsråd. Lagerbjelke föreslog därvid ett tillägg till instruktionerna för den franska beskickningen. Hans tanke var, att man skulle föreslå den engelska regeringen att medgifva några undantag i 1807 års konseljorder, som uteslöto neutrala makters handel med de makter, som lågo i krig med England, detta mot villkor att Frankrike afstode och förmådde Ryssland att afstå från yrkandet af de svenska hamnarnes tillslutande för den engelska handeln. [1]

Af de tillägg, som gjordes till instruktionerna, framgår, på hvilka grunder man tänkt sig en underhandling med England. Krigskontraband och alla varor, som enl. art. 11 af 1803 års kon-

[1] Lagerbjelkes anförande till protokollet finnes återgifvet i Adlersparre, Handlingar, rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia, IV: 115 o. ff.

vention voro Englands préemtionsrätt underkastade, skulle vara undantagna. Franska krigshamnar och äfven i närheten af sådana belägna handelsplatser, som voro underkastade strängare blockering, skulle vara stängda för svenska skepp, dock att de senare vore tydligt angifna och att inga arbiträra tillägg finge göras. Franska siden- och ylleväfnader samt andra manufakturvaror, som konkurrerade med engelska fabriker, skulle ej under pågående krig af svenska fartyg få utföras från Frankrike. Slutligen skulle till förekommande af missbruk alla från Frankrike utlöpande svenska fartyg vara destinerade *till Sverige*.

Någon underhandling med England i detta ärende blef aldrig af.[1] Den franska regeringen motsatte sig hvarje modifikation af hamnspärrningen, ett motstånd, som Lagerbjelke skyllde på intriger i Petersburg.[2]

De illusioner om Frankrikes möjliga ingripande till Sveriges förmån, som besjälade regeringen vid tiden för Lagerbjelkes afresa, blefvo emellertid fruktansvärdt gäckade. Då gaf man striden förlorad.

[1] Genom depeschen af den 29 aug. fick Brinkman befallning att angående denna fråga inleda underhandlingar med den engelska regeringen. Canning upptog välvilligt dessa framställningar, ehuru han ansåg, att engelska regeringen svårligen kunde göra några formliga ändringar i konseljorderna, så länge Bonaparte strängt fasthöll vid kontinentalsystemet. Brinkman, som förutsett detta svar, invände, att den svenska regeringens förslag var baseradt på förutsättningen af vissa modifikationer af kontinentalsystemet. Canning ansåg framställningarne så viktiga, att han begärde att få dem skriftligen framställda för att låta dem diskuteras inom ministären. Brinkman aflämnade en sådan skrifvelse den 18 sept. Strax därpå utbröt ministerkrisen. — Brinkmans depescher af den 14 och 22 sept. Riksark.

[2] Jfr Lagerbjelkes och Essens depescher, jan. 1810. Riksark. — De hufvudartiklar, som från Sverige utfördes till Frankrike, voro: stångjärn, stål, gårkoppar, bräder, plankor, spiror, sill. [Till dessa varor ägde England icke förköpsrätt.] Vidare: beck, tjära, alla slags omanufakturerade artiklar, som tjänade till utrustning af skepp, och alla manufakturerade artiklar, som tjänade till utrustning af handelsfartyg. [Till dessa varor ägde England förköpsrätt enl. art. 11 af 1803 års konvention.] — Varor, som från Frankrike utfördes till Sverige, voro: vin, sydfrukter, oljor, essencer, gips, bomullsgarn, kork, tvål.

VIII.

Förhållandena till Danmark hade utom annat äfven det sambandet med fredsunderhandlingarne i Fredrikshamn, att Danmark af fruktan, att Norge skulle genom tronföljarvalet dragas öfver till Sverige, arbetade på att få deltaga i dessa underhandlingar och, då detta misslyckades, sökte genomdrifva, att fredstraktaten skulle innehålla en garanti af Danmarks territoriella integritet.

För öfversiktens skull må lämnas en sammanfattande framställning af Sveriges och Danmarks inbördes förhållanden sedan revolutionen.

1. Den 14 mars afgick Klinspors bref angående stillestånd till kommenderande generalen på Själland. Därpå följde ett stolt afvisande svar.

2. Den 17 framställde Ehrenheim till grefve Bernsdorff en begäran om friare kommunikation genom Danmark till Frankrike. Denna skrifvelse lämnades obesvarad.

3. Den 23 afgick Löwenhjelm med handbref från riksföreståndaren till konungen af Danmark. Hertigens bref besvarades ej, och inför Löwenhjelm förklarade konungen sig ingalunda vilja ingå i stillestånd med Sverige.

4. Den 8 april affärdades ånyo Löwenhjelm för vidare resa till Frankrike. Under vistelsen i Köpenhamn öfverlämnade han ny skrifvelse från Klingspor till kommenderande generalen på Själland samt en sådan från Lagerbjelke till Bernsdorff. Bägge skrifvelserna blefvo obesvarade.

5. Slutligen hade Engeström genom franske ministern i Köpenhamn förnyat försöken att inleda underhandlingar med Danmark. Härå erhölls — som man trodde, genom franska ministerns inverkan — »ett ganska höfligt ehuru till intet ledande svar». Det kunde så mycket mindre tolkas som ett bevis på fredligare tänkesätt, som det ingick samtidigt med att danska trupper inryckte i Jämtland.

Om allt detta kunde Engeström påminna Bernsdorff i svaret [1] på det fredsanbud, som den 3 augusti oförmodadt gjordes af den danska regeringen. Som grunder för freden framställdes å danska sidan, att Sverige skulle uppfylla Rysslands fordringar genom ett definitivt afträdande af Finland samt anslutning till kontinentalsystemet. För öfrigt kunde status quo ante återställas.

Det är klart, att den svenska regeringen, på samma gång den förklarade sig villig att ingå på fredsunderhandlingar, ej ville på förhand förbinda sig till något med afseende på Rysslands fordringar. *Men den ville ej heller afgifva något löfte beträffande status quo ante.*

Första gången, man i officiella handlingar påträffar antydningar om Norges förvärf, är i instruktionen för grefve Rosen af den 29 mars, enligt hvilken han skulle bedja Napoleon föreslå en tronföljare, »hvilken skulle kunna bringa sina undersåtar som en första välgärning antingen återställandet af hvad Sverige förlorat i detta så ödesdigra krig, eller en motsvarande ersättning, som själfva naturen synes anvisa». Adlersparre hyste dock föga förhoppning, att man skulle nå detta mål, d. v. s. föreningen med Norge, genom den tronföljare, som förslagsvis där nämnes, och inledde i slutet af april underhandlingar med prinsen af Augustenburg, som förde befälet i Norge. Adlersparres plan öfverensstämde med den, som uppgjorts af ett parti missnöjda i Norge, nämligen att prinsen genom en militärresning skulle upphöjas till Norges konung och därefter väljas till svensk tronföljare. [2]

---

[1] Hemliga utskottets protokoll. Bilagorna. Riksark.

[2] Tanken på en revolution i Norge lekte länge Adlersparre i hågen. I augusti vågade Wetterstedt göra honom föreställningar om risken af ett oafbrutet krig med Frankrike, om föreningen mellan Sverige och Norge komme till stånd *i förtid.* Man borde temporisera. I alla händelser, tillägger Wetterstedt, om de politiska förhållandena i Europa utvecklade sig så, att vi blefve ställda i valet mellan Norge och Finland, skulle han själf afgjordt rösta för Finland. Wetterstedt till Adlersparre den 17 aug. Adlersparre,

Prinsen, som bestämdt afböjde detta förslag, hade däremot redan förut gifvit löfte att under vissa villkor mottaga anbudet att blifva svensk tronföljare. Detta var en följd af underhandlingar från ett helt annat håll.

Baron Armfelt hade den 22 mars erhållit befälet öfver västra armén. Före sin afresa till Göteborg fick han riksföreståndarens uppdrag att utforska, om föreningen kunde främjas genom knytande af förbindelser inom Norge. Han inledde en skriftväxling med prinsen af Augustenburg angående fångars utväxling och sände öfverste v. Platen till Norge i detta ärende. Men Platen hade än vidsträcktare uppdrag. Han skulle utforska, huruvida prinsen vore benägen att mottaga ett tronföljarval. Vidare skulle han söka inleda förbindelser med framstående norrmän, som voro missnöjda med danska regeringen. Det var under Platens vistelse i Norge, som prinsen förklarade sig villig mottaga ett eventuellt val under förutsättning af danske konungens medgifvande.

För Armfelt var föreningen med Norge hufvudsaken, Adlersparre ville framför allt prinsens val till tronföljare, för att gustavianerna skulle undanträngas, Engeström slutligen och några med honom, som satte föga tilltro till norrmännens benägenhet för föreningen, ansågo som hufvudsak, att de danska trupperna i Norge hindrades från att samverka med ryssarne. Detta blef ock det egentliga resultatet af det invecklade intrigspelet. Mellan Armfelt och Adlersparre uppkom snart fullständig brytning.

Den danska regeringen misstänkte allehanda stämplingar och sökte genom presidenten Kaas, konungens förtroendeman, utforska, hvad som var å färde. Denne hade ett märkligt sam-

---

Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia, VII: 12 o. ff. Jfr härmed Lagerbjelkes försvar för »franska systemet» och hans misströstan om Englands verksamma bistånd. Lagerbjelke till Adlersparre den 6 aug. — Ibidem: 60 o. ff.

tal med Armfelt i slutet af augusti.[1] En följd af detta samtal var, att den danske konungen på Kaas' tillstyrkan godkände det faktiskt rådande stilleståndet. Sedan prinsen af Augustenburg valts till tronföljare den 18 juli, fick den danska regeringen ny anledning att söka få klarhet i förhållandena. Då den erbjöd fred den 3 augusti, kunde den framhålla lämpligheten af en skyndsam fred, för att prinsen skulle kunna mottaga erbjudandet. Detta öfverensstämde emellertid ej med den svenska regeringens önskan. Den föredrog det rådande ovissa tillståndet i afvaktan på att något *kunde* inträffa i Norge.

Naturligtvis skulle Napoleons tankar om det skedda valet inhämtas. Trots att man ännu ej af den franska utrikesstyrelsen erhållit något som helst meddelande, som kunde tolkas som en inbjudan till förtroliga relationer, afgick nu en ny beskickning. Detta synes stå i strid med hvad Engeström berättar i sina minnen, att efter hans återkomst inga direkta meddelanden till Napoleon ägde rum.

Förhållandet var, att denna åt general Suremain anförtrodda beskickning *skedde vid sidan af de offentliga kommunikationerna.* Engeströms begynnande misstro till Lagerbjelke hade föranledt detta steg. Beskickningen misslyckades emellertid totalt. Suremain[2] skulle som grunder för valet framställa: 1) »nödvändigheten att skyndsamt kväfva de oenighetsfrön, som tronföljdens osäkerhet skulle hafva alstrat, 2) prinsens personliga egenskaper och 3) de förmåner, hans anseende i Norge kunde förskaffa oss, vare sig genom detta rikes för-

[1] Samtalets föremål synes hafva varit ett försök att förena Danmarks unionsplaner med gustavianernas önskan att bevara tronföljden åt prins Gustaf, därigenom att Fredrik VI valdes till Karl XIII:s efterträdare och själf adopterade denne prins. — Armfelts förehafvanden betraktades numera med djup misstro af det Adlersparreska partiet. Samtalet med Kaas blef anledningen till hans entledigande från befälet öfver västra armén. — Se Elof Tegnér, Gustaf Mauritz Armfelt.

[2] Om hans förhållanden upplyser brefvet till hertigen af Bassano. Scævola, anf. arb. p. 472.

ening med Sverige eller åtminstone genom vissheten om lugn på vår västra gräns.»

På Bernsdorffs fredsanbud svarade Engeström den 22 aug.[1] Svaret var tillmötesgående men innehöll den fordran, att den danska regeringen skulle afstå från alla preliminära villkor för fredsunderhandlingars öppnande.

Emellertid hade ett för öfrigt alldeles ogrundadt rykte nått Köpenhamn, att Stedingk vid en konferens i Fredrikshamn skulle hafva yttrat, att Norge borde tillfalla Sverige såsom en arfvedel med prinsen af Augustenburg. Det föranlät den danska regeringen att försöka vinna tillträde till fredsunderhandlingarne i Fredrikshamn.[2]

IX.

Den 7 augusti anlände Stedingk och Skjöldebrand jämte legationssekreteraren Hochschild och tre adjutanter till Åbo, men, då jakten, som medförde deras vagnar och öfriga förnödenheter, blifvit försenad, måste de dröja en tid.[3] Redan samma dag skref Stedingk till Rumiantsev med begäran, att denne ville utsätta mötesplats.[4] För egen del ansåg han Petersburg lämpligast. Där kunde, skref han, ärendena skynd-

---

[1] Hemliga Utskottets protokoll. Bilagorna. Riksark.

[2] Foster fick befallning af Canning att — utan att inlåta sig på frågan om England erkännande af tronföljarvalet — låta den svenska regeringen förstå, huru gärna England såg föreningen med Norge, och att det vore villigt att inställa alla fientligheter mot norska fartyg och återupptaga handelsförbindelserna med detta land. Scævola, Utl. dipl. minnen, pag. 72.

Om Engeströms samtal med Foster i detta ämne handlar Engeströms depesch till Brinkman af den 12 sept. Skrifvelser till envoyén v. Brinkman. Riksark.

[3] Stedingks depesch d. 8 aug. Riksark.

[4] Copia af brefvet ibidem.

sammast afgöras. Hans hemliga förhoppning var, att han genom sitt personliga anseende vid hofvet i Petersburg skulle kunna vinna lindring i fredsvillkoren. Men detta hopp skulle snart gäckas. Kort efter sin ankomst erhöll han genom generalguvernören Barclay de Tolly en skrifvelse från Rumiantsev, hvari han underrättade, att han den 5 augusti begifvit sig till Fredrikshamn, den utsedda underhandlingsorten. Under sin vistelse i Åbo hade Stedingk rika tillfällen till nedslående betraktelser. Bland medlemmar af Åbo landtdag såg han en mängd dekorerade med ryska ordenstecken. Men de föreföllo, säger han, något besvärade. Den viktigaste förändring, som vunnit sanktion af den nya styrelsen, var indelningsverkets afskaffande. Förändringen hade ej, trodde Stedingk, väckt odelad belåtenhet och minst bland bönderna. Det ryska pappersmyntet, som man med all makt sökte införa, vållade förluster. Styrelsen sökte komma öfver allt svenskt pappersmynt för att, som det troddes, vålla den svenska banken svårigheter.

Det förtretliga i det ofrivilliga dröjsmålet minskades ej af de bref, Rumiantsev skref från Fredrikshamn.[1] Han hade — mot sin vana — rest om natten och jämte Alopæus anländt redan den 6. Han beklagade Stedingks obehag och det nya dröjsmålet men skattade sig lycklig att vara den förste i allt, som befordrade fredsverket. Han gjorde promenader, skrifver han, utåt vägen från Fredrikshamn för att möta Stedingk och hade redan ombestyrt bostad åt honom och hans följeslagare. Stedingk såg i allt detta »mera tillgjordhet än god vilja».

Af mera reelt värde var Rumiantsevs beredvillighet att undanrödja alla hinder för kommunikationer mellan Stockholm och Fredrikshamn.[2] Stedingk trodde sig häri finna ett bevis, att Rumiantsev ej ämnade afbryta underhandlingarne, om de svenska ombuden ej genast gingo in på de ryska fordringarne utan ville underställa dem regeringens pröfning.

---

[1] Copior häraf i Stedingks depescher från Åbo. Riksark.

[2] Rumiantsevs bref af den 29 juli g. st. Ibidem.

Ändtligen anlände den omnämnda jakten, och Stedingk afreste omedelbart till Fredrikshamn, dit han anlände den 14 kl. 3 e. m.[1] Den svenska beskickningen mottogs under hedersbetygelser, som Stedingk kände besvärande. Greíve Rumiantsev hade från Petersburg medfört en hel stab af tjänare,hvaraf han ställde hälften till den svenske ambassadörens förfogande. Ingenting fattades, säger Stedingk, undantagandes godt samförstånd.

Den första dagen afhandlades inga statssaker, men under en visit, som Stedingk gjorde hos Alopæus, var denne nog ogrannlaga att framställa tronföljarvalet som en ny svårighet för återställandet af freden. »Kejsaren», yttrade han, »skulle anse sig förpliktad att försvara sin frändes rättigheter. Den unge prinsen hade ingen del i sin faders fel.» Stedingk afbröt med anmärkningen, att denna sak ej kunde komma under diskussion såsom redan afgjord af rikets ständer.

Den följande dagen, den 15, hade Stedingk tvänne samtal med Rumiantsev. Redan från början visade sig, hvarifrån afgörandet skulle komma. Rumiantsev var synnerligen angelägen att framhålla vänskapen mellan Alexander och Napoleon, och för att imponera på Stedingk berättade han, att i ett samtal, som han i Paris haft med Napoleon, hade denne förklarat, att han öfverlämnade Sverige åt Alexander, och att han ej hade något emot, om denne ville helt och hållet bemäktiga sig detta land. Rumiantsev hade ifrigt protesterat och försäkrat, att hans herre ville bevara Sveriges politiska existens. Genom detta skryt åstadkom han emellertid motsatsen af hvad han åsyftat, då Stedingk och särskildt Skjöldebrand trodde, att denna ifver att framställa förhållandet mellan Ryssland och Frankrike så vänligt som möjligt åsyftade att dölja en begynnande söndring.

[1] För den följande framställningen ligga Stedingks och Skjöldebrands depescher af den 16 och 17 aug. till grund. — Riksark. I Minnen ur Sveriges nyare historia uppgifves oriktigt, att Stedingk och Skjöldebrand anlände till Fredrikshamn den 9. Skjöldebrands datering öfverensstämmer ej med Stedingks. I utdragen till Hemliga Utskottet tog man sig före att ändra Stedingks datering. Emellertid öfverensstämma Stedingks uppgifter med Rumiantsevs rapporter till kejsaren, återgifna i Ordins arbete.

Själf hade Rumiantsev medgifvit, att i ett fall skilde sig de bägge hofvens intressen, nämligen i fråga om österrikiska kriget.

Den första af de punkter, som Ryssland framställt som oeftergifliga villkor för fredens återställande, nämligen försoningen med Frankrike och Danmark, kunde ej vålla några svårigheter, då den svenska regeringen redan gjort allt för att åvägabringa fred med dessa makter. Vid den andra punkten — den som rörde Sveriges anslutning till kontinentalsystemet — tycktes Rumiantsev att börja med ej fästa synnerlig vikt, då den ej omedelbart berörde Rysslands intressen utan endast påyrkats såsom en följd af förbindelsen med Frankrike. Han medgaf genast undantag för kolonialvaror och salt och kunde så mycket hellre göra det, som Danmark utverkat sig samma förmån. Då den depesch, hvari ryske ministern i Köpenhamn, Lissakevitsj, meddelat underrättelse därom, ej för tillfället fanns tillstädes, föreslog han, att i artikeln rörande denna punkt skulle inskjutas orden *à l'instar du Danemarc*.

Stedingk föreställde olämpligheten häraf, då det kunde väcka Englands misstroende, att Sverige syntes intaga samma ställning — om också blott i denna punkt — som dess oförsonlige fiende, Danmark. Rumiantsev medgaf riktigheten däraf och förklarade, att efter hans mening återstode nu ingenting annat än att underteckna traktaten.

Då Stedingk anmärkte, att den viktigaste punkten återstode, nämligen regleringen af de nya gränserna, låtsade han förvåning. Denna fråga, sade han, vore redan afgjord. Kejsaren hade bestämdt förklarat, att Kalix älf skulle vara gräns. Stedingk sökte med både politiska och militära skäl bevisa nödvändigheten af att Åland bevarades åt Sverige, och framhöll tillika, att besittningen däraf vore af föga värde för Ryssland, såvida ej dess afsikt vore att skaffa sig tillträde till själfva hjärtat af vårt land och nödga oss att vara under vapen både natt och dag. Förgäfves. Rumiantsev förklarade, att Åland vore nödvändigt för Finlands försvar, och bad Stedingk att aldrig återkomma till denna fråga, emedan han aldrig kunde

gifva annat svar. Därmed slutade samtalet för att återupptagas kl. 6 e. m.

Detta samtal blef ett återupprepande af det förra, men bakom Rumiantsevs alltid förbindliga ord låg nu ett hot. Sedan han anmärkt, att afträdelsen af Åland i själfva verket var en fördel för Sverige, emedan Ryssland sedan ej kunde hafva någon lust till förstoring på Sveriges bekostnad, varnade han Stedingk för att genom motstånd uppskjuta underhandlingarne. Den följande vintern kunde blifva ödesdiger för Sverige. De nu erbjudna villkoren skulle ej längre medgifvas.. Ryssland afstode nu från att inblanda sig i Sveriges inre förhållanden men skulle i händelse af fientligheternas förnyande *begagna sig af alla fördelar, som kunde yppa sig.* Stedingk svarade, att under sådana förhållanden komme sannolikt hans vistelse i Fredrikshamn ej blifva långvarig. Han menade, att Rumiantsev alltför mycket räknade på lätta framgångar. Om fientligheterna förnyades, skulle Ryssland ej finna oss så blottade på försvar som förra vintern. Han slutade med en begäran om formlig konferens till den följande dagen, hvarunder han anhöll att Skjöldebrand skulle få närvara i egenskap af andre fullmäktig för att vara vittne vid den underhandling, som skulle afgöra om krig eller fred. Rumiantsev samtyckte — underhandlingarne skulle ju ej öppnas, förrän de trenne villkoren voro antagna! — mot villkor att Alopæus skulle vara närvarande likaledes i egenskap af andre fullmäktig.

Med anledning af Rumiantsevs hotfulla yttranden i slutet af det senare samtalet öfverenskommo Stedingk och Skjöldebrand före den beramade konferensen att ej inlåta sig i diskussion om tronföljarvalet eller mottaga någon not, som hade afseende däråa. De gingo till denna konferens med den vissa öfvertygelsen, att det varit Rysslands afsikt att tillintetgöra vårt land för att i händelse af brytning med Frankrike hafva säkerhet från den sidan, och att, då detta ej lyckats, hafva Åland som ett ständigt hot mot oss. De visste intet om utgången af

expeditionen till Västerbotten och voro därför fast beslutna att rikta sina ansträngningar mot *ett* mål: att vinna uppskof.

Konferensen den 16 inleddes af Stedingk med en sammanfattande redogörelse för gårdagens samtal. Då Rumiantsev så bestämdt vägrat att ingå på billigare villkor, yttrade han därefter, hade han nödgats begära en formlig konferens. Då konungen af Sverige visat sig beredvillig att afstå allt land, som kunde synas nödvändigt för den ryska hufvudstadens trygghet, hade han haft rätt att vänta, att ej fordringarne skulle utsträckas, så att de urståndsatte Sverige att ernå det lugn, som afsågs med freden. Då Ålands besittning gaf herraväldet i Bottniska viken, berodde Stockholms och Sveriges trygghet på besittningen däraf. Om ryssarne innehade Åland, kunde de anfalla oss, innan vi hunne samla en väpnad styrka, eller också skulle vi nödgas att ständigt hafva våra trupper på fältfot.

Rumiantsev sökte bevisa, att Åland hörde till Finland, och att Finland utan Åland vore utsatt för ett ständigt hot. Men, tillade han, liksom korrigerande sina uttryck, det vore ej fråga om Finlands gränser utan om gränserna mellan Sverige och Ryssland. Kejsaren betraktade Ålands afträdelse som ett villkor, utan hvars antagande hans ombud ej ens finge inlåta sig i någon underhandling.

Under sitt anförande vände han sig en gång till Skjöldebrand med anmärkningen, att det förvånade honom, att vi fortsatt kriget fyra månader längre, än vi behöft. Sveriges tillgångar måste vara uttömda. Skjöldebrand svarade, att de penningar, som trupperna kostat, ej gått ur landet. »Men ur statskassan dock», inföll Rumiantsev. Skjöldebrand svarade: »Det är sant. Men fosterlandskärleken skall återföra dem dit, när staten behöfver dem.»

Sedan Alopæus yttrat, att Åland otvifvelaktigt hörde till Finland, eftersom det under fyra månader var förenadt därmed genom isen — här afbröts han af Rumiantsev — förklarade Stedingk, att, då konungen af Sverige ej tänkt sig möjligheten,

att Rysslands fordringar skulle sträcka sig därhän, vore ingenting i instruktionerna nämndt om Åland.[1]

På Alopæi invändning, att detta förvånade honom, emedan han under vistelsen i Stockholm talat med baron Lagerbjelke därom, svarade Stedingk tämligen snäft, att baron Lagerbjelke ej längre hade befattning med utrikes ärendena, hvarefter han anhöll att få sända en kurir till Sverige för att begära ytterligare förhållningsorder. Rumiantsev syntes tveksam. Stedingk skyndade att infalla, att han visst icke väntade, att Rumiantsev, hvars tid vore så dyrbar, skulle afvakta kurirens återkomst. Han skulle underrätta honom om resultatet och, i händelse han finge återupptaga underhandlingarne, begifva sig till den ort, som Rumiantsev funne lämplig för deras fortsättning.

Rumiantsev gjorde en sista ansträngning. Genom öfverenskommelsen i Erfurt, sade han, hade Napoleon öfverlämnat Sverige åt Alexander. *Hittills* hade denne ansett, att Sveriges politiska tillvaro öfverensstämde med Rysslands fördelar. Man borde därför genast sluta fred.

Stedingk var orubblig, och, då Rumiantsev, häpen öfver denna oväntade fasthet, syntes villrådig, utbrast han: »Nå väl, Ers Excellens vill då jaga mig härifrån?»

Rumiantsev gaf efter men med villkor, att de svenska ombuden nu begärde så bestämda instruktioner, att någon kurir ej vidare behöfde affärdas. Vidare öfverenskom man om att Rumiantsev skulle låta uppsätta ett förslag till artikeln om Sveriges anslutning till kontinentalsystemet, som skulle afsändas med samma kurir.

---

[1] Hvad Åland angår, hörde det i administrativt hänseende sedan 1634 till Åbo och Björneborgs landshöfdingedöme och i kyrkligt hänseende till Åbo stift.

Beträffande gränsen mellan Sverige och Finland, eller rättare mellan Väster- och Österbotten, må anmärkas, att Kemi älf icke räknades som gräns. Gränsen gick från mynningen af Kakamajoki längs denna ström till Kaisavaara, följde sedan Airis-selkä till Mustivaara och därpå Ounas-selkä upp till Porkavara. Där var Finlands nordvästra hörn. Kemi lappmark liksom den del af Torne lappmark, som låg norr därom, räknades i administrativt hänseende till Västerbottens landshöfdingedöme. I kyrkligt hänseende lydde Torne lappmark under Hernösands stift, Kemi lappmark däremot under Åbo.

Stedingk beslöt begagna sig af den eftergifvenhet, Rumiantsev visat, för att gå ännu ett steg. Han frågade, hvad ersättning i norr Ryssland ville gifva, om Åland afträddes. Rumiantsev låtsade sig ej förstå frågan. Stedingk begynte tala om Kemi älf som gräns, hvarpå Rumiantsev återkom till de tre villkoren. På Stedingks invändning, att Finland ej sträckte sig längre än till Kemi älf, hade han ej annat svar än det han förut afgifvit: Det vore ej fråga om Finlands gränser utan om Rysslands.[1]

På aftonen meddelade Rumiantsev, att han ämnade kvarstanna i Fredrikshamn, tills kuriren återkom. Under mellantiden kunde underhandlarne gemensamt uppsätta förslag till de artiklar af traktaten, som rörde Finlands handel med Sverige samt de ekonomiska förhållandena mellan Ryssland och Sverige. Tillika företedde han ett af Alopæus uppsatt förslag till artikeln om Sveriges anslutning till kontinentalsystemet[2]. Då emellertid Stedingk hade åtskilliga anmärkningar att framställa mot detta förslag, uppgjorde Skjöldebrand ett annat[3], och bägge förslagen hemsändes med kuriren. Enligt Alopæi förslag skulle Sveriges konung förbinda sig att efter utväxlingen af ratifikationerna befalla tillslutandet af Sveriges hamnar för Storbritanniens såväl krigsskepp som handelsfartyg. I en separatartikel lofvade kejsaren af Ryssland att gilla de modifikationer, som hans allierade kunde komma att medgifva i de särskilda underhandlingar, som komme att öppnas mellan Sverige, Frankrike och Danmark. Enligt Skjöldebrands förslag lofvade konungen af Sverige att ansluta sig till kontinentalsystemet med de modifikationer, som närmare komme att bestämmas i blifvande underhandlingar med Frankrike och Danmark, och förband sig att efter ratifikationernas utväxling befalla tillslutandet af Sve-

---

[1] Vid frågan om Åland föreslog Stedingk först, att Sverige som ersättning skulle återfå Finland till Kumo älf. Rumiantsev ville ej höra talas därom.

[2] Biliga n:o 1 till Stedingks depesch af den 16. Riksark.

[3] Bilaga n:o 2 till samma depesch.

riges hamnar för Storbritanniens såväl krigsskepp som handelsfartyg, förbehållande sig införseln af salt, socker, kaffe, te, specerier och andra kolonialprodukter.

Under förmiddagens konferens hade Rumiantsev nämnt, att Danmarks minister i Petersburg var försedd med fullmakt att underhandla med de svenska ombuden. Stedingk svarade, att de icke voro utrustade med fullmakt därtill, och afböjde hvarje förslag, som afsåg Danmarks inblandning i de pågående underhandlingarne.

Zlobin[1] gör en viss skillnad mellan de svenska ombuden, då han säger, att »Skjöldebrand ej tillhörde det fredsälskande parti, i spetsen för hvilket baron Stedingk stod».

Stedingks första depesch från Fredrikshamn innehåller en hel fälttågsplan till Finlands återeröfring! Han bönfaller om ett bestämdt svar. Förhållandena voro, efter hans mening, gynnsamma för ett afgörande med vapen[2].

I öfverensstämmelse med hans natur äro Skjöldebrands

---

[1] De diplomatiska förbindelserna mellan Ryssland och Sverige under de första åren af kejsar Alexander I:s regeringstid intill Finlands förening med Ryssland. — Öfversättning från ryskan af H. Hjärne.

[2] »Ögonblicket är afgörande för Sverige. Om Ers Maj:t bestämmer sig för krig, är det nödvändigt att begagna sig af den vackra årstiden för att kunna föra det med all upptänklig kraft. Antaget att den kår, Ers Maj:t sändt till norra delarna af landet har den framgång, som den bör kunna hafva, är det af väsentlig vikt, att den utan minsta uppskof anfaller Åland. Engelsmännen torde samverka, men de äro, som grefve Rumiantsev ofta upprepar, ljumma vänner och oskickliga fiender. Hvad hindrar dem att afskära all förbindelse mellan Finland och Åland? De ryska kanonsluparne äro spridda här och där bland öarne och skulle göra föga motstånd.» — »Den ryska truppstyrkan på Åland uppgår ej till 6,000 man. Den är utan lifsmedel och skulle före vintern kunna vara tillintetgjord.» — »Nästa sommar, om man gör en landstigning i Finland med 25,000 man, och om man har vapen att gifva invånarne, är Finland vårt. Missnöjet mot ryssarne är där ytterligt, och under min resa genom landet har jag sett bevis af den mest djupa smärta och en hängifvenhet för Sverige, som aftvingat mig tårar. De frukta ingenting i världen så mycket som freden, om jag undantager ett fatal individer, som hafva fördel af sakernas nya ordning.» Stedingks depesch af den 16 aug. Riksark.

uttryck mera eldiga[1]. Han önskar sig förvandlad till en fackla för att i alla hjärtan upptända fosterlandskärleken och begär af konungen icke ett kommando men en plats i bataljonen för att som simpel soldat göra sin plikt och förr dö än se Sverige beröfvadt sin själfständighet.

Hans käcka replik till Rumiantsev, att fosterlandskärleken skulle till statskassan återföra de tillgångar, som strömmat ur densamma, är omnämnd i det föregående. Den återgifves i de utdrag ur depescherna, som meddelades riksdagens hemliga utskott.

Depescherna afsändes från Fredrikshamn den 17 augusti.

X.

Redan dagen efter sedan riksföreståndaren korats till Sveriges konung, tillkännagaf han för ständerna sin afsikt att enligt § 54 R. F. sammankalla ett *hemligt utskott*. Sedan val anställts inom samtliga stånden, kallades utskottets medlemmar den 6 juli att följande dag kl. 10 infinna sig i Drottningens audiensrum[2].

De frågor, som konungen framställde till utskottets besvarande, rörde tronföljden, den afsatta konungafamiljens vistelseort samt fredsverket. I den mån de bägge förstnämnda frågorna sammanhängde med fredsslutet, skall här redogöras för deras behandling inom utskottet[3].

---

[1] »Åland är nyckeln till Stockholm och hela Sverige. Genom denna besittning, där ryssarne utan tvifvel skola anlägga fästningsverk, skola de vara i stånd att föreskrifva oss lagar t. o. m. under freden. Det är bättre att dö med vapen i hand än sluta en fred, genom hvilken vi blifva slafvar under Nordens tyranner.» Skjöldebrands depesch af den 17 aug. Riksark.

[2] Den följande framställningen grundar sig på hemliga utskottets protokoll. — Riksarkivet.

[3] Utom landtmarskalken, ärkebiskopen och talmännen i borgar- och bondestånden, hvilka hade rätt att deltaga i diskussionen men ej i omröstningen, voro följande ledamöter i hemliga utskottet: af adeln: af 1:sta klas-

För att sätta medlemmarne af utskottet i bättre tillfälle att bedöma den politiska ställningen hade konungen låtit statsrådet Lagerbjelke[1] utarbeta en berättelse om Sveriges statsförhållanden till främmande makter från 1800 till den 13 mars 1809 samt en annan sådan från sistnämnda datum till den 6 juni. Den senare innehåller en öfversikt af hvad interimsregeringen gjort för att åstadkomma vapenhvila och inleda förberedande underhandlingar med de krigförande makterna. Den framställer tillika regeringens politiska hufvudsyfte: fred med bibehållande af handelsgemenskapen med England.

Den föregående regeringens stora misstag — heter det i berättelsen — rörande förhållandet till *England* var, att den indragit Sverige i offensiva mått och steg, främmande för Sveriges verkliga intressen. Den nuvarande regeringen skulle med frånskiljande af allt, som så att säga tillhörde detta lands »insulära intressen» endast hafva till ögonmärke de båda nationernas allmänna och undersåtarnes enskilda fördelar. Under sådana förhållanden vore det orimligt, om de krigförande makterna mot sunda förnuftet och moralen nödgade Sverige att köpa freden med en krigsförklaring mot England. Dock hade regeringen — i yttersta nödfall och då det allmännas välfärd måste utestänga alla betänkligheter — genom underhandlingar med England beredt möjligheten att göra en nödtvungen hamnstängning någorlunda förenlig med handels- och sjöfarts-intresset.

Hvad *Frankrike* angår, hade regeringen sökt återknyta den traditionella politik, som en rad af stora fel och en annan

---

sen: kaptenlöjtnanten grefve Jakob De la Gardie, kammarherren frih. G. d'Albedyhl; af 2:dra klassen: ryttmästaren G. Klingspor, fullmäktigen Ramsay [som dock snart ersattes af major Tham], major Wollrath; af 3:dje klassen: öfverste P. Schönström, hofjunkaren J. af Geijerstam; af prästeståndet: biskop v. Rosenstein, biskop Nordin, professor Wijkman; af borgarståndet: brukspatron Eberstein, grosshandlaren Santesson, kommerserådet Broms; af bondeståndet: Daniel Andersson från Upland, Eric Matsson från Västerås län och Mats Persson från Dalarne. Heml. utsk:s prot. Riksark.

[1] Därvid biträdd af Wetterstedt. Jfr Notice biografique sur la carrière politique du comte Gustave Lagerbjelke.

af stora misstag hade afbrutit. Svårigheten att återkomma till den förra inbördes ställningen berodde — äfven under förutsättning af båda regeringarnas goda vilja — på vissa omständigheter, som lågo utom kretsen af deras inflytelse. Frankrike vore upptaget af ett häftigt och förödande krig och i största behof af Rysslands medverkan till utförandet af sina planer. Frankrikes kejsare hade ingen tid, ingen verksamhet öfrig för Sveriges angelägenheter. Han syntes dessutom bunden af vissa öfverenskommelser med Ryssland. Om han också icke önskade uppfyllandet af dessa, kunde dock hans nuvarande ställning ej tillåta honom att bryta dem. Däraf detta öfverlåtande af fredsverket till Ryssland, hvarom redan Alopæus talat, och som syntes bekräftadt af kejsarens senaste handbref. Att han gillat styrelseförändringen, var tydligt, då den aflägsnat en oförsonlig fiende till honom och gifvit utsikt till en bundsförvant i Norden. Men då han besvarat konungens enskilda framställning rörande tronföljden med den önskan, att konungen själf ville utse tronföljaren, framginge däraf, att han icke ville bidraga till uppfyllande af det med nämnda förslag fästade villkoret, nämligen återställandet af hvad Sverige förlorat i landområde, eller ersättning därför på annat håll. Regeringen ville söka återupplifva vänskapen med Frankrike genom förtroliga meddelanden om fredsverket och upplysningar om »den inskränkta och oskadliga beskaffenheten af Sveriges förbindelser med England». Hvad som mer än annat kunde bidraga att med hvarandra förena Frankrikes och Sveriges intressen, vore den skyndsamhet och fasthet, hvarmed Sveriges invärtes angelägenheter afgjordes utan inblandning af främmande makter, särskildt Ryssland och Danmark.

Den utförliga framställningen af underhandlingarne med *Ryssland* visade hårdheten af dess fordringar. I betraktande af krigshändelsernas förlopp, Sveriges återstående stridskrafter och — framför allt — af Frankrikes nuvarande förhållande till denna makt måste Finland anses oundvikligen förloradt, hvarvid man dock borde hoppas, att genom de blifvande un-

derhandlingarne gränsen vid Kemi älf samt Åland kunde räddas. Denna stora förlust borde ock kunna medföra billigare villkor i afseende på Sveriges handelsförbindelser med England. Visserligen syntes Rysslands påståenden äfven i detta fall obevekliga, men de svenska hamnarnes stängning för den engelska handeln vore stridande mot Rysslands eget intresse. Då Ryssland i följd af dess förbindelse med Frankrike ej kunde ingå i fredliga statsförhållanden med England, vore dess handel, som nästan uteslutande låg i engelska händer och drefs med engelska kapitaler, oerhördt lidande. Dess behof af engelska varor, så mycket större som dess egen industri var föga utvecklad, kunde ej tillfredsställas annat än genom kontrabandshandel öfver Sverige. Dess synbara obeveklighet i denna punkt kunde endast förklaras af dess fruktan, att Napoleon i annat fall skulle närma sig Sverige, hvilket kunde blifva farligt för besittningen af Finland. Regeringen ansåg, att man i underhandlingarne med Ryssland ej utan yttersta nödfall borde ingå på anslutningen till kontinentalsystemet. Två fall kunde inträffa. Segrade franske kejsaren öfver Österrike, skulle hans däraf följande fruktansvärda öfvervikt leda till fred med England och följaktligen göra kontinentalsystemet öfverflödigt. Segrade åter Österrike, skulle Ryssland säkert begagna sig af de nya förhållandena till att afsluta fred med England i öfverensstämmelse med dess enskilda intressen. I sådant fall försvunne för Ryssland all anledning att påyrka de svenska hamnarnes stängning för England.

Framställningen af de mått och steg, regeringen vidtagit, för att återställa det goda förhållandet med *Danmark,* visade, att denne Sveriges minst farliga granne visat en synbar motvilja att åhöra billiga fredsanbud, snarare efter än före styrelseförändringen. Den svenska regeringens försök att med begagnande af alla förhållanden, som kunde yppa sig, på Danmarks bekostnad förskaffa sig fördelar måste därför »både af statskonsten och rättvisan» gillas. I en betydande del af den danska monarkien, nämligen Norge, visade det allmänna tänkesättet

en afgjord motsats till det danska hofvets grundsatser. Där hade man redan före krigets utbrott ansett fientligheterna mellan Sverige och Norge såsom ett onaturligt tillstånd. Å ömse sidor hade befälhafvarne gjort allt för att mildra krigets olyckor. Nyligen hade ett allenastående prof från norska sidan blifvit gjordt. Den västra arméns aftåg berodde på en försäkran, att rikets västra gräns ej under tiden skulle anfallas.[1] Prins Kristian August af Holstein-Augustenburg hade sålunda medelst gjort Sverige den största tjänst, det ännu af utländske män någonsin mottagit.

Ofvanstående sammandrag af Lagerbjelkes teckning af Sveriges politiska ställning är gjordt i afsikt att visa, under hvilka förutsättningar medlemmarne af hemliga utskottet gingo till sitt maktpåliggande värf. Utskottets betänkande blef afgörande för regeringens beslut.

Den 7, 9, 10 och 11 juli sysselsatte sig utskottet med läsningen af Lagerbjelkes bägge berättelser, som voro åtföljda af vidlyftiga bilagor. Den 11 begynte diskussionen, dock utan att tagas i protokoll.[2]

Den 12 sammanträdde ånyo utskottet under grefve Jakob De la Gardies ordförandeskap. Två meningar stodo mot hvarandra, den ena, att tronföljarvalet skulle ske genast, den andra, att det borde uppskjutas, tills Sverige erhållit fred. En medelväg framställdes af frih. d'Albedyhl, nämligen att ständerna skulle till konungen öfverlämna sin valrätt. Härigenom skulle tidpunkten för valet kunna lämpas efter förhållandena till ut-

[1] Om orsakerna till prinsens fortfarande overksamhet se Hist. Tidskrift 1890, Öfversikt. o. Granskningar, pag. 34.

[2] I statsrådet den 7 juli hade olika meningar yttrats, om konungen i sitt tal till heml. utskottet borde nämna prinsen af Augustenburg. Resultatet blef, att prinsens namn ströks ur talet, som upplästes vid sammanträdet. Det ansågs mera passande, att utskottet finge äran af att nämna honom. För öfrigt var prinsen tillräckligt utpekad i talet. — Hemliga statsrådsprotokoll i flere slag af ärenden 1809—1813. Riksark. — Åtskilliga af konungens tal i heml. utskottet återfinnas i Adlersparres Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia.

rikes makter. Men detta förslag föll på invändningen, att det stred mot regeringsformen.

De viktigaste skälen, som gåfvos för ett uppskof, voro, att man borde använda frågan om tronföljden som ett medel att kunna erhålla billigare fredsvillkor; att vi af Ryssland kunde ådraga oss förödmjukelsen att ännu en gång ändra tronföljden; att den ifrågasatte tronföljaren gagnade oss mera i sin nuvarande ställning, emedan danska hofvet i händelse af hans val säkert skulle ersätta honom med en annan, som kunde föra befälet på annat sätt, och att man slutligen borde afvakta utgången af Napoleons krig med Österrike, då ju vårt eget öde däraf vore i större eller mindre mån beroende. Sådana invändningar gjordes af major Tham, professor Wijkman och grefve De la Gardie, med hvilka förenade sig bönderna Mats Persson[1] och Eric Matsson.

Motpartiets talan fördes i främsta rummet af biskop Rosenstein och borgarståndets talman direktör Schwan. Dess fruktan, att genom ett uppskof beslutet af den 10 maj kunde upprifvas, uttalades af öfverste Schöldström och Schwan, hvilken senare med skärpa framhöll vådan af en möjlig förmyndarstyrelse, »som kunde leda till den förhatliga aristokratiens införande». De viktigaste skäl, som anfördes å denna sida, voro följande. Genom ett uppskof kunde främmande makter hinna framställa pretendenter, och härigenom skulle betänkligheterna att mottaga valet växa hos den tronföljare, vi helst önskade, nämligen prinsen af Augustenburg. Det funnes ingen lämpligare tidpunkt än nu att anställa valet, enär Ryssland genom de europeiska förvecklingarne nödgades hålla betydliga arméer aflägsnade från Sveriges gränser. Hvarje förslag från främmande makt, hvem det än vore, måste anses förnedrande. Genom ett skyndsamt val återställdes enigheten, så nödvändig för Sverige i dess nuvarande belägenhet.

Vid omröstningen segrade den senare meningen.

---

[1] Icke Daniel Andersson, såsom uppgifves i Minnen ur Sveriges nyare hist., V, pag. 94.

Vid utskottets nästa sammanträde den 14 juli hemställde biskop Rosenstein, att utskottet i sitt betänkande måtte bestämdt anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes till tronföljare hos rikets ständer föreslå prins Kristian August af Augustenburg, hvilket af utskottet enhälligt antogs.[1] Frågans utgång inom riksdagen är bekant.

Fördelen af denna frågas utgång var, att underhandlingarne med Ryssland underlättades. De svenska ombuden hade i ett ämne, så tacksamt för rysk inblandning, nationens uttalade vilja bakom sig.

Nästa gång hemliga utskottet sammanträdde, var den 26 juli. De frågor, Kongl. Maj:t framställde, voro följande: Är Schweitz det land, hvarest f. d. konungen, dess gemål och barn lämpligast bör bo och vistas? Bör en särskild underhandling öfver detta ämne öppnas med H. M. kejsaren af Frankrike? Är den tidpunkt, då Sverige erhållit fred med sina fiender, åtminstone med de tvänne mäktigaste, den mest tjänliga för flyttningen?

De bägge första frågorna blefvo med enhälligt ja besvarade, och utskottets yttrande grundades på det skäl, Kongl. Maj:t själf angifvit, nämligen att »Schweitz' regering vore fullkomligt främmande för Sveriges intressen och vore under inflytande af en furste, hvars politiska system och företag alltid rönt motstånd af företrädaren på Sveriges tron».

Angående den tredje punkten voro meningarne delade, i det att medlemmarne af adeln, präste- och bondeståndet yrkade, att flyttningen skulle ske, först sedan fred kommit till stånd, under det att medlemmarne af borgarståndet ansågo, att flyttningen borde ske omedelbart, sedan svar ingått från Frankrike.

---

[1] I Minnen ur Sveriges nyare hist. uppgifves oriktigt, att detta skedde den 12 juli. Den af ordföranden *denna dag* framställda propositionen lydde: »Anser utskottet nödigt och nyttigt att genast välja tronföljare?» — Heml. utskottets betänkande behandlades i statsrådet den 14 juli, och af samma datum är konungens proposition om tronföljden. — Hemliga statsrådsprotokoll i flere slag af ärenden 1809—1813. Riksark.

Det i enlighet med pluralitetens mening uppsatta svaret afgafs den 28 juli. Riksdagens beslut, affattadt i enlighet med hemliga utskottets förslag, kom till stånd i början af december. Då hade man sedan länge fred med Ryssland. Freden med Frankrike kunde väntas när som helst.

Tronföljarvalet kom att stå i mycket nära samband med fredsverket af den anledning, att genom detsamma det ingalunda var afgjord sak, att Kristian August skulle blifva svensk tronföljare. Prinsen hade nämligen i sina svar till konungen samt statsrådet Adlersparre betonat, att han först efter Sveriges fred med Danmark kunde åtaga sig sitt nya kall. Härigenom fingo de, som till hvad pris som helst yrkade fred, ett nytt skäl för sina påståenden.

Kongl. Maj:t, som redan vid sammanträdet den 26 juli gifvit utskottet del af korrespondensen mellan å ena sidan Lagerbjelke och Engeström och Rumiantsev å den andra, kallade utskottet till nytt sammanträde den 22 augusti, hvarvid prinsens svar upplästes.

Vid samma tillfälle kunde konungen meddela, att fredsunderhandlingarne öppnats i Fredrikshamn, utan att man å den svenska sidan behöft afgifva några preliminära förbindelser. Tillika lät konungen komma till utskottets kännedom, att det danska hofvet gjort formligt förslag till fredsunderhandlingar och till grund för desamma satt rikenas inbördes ställning före kriget. Konungen uttalade som sin förmodan, att denna förändrade hållning hos Sveriges grannar berodde på kejsar Napoleons framgångar öfver österrikarne.

Samma dag, den 22 aug., anlände emellertid depescherna från Stedingk och Skjöldebrand. Den 26 hölls ånyo sammanträde i konungens närvaro, hvarvid med anledning af depescherna, af hvilka utdrag lämnades, den frågan framställdes till utskottets besvarande, huruvida Sverige borde ingå på att Kalix älf blefve gräns och att Åland afträddes, eller om antingen en eller bägge af dessa tvistiga punkter borde ovillkor-

ligen påyrkas å Sveriges sida, äfven om därigenom fredsunderhandlingarne skulle afbrytas och kriget ännu fortsättas.[1]

Öfver detta viktiga ämne rådplägade utskottet den 28 aug. Samtliga dess ledamöter voro närvarande med undantag af öfverste Schönström. Sammanträdet bevistades äfven af landtmarskalken, ärkebiskopen samt talmännen i borgar- och bondeståndet.

Alla de närvarande hafva i protokollet nedlagt sina tankar i ämnet. Alla hafva tillstyrkt fred på hvad villkor som helst, endast öfverlåtande åt Kongl. Maj:ts vishet att finna möjliga utvägar till lindring i villkoren. Två medlemmar af utskottet föreslogo sådana medel till lindring, nämligen grefve De la Gardie och kammarherre d'Albedyhl.

Bland motiven för detta uppgifvande af allt motstånd var fruktan för reaktion. Särskildt medlemmarne af borgarståndet uttala sin farhåga, att ett fortsatt motstånd skulle leda till Ryss-

---

[1] Huru viktig Adlersparres tanke i dessa ämnen ansågs vara, framgår af Wetterstedts bref till honom den 22 aug. — Efter omnämnandet af depescherna från Fredrikshamn heter det: »Det tål att tänka på och Heml. Utskottet skall rådfrågas. Uti ditt bref af den 13:de synes du ej fästa stor vikt på Åland och ej anse ett yrkande att bibehålla denna ö svarande mot vådan af ett nytt krig och aflägsnandet af den med freden förenade successionsordningen. Lyckligt vore, om dina tankar i detta ämne med yttersta skyndsamhet kunde tillkomma, innan couriren till Ryssland återsändes. Nu vore en snar decision i Norige af yttersta vikt; men jag anser den ej möjlig, så länge Prinsen har samma tankar som nu.» Stedingk får beröm för sitt välförhållande. Skjöldebrand, heter det, »berömmer oändligt Hans Excellens's uppförande». (Jfr pag. 49.) Adlersparre, Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia, IV: 105. — Det motsägande i allt Adlersparres görande och låtande förklarar, att i strid med Adlersparres ofvan citerade omdöme om Ålands betydelse De Geer kunnat skrifva: »Vid de förestående fredsunderhandlingarne med Ryssland ville Adlersparre och Platen uppbjuda allt för att åtminstone rädda Åland.» Minne af statsrådet m. m. grefve Baltzar Bogislav von Platen af L. De Geer. Sv. Akad. Handl. ifrån år 1886. Första delen, pag. 73.

lands ingripande i våra inre angelägenheter, till en kontrarevolution.[1]

Ett annat motiv var den föreställning, som alltmer började tränga sig fram, att Sverige ej hade någon hjälp att vänta af Frankrike. De, som anförde detta skäl, tillstyrkte fred på hvad villkor som helst nu genast, ty vänskapen mellan Ryssland och Frankrike skulle ej blifva långvarig. Framdeles, när den politiska ställningen förändrat sig, skulle Sverige med Frankrikes hjälp återtaga, »hvad sveket och våldet frånryckt detsamma». Men viktigare än dessa nu nämnda motiv var ett tredje, som karaktäriserar tiden.

Alla medlemmarne af utskottet saknade nästan ord för att uttrycka sin harm öfver de nesliga fredsvillkoren, alla uttryckte de den förmodan, att hvarje enskild svensk delade detta tänkesätt — men alla hänvisade de till »den allmänna rösten», då de tillstyrkte fred på hvad villkor som helst. Det är bedröfliga vittnesbörd, man hör om »den allmänna rösten», vittnesbörd hvilka tyckas antyda en tillfällig moralisk kraftnedsättning, liknande den, som samtidigt rådde bland vissa andra nationer.

»Starka anledningar yppa sig till den förmodan, att svenska folket, mattadt genom de missbruk, man senast gjort af dess förmåga, och nedstämdt i afseende på själfva sitt nationella lynne: mod och patriotism under en styrelse, som till och med förbjöd att tänka, åtminstone att tänka högt på fäderneslandet och dess angelägenheter, nu saknar icke allenast det, som hörer till ett krigs materiella behof, utan ock den energie i viljan, som trotsar alla hinder och ofta öfvervinner dem.»[2] — »Mitt hjärta blöder vid tanken, att svenska nationalandan, fordom lifvad af det från göterna ärfda mod, nu är försvagad och tyckes glömma sitt ursprung.»[3] — »Man anför

[1] »Allmänheten, som hvarken noga känner allt hvad som passerat inom kabinettet och konseljen samt ej heller har nog vilja eller förmåga att se, hvarifrån det onda kommer, torde lätt glömma upphofvet därtill och förebrå *en närvarande klok regering*, hvad den föregående grundlagt.» Ur Schwans anförande.

[2] d'Albedyhl. [3] Posse.

och det med allra största skäl, att Sveriges forna nationalesprit om ej förlorad, åtminstone förtappad, ej vill göra flere uppoffringar.» [1] — »Om man undantager vissa provinser och idkare af vissa näringar, så förefaller det otvifvelaktigt, att i allmänhet penningstyrkan och välmågan hos individerna icke allenast är sådan, som den var vid finska krigets begynnelse förledne år, utan ock *förökad* i snart sagdt lika mån, som den redan utgångna krigskostnaden medtagit statsverkets och kassornas medel. I detta afseende är rikets närvarande belägenhet icke att förlikna med det svaga tillstånd, som påförde oss de hårda villkoren vid fredsverken i Nystad och Åbo. Men oaktadt nationen har mera styrka än då, är det dock icke säkert att föreställa sig, det rikets försvar skulle vinna lättare tillgångar i mån af större välmåga. Tänkesätten och sederna äro sedan den tiden mycket förändrade. Den forna försakelsen får icke mera så högt påräknas.» [2] — »En återupplifvad patriotism skulle måhända åter väcka offervilligheten, så framt icke välviljan för det allmänna häftades af en förtviflande föreställning om oförmåga att föra krig.» [3] — »Jag måste beklagligen medgifva, att den styrka och den ihärdighet, som förr utgjort den svenska nationalkaraktären, nu synes vara försvunnen.» [4] — »Jag finner hvarken utom eller inom rikets ständer den uppoffringsvilja, som är nödvändig till krigets fortsättande. Våra många olyckor hafva nedslagit allas sinnen. Begär staten penningehjälp af borgaren, så svaras, att de ej utan total ruin kunna lämna större förskotter. Fordrar man den genom nya beskattningar eller krigsgärder, så ropas öfverljudt från alla stånd om omöjligheten att dem utgöra.» [5] — Bondeståndets talman nödgades tillstyrka fred, »då han dels af allmogens fullmäktiges ifriga längtan att den erhålla, dels af underrättelser

[1] De la Gardie.
[2] Nordin.
[3] Densamme.
[4] Schwan.
[5] Densamme.

från landsorterna inhämtat, att, om icke denna fred snart erhölles, och allmogen i sina svåra tyngder därigenom något lättades, skulle de nästan råka uti förtviflan, *ledande till de betänkligaste följder.*»

Den proposition, som af utskottets ordförande framställdes, hade följande lydelse: »Anser utskottet fred böra slutas på de af Ryssland föreslagna fredsvillkor, huru hårda och högst betänkliga de äro?» Härpå följde ett enhälligt ja. Sedan framställde ordföranden den frågan, hvilka af de föreslagna villkoren utskottet fann mest betänkliga, hvarpå svarades, att de svenska hamnarnes tillslutande för engelska handelsskepp vore det mest betänkliga villkoret, såsom innehållande en möjlig anledning till nytt krig. Därnäst ansåg utskottet riksgränsens flyttning till Kalix älf och minst betänkligt öfverlämnandet af Åland.

I fråga om hamnstängningen yrkades inom utskottet, att, om den blefve nödvändig, man utom de varor, som nämndes i de föreslagna artiklarne (Alopæi och Skjöldebrands), äfven skulle påyrka, att från England finge införas bly, tenn, stenkol och läder, vidare att de svenska konsulerna i England skulle åt alla till svenska hamnar gående fartyg af hvad nationalitet som helst, lastade med dessa varor, utfärda behöriga certifikat, som ryssarne borde lofva att respektera, att dessa skepp med eller utan last skulle få återvända utan att blifva molesterade, såvida de voro försedda med svenska certifikat, samt slutligen att svenska export- och importhandeln med egna skepp ej skulle underkastas annan inskränkning än i afseende på krigskontraband.

Beträffande Åland och landsträckan mellan Kemi och Kalix älfvar ansåg man, att Åland i Sveriges ägo skulle för Ryssland innebära ett ständigt hot af en landstigning, under det att det endast för några veckor skulle kunna uppskjuta ett anfall från Ryssland mot våra kuster. Denna fördel vore ringa, ansåg man, i jämförelse med den ständiga krigsfaran. Däremot skulle säkert det ryska eröfringsbegäret vara stilladt med förvärfvet

af denna ö. Man kunde försöka utverka löfte af Ryssland att där ej anlägga någon fästning eller stationera någon flotta.

Större betänklighet väckte riksgränsens flyttning till Kalix älf. Man anförde, att Kemi älf var gränsen mellan det egentliga Sverige och Finland, och att den i militäriskt hänseende hade fördelar, som Kalix älf saknade, då den senare ej erbjöd en enda god militärisk position. Vidare framhölls betydenheten af den ifrågasatta afträdelsen, omfattande Torneå fögderi och lappmark samt hälften af Kalix socknar, sammanlagdt nära 410 kvadratmil.

De medel till lindring i villkoren, som föreslogos inom utskottet, voro följande.

Frih. d'Albedyhl föreslog ett »*expedient*», »godkändt i diplomatien och nyttjadt af de största makter i Europa». Detta skulle afböja åtminstone halfva skadligheten af de föreslagna fredsvillkoren och bestod i *Frankrikes garanti*. Denna garanti, om den af Frankrike beviljades, hvarå man ej behöfde tvifla, om den af Ryssland godkändes, hvilket åter skulle blifva Ryssland svårt att vägra, skulle sätta denna makt ur stånd att begagna den lätthet, som de nya gränserna gåfvo det, att anfalla oss. Härigenom gåfves oss ett försvar från garantens sida, som vi saknade i egen förmåga. Blefve framdeles fråga om anfallskrig mot Ryssland, så hindrade oss denna garanti från att företaga det i hvarje annat fall än det, att Frankrike självt brutit med Ryssland, hvilket vore precis det enda och förmodligen ej omöjliga fall, då Sverige med fördel kunde och borde angripa Ryssland.

Grefve De la Gardie föreslog *Frankrikes medling*. Hans tankegång var denna. Rumiantsev hade tydligen visat sin fruktan för att se Frankrike inblandadt i fredsunderhandlingarne. Allt bjöde Ryssland att hellre eftergifva något af sina orimliga påståenden än lämna beslutet i Napoleons händer. Blotta hotet af dennes uppträdande som medlare skulle blifva af den mest fördelaktiga verkan för Sverige. Då därtill komme, att Ryssland medgifvit, att det var mindre för egen fördel än

för Frankrikes skull, som det påyrkade Sveriges anslutning till kontinentalsystemet, och då Frankrike vid de tillfällen, det haft att yttra sig därom, ännu icke fordrat det, och då en sådan anslutning ovillkorligen skulle ådraga oss krig med England, hemställde han, huruvida ej försiktigheten bjöde, att, innan man inginge på denna artikel, man hörde sig för hos Frankrike, hvad man i sådant fall hade för hjälp att vänta af detsamma. I händelse af en brytning med England, vore Gotlands förlust oundviklig, ty, om Östersjöns hamnar stängdes för engelsmännen, behöfde de nödvändigt en fast punkt i Östersjön. På dessa grunder ville han, ehuru lika god fredsvän som någon annan, vinna tidsutdräkt, så att Napoleons definitiva yttrande måtte ernås. På invändningen, att vi ej kunde begära Frankrikes medling, innan vi ännu hade fred med denna makt, svarade han, att Ryssland skulle hafva så mycket svårare att vägra dess medling, då det vore i förbund med Frankrike mot oss, och att det väl i hela Europa ej funnes en enda makt, som kunde kallas neutral.

Utskottets yttrande med anledning af den framställda frågan om fredsvillkoren justerades samma dag och upplästes i utomordentligt statsråd den 30 augusti jämte fyra anföranden till protokollet, nämligen De la Gardies om Frankrikes medling, d'Albedyhls om dess garanti, Posses om försök att förmå Ryssland att ej anlägga fästningsverk på Åland eller där stationera en flotta och Ebersteins om tillägg till de uppräknade varor, som efter hamnstängningen skulle från England få införas till Sverige.

XI.

Utgången af expeditionen till Västerbotten var icke känd, då hemliga utskottet afgaf sitt yttrande. Då statsråd hölls den 30, hade underrättelser därom ingått men ingalunda gjort något

förkrossande intryck.[1] Då emellertid statsrådet enhälligt tillstyrkt fred, skedde det dels på de grunder, hemliga utskottet anfört, dels i följd af andra omständigheter.

Innan statsrådet sammankallades, hade nya depescher ankommit från Fredrikshamn med löjtnant Tortonval. Anledningen var, att danske ministern i Petersburg framställt formlig begäran att få deltaga i fredsunderhandlingarne. Härigenom vann svenska regeringen fördelen att ej behöfva afgifva alldeles definitivt svar på Stedingks första depescher från Fredrikshamn. Han skulle kunna draga ut på tiden med att säga, att han väntade afgörande besked vid Tortonvals återkomst. Det danska förslaget var man genast besluten att afböja, hvilket man så mycket lättare kunde göra, som danska regeringen förut själf erbjudit särskild underhandling, hvarå Engeström svarat den 22 med förslag om Jönköping såsom underhandlingsort.

De omständigheter, som utom de skäl, hemliga utskottet anfört, verkade afgörande, voro hänsynen till Norges förening med Sverige, fruktan för gustavianska partiets stämplingar och vissheten, att någon hjälp ej stod att få från England.

Man ansåg visserligen, att det vore fördelaktigare, om föreningen kunde försiggå under kriget, men man var öfvertygad med hänsyn till prins Kristian Augusts karaktär, att norrmännen icke skulle få förklara sig, så länge han var kvar i Norge, och han var besluten att stanna där, tills freden med Danmark kommit till stånd, hvilken i sin ordning måste föregås af freden med Ryssland.

Partistämplingarne omtalas öppet. Den nyss timade revolutionen hade framkallat jäsning i sinnena och väckt partier.

[1] »Det är sant», skrifver Wetterstedt till Stedingk den 31, »att vi ej lyckats taga Kamensky och att vi förlorat mycket folk, men Umeå har återtagits, en del af Västerbotten har befriats (man tror nämligen, att Kamensky dragit sig tillbaka till Skellefteå) och ett påtänkt ryskt anfall mot Ångermanland har omintetgjorts.» Ur Cancelli Pres. Concepter. Riksark.

Vid själfva statsrådssammanträdet talade Adlerbeth om »den i det hufvudsakliga framgångsrika expeditionen till de norra provinsernas befrielse.» Ministeriella protokoll. Utrikesdepartementet.

Man fruktade ryskt inflytande. Det var, som om frihetstiden vaknat till nytt lif.[1]

Den tredje omständigheten, som verkade afgörande, var tanken på Englands hållning. Rosenblad yttrade i statsrådet: »För krigets fortsättande kräfves: 1. Englands bistånd, 2. understöd af svenska folket. Hvad vi i det förra afseendet kunna vänta, är nogsamt bekant, och svenska folkets röst kan inhämtas af hemliga utskottets svar.»[4] Platen, som i det längsta påyrkat krigets fortsättning, förklarade: »Efter erhållen del af en nyligen ankommen upplysande depesch af ett visst hofs tänkesätt och förhållande emot Sverige tillstyrker jag fred.»[5]

Platen åsyftade härmed Brinkmans depesch rörande hans samtal med Canning den 16 aug. Den engelska regeringen var så skrupulös, att den ej ens ville tillåta Sanmarez mottaga en svensk ordensdekoration, emedan detta skulle innebära ett erkännande af Carl XIII. Brinkman framhöll under samtalet, att svenska regeringen med all möjlig försiktighet undvikit att *i förväg* samtycka till den del af Rysslands påståenden, som rörde engelska handeln, vidare att expeditionen till Väster-

---

[1] Icke ens öknamnen saknades. Jfr Wetterstedts bref till Adlersparre den 29 aug. — Adlersparre, Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia, VII: 22 o. ff.

»Kanske skall *ett* af dem vinna i styrka», yttrade hofkanslern, »om genom fredens aflägsnande riket bringas i ytterligare våda.» — »Grefve Rumiantsevs ej otydligt tillkännagifna åsikter rörande regementsförändringen kunna i händelse af fortsatt krig inverka på de illasinnade eller tveksamme.» Ministeriella protokoll. Utrikesdepartementet. Wetterstedts anförande till statsrådsprotokollet finnes tryckt i Adlersparres Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia, VI: 81 o. ff.

Samma dag skrifver han till Stedingk: »Vi kunna ej dölja för oss, att här finnes ett parti, som i hemlighet arbetar för f. d. kronprinsen. Det har slagits af häpnad öfver att Ryssland ej omfattar hans sak eller gör något försök att inblanda sig i våra inre angelägenheter; men, om freden aflägsnas, om ryska hofvet afkastar masken, är jag fullt öfvertygad om att detta parti skall fatta mod.» Ur Cancelli Pres. Concepter. Riksark.

[4] Ministeriella prot. Utrikesdepart.

[5] Ibidem.

botten bevisade, att den ingalunda obeväpnad underkastade sig fiendens öfverdrifna anspråk utan tvärtom med yttersta ansträngning sökte försvara sin självständighet, *hvarför den följaktligen så mycket mera borde kunna lita på Englands understöd.* Canning uttalade som sin åsikt, att de af Alexander från första början såsom oeftergifliga fredsvillkor framställda påståenden varit längesedan öfverenskomna mellan honom och Napoleon,[1] och att följaktligen ingen väsentlig ändring vore att förvänta, så länge den sistnämnde funne för godt att på andras bekostnad lämna ryske kejsaren ett slags skadestånd för de dryga och mot hans staters välfärd fullkomligt stridande uppoffringar, som han nödgades göra åt Frankrike genom kriget med England. Ingenting skulle naturligtvis vara förmånligare för England, tillade Canning, än om Ryssland åtnöjde sig med de inskränkningar, svenska regeringen föresloge i anseende till engelska handeln. Men då Napoleons hamnstängningsförfattning ej blott åsyftade att från fasta landet utestänga engelska konstflitens tillverkningar utan i synnerhet att förhindra tillförseln af alla för England oumbärliga skeppsförnödenheter, så kunde han svårligen smickra sig med den förhoppningen, att de förbundna makterna skulle lämna så viktiga hamnar som de svenska öppna. Cannings råd var, att de svenska underhandlarne skulle med Ryssland söka öfverenskomma om engelska handelns *hemliga* beskydd såväl med Sverige som med Ryssland i trots af den *offentligen* fastställda hamnstängningen.

Härtill kom, att den svenska regeringen började misstänka *ett närmande mellan England och Ryssland.* Man visste numera, huru litet verkligt och afgörande biträde Sverige kunde vänta af England, som vid första tillfälle troddes vara benäget att söka återvinna Rysslands vänskap. Den stora engelska expeditionen till Walcheren (i aug.) var en missräkning i Stock-

[1] Att så varit förhållandet beträffande Finland, erkände Champagny för svenska beskickningen i Paris. Dock hade ej varit tal om Åland. — Lagerbjelkes depesch af den 4 dec. Riksark.

holm. Wetterstedt blef sannspådd, då han skref till Brinkman, att »den lärer ej mera i något afseende kunna inverka på fasta landets öden». Bittert tillägger han: »I Norden hade den kunnat vinna ett vida större föremål, förbundet med mera varaktiga följder». Den medförde i alla händelser en inskränkning af det understöd, som England genom Saumarez lämnade Sverige. Åtminstone förklarade Canning saken så i samtalet den 16. Ett mystiskt rykte, som väckte stor uppmärksamhet, hade spridt sig från Petersburg, »att sakerna kunde där taga en stor och förunderlig vändning.» [1] Man lade tillsammans Englands vägran i början af året att garantera återförvärfvandet af Finland, dess slappa krigföring mot Ryssland och dess fortsatta artigheter mot denna makt, senast återsändandet af en hel del ryska matroser. Man började tro, att England ville se oss afträda allt, hvad ske kunde, innan det rysk-engelska förbundet eklaterades, för att slippa tala till vår förmån gent emot den nye bundsförvanten.

Under sådana förhållanden — d. v. s. om ett förbund mellan England och Ryssland komme till stånd — trodde den svenska regeringen, att en möjlighet förefunnes för Sverige att förvärfva Norge. Man antog, att Alexander — »enligt sin berömliga vana» [2] — skulle uppoffra Danmark. Rumiantsev hade i Fredrikshamn yttrat, att det ej skulle förvåna honom, om Sverige sökte utvidga sina besittningar. Foster hade Cannings befallning att uttala de mest uppmuntrande försäkringar om Englands benägenhet att se en förening komma till stånd mellan Sverige och Norge. Man sammanställde de enträgna uppmaningarne till underkastelse, som samtidigt kommo från London och Petersburg. [3]

---

[1] Wetterstedt till Stedingk den 31 aug. Ur Cancelli Pres. Concepter. Riksark. Jfr Wetterstedts bref till Adlersparre den 29 aug. — Adlersparre, Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia, VII: 22 o. ff.

[2] Wetterstedt till Stedingk den 31 aug.

[3] Jfr Wetterstedts bref till Adlersparre den 29 aug. Adlersparre, Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia, VII: 22 o. ff.

Statsrådet tillstyrkte alltså, liksom hemliga utskottet, fred på de af Ryssland fordrade villkoren. Beträffande kontinentalsystemet beslöts, att de svenska underhandlarne borde söka utverka de modifikationer, som föreslagits i hemliga utskottet,[1] och beträffande de nya gränserna, d. v. s. beträffande afträdelsen af Åland och landet mellan Kemi och Kalix älfvar, att de skulle föreslå, att afgörandet härom hänskötes till kejsar Napoleon. I fråga om riksgränsen i norr föreslogs som en medelväg gamla gränsen mellan Öster- och Västerbotten och i fråga om Åland, att man å Sveriges sida kunde förbinda sig att icke där anlägga befästningar, och att, om ej ens på detta villkor ön kunde återvinnas, att Ryssland skulle ikläda sig samma förbindelse.

I enlighet härmed afsändes nya instruktioner den 31. Stedingk fick i uppdrag att föreslå, att man skulle fortsätta underhandlingarne om öfriga punkter, tills franske kejsarens utlåtande hunne ankomma. Skulle mot förmodan de ryska ombuden hota att afbryta förhandlingarne, skulle Stedingk föreslå att afvakta Tortonvals återkomst, då bestämdt besked skulle lämnas med honom. I yttersta nödfall, d. v. s. i fullkomlig visshet om underhandlingarnes afbrott, behöfde Stedingk ej afvakta Tortonvals återkomst utan befullmäktigades att ingå på de ryska fordringarne.

XII.

Det är förut antydt, att hufvudfrågan i Fredrikshamn var frågan om Sveriges ställning till England: i värsta fall krig och i bästa fall en hamnspärrning med möjliga modifikationer. Detta kommer ej till synes, då man läser Stedingks och Skjöldebrands depescher eller Rumiantsevs rapporter till

[1] Ett förslag till artikel angående hamnstängningen uppgjordes och afsändes med Tortonval.

kejsaren.[1] Där talas mest om gränsfrågan. Men under dessa segslitna diskussioner låg Stedingks sträfvan att — enligt regeringens befallning — draga ut på tiden för att, om hamnspärrningen blefve en nödvändighet, denna skulle inträffa så sent som möjligt. Tillika väntades, att Frankrike dock på ett eller annat sätt skulle ingripa.

Finland ansågs oåterkalleligen förloradt. Hertigen hade tillstått för Alopæus, att de försök därtill, som komme att göras, endast voro låtsade och gjorda endast för att rättfärdiga honom inför riksdagen. Emellertid voro dessa ansträngningar att draga ut på underhandlingarne fullkomligt onödiga, emedan Ryssland icke hade ämnat tvinga Sverige till en strängt tillämpad hamnspärrning. Visserligen var det meningen, att de svenska östersjöhamnarne skulle stängas för England, liksom att Sverige skulle deltaga i åtgärder för Östersjöns tillslutning öfver hufvud för engelska fartyg, men Ryssland hade ämnat blunda för hamnarne vid Kattegatt, som ju dock voro de viktigaste för Sveriges samfärdsel med England.[2]

Hvad gränserna angår hade Alexander från början bestämt sig för Bottniska viken och Torne älf. Det var ej ens tal om Ålandsöarne.[3]

Sverige hade fått fred ett halft år tidigare, om ej Adlersparres marsch mot Stockholm hade störtat Ehrenheim och låtit Lagerbjelke komma till makten. Den af Araktjejev framtvungna demarkationslinien längs Kalix älf var ingalunda

[1] En mängd utdrag af dem finnes i Ordins anf. arb.

[2] »Vous insisterez avec fermeté sur la fermèture de tous les ports suédois aux vaisseaux de guerre et marchands anglais et ainsi que sur un parfait concert de la part de la Suède aux mésures des Puissances du nord pour la clôture de la Baltique. Si le gouvernement suédois faisait de trop grandes difficultés à ce sujet vous ne céderez que pour les ports suédois situés sur le Cattegat et cela en les passant sous silence.» — Alexanders reskript angående de Alopæus ålagda uppdragen af den 15 febr. 1809. Ordin, anf. arb. II, Bilaga n:o 119.

[3] Ibidem. Ordin berättar, att högt ställda personer hade uttalat tvifvel om nyttan af denna besittning. Redan före fredsunderhandlingarnes öppnande hade Barclay de Tolly uttalat sig däremot.

afsedd att blifva gräns. Det var Alopæus, som under vistelsen i Stockholm på eget bevåg framkastade detta hot.[1] Rumiantsev var så långt ifrån att fasthålla vid denna gräns, att han ej var obenägen för Kemi älf som gräns.

Det ser ut, som skulle de utdragna underhandlingarne i Fredrikshamn i själfva verket ej hafva medfört någon fördel annat än möjligen för England. I hvarje fall gjorde våra underhandlare det bästa möjliga. Förutsättningarnes oriktighet var regeringens, icke deras skuld.

Rumiantsevs skenbara hårdhet dolde fruktan. Det tjänar ingenting till att söka beräkna, hvad svenskarne kunnat uträtta, om de energiskt samlat sina krafter, men visst är, att ryssarne fruktade en förnyelse af kriget. Ordin, som med nationell självmedvetenhet tecknat dessa händelser, medgifver, att Ryssland behöfde fred både af politiska och ekonomiska skäl. Rumiantsevs korrespondens från Fredrikshamn med Barclay de Tolly röjer hans fruktan, att man å rysk sida ej skulle vara på sin vakt mot svenska angrepp. Hårdast i sina påståenden var kejsaren. I ett annat sammanhang skall ett försök göras att framställa detta förhållandes sammanhang med Alexanders förändrade uppfattning af företaget mot Sverige. Ifrån att från början hafva varit ett led i den fransk-ryska politiken blef det, i samma mån Alexander fann sig sviken på de storartade utsikter, som Napoleon låtit hägra för hans fantasi, en rent och enbart rysk intressefråga.[2]

[1] Alopæus åberopade finska språkets utbredning i dessa trakter. Ordin, anf. arb.

[2] I sammanhang härmed må beröras frågan, huruvida ryssarnes afsikt var att tåga på Stockholm i mars 1809. Författare, som till hvarje pris velat göra »1809 års män» till Sveriges räddare, hafva sökt förringa Döbelns och Lagerbrings ingripande till Stockholms räddning. Ordins framställning ställer utom hvarje tvifvel, att Alexander velat diktera freden i Stockholm. Denne författare delar själf den gränslösa förbittring, som Knorrings åtgärder väckte. Sedan han berättat om Kulnevs landstigning och talat om huru ryssarne voro färdiga att skörda nya lagrar, tillägger han: »Men o ve! general en chef Knorring var främmande för det ryska tänkesättet». Ordin, anf. arb.

Den kurir, som skulle återföra den svenska regeringens svar på Stedingks begäran om ytterligare instruktioner, väntades minst lika otåligt af kejsaren och Rumiantsev som någonsin af de svenske underhandlarne. »Jag väntar med en liflig otålighet underrättelse från er om den svenske kurirens återkomst», skrifver Alexander den 27 augusti. Han medgifver, att man kunde afstå från Kalixgränsen, dock endast i yttersta nödfall. I stället för Kemigränsen önskade han Torne älf som gräns af bland andra äfven det skälet, att Torneborna begärt att införlifvas med Finland.[1]

Denna skrifvelse var svar på Rumiantsevs rapport af den 17 aug., hvari denne uppfordrat Alexander till storsinthet. Det var då närmast tal om landet mellan Kalix och Torne älfvar. »Det är ju blott fråga om några lappländska kojor och några malmfyndigheter», skrifver han.[2] Tillika hemställer han att få afstå ända till Kemi inför utsikten af underhandlingarnes afbrytande.

Den 30 aug. kunde kejsaren meddela goda nyheter från Kamenski. »Drag nytta af dessa goda nyheter», skrifver han till Rumiantsev, »säg, att vi skyndsamt skola rycka fram efter dessa framgångar, och att vi, i samma mån vi få andra sådana, skola höja våra fordringar, och att det följaktligen vore i Sveriges eget intresse att genast sluta fred på de föreslagna villkoren.»[3]

Det är förut omtaladt, att Engeström började misstro Lagerbjelke. Dennes »lyriska inbillningar», som Brinkman på tal

---

[1] »En suite j'ai reçu une lettre très aimable des habitans de la ville de Torneo qui m'enoncent leur souhait ardent d'être incorporés à la Finlande, c'est encore une raison qui doit m'engager à ne pas les restituer.» Ordin, anf. arb. II, Bilaga n:o 120.

[2] Ordin, anf. arb. Det är att märka, att till dessa »malmfyndigheter» hörde Kirunavara och Luossavara, eller Konung Fredriks och Drottning Ulrika Eleonoras berg, om hvilka det redan heter i Tunelds Geographie, att de »kunna billigt räknas för en stor Riksens Skatt, som i sinom tid lärer ålitas». Femte upplagan, tryckt 1773.

[3] Ordin, anf. arb. II, Bilaga n:o 121.

om »1809 års män» uttrycker sig i ett bref till Wetterstedt, tilltalade ej Engeström, som hade mera sinne för verkligheten. Huru mycket än han själf skattade åt sina samtidas tro på Napoleon, har han dock alltid den förtjänsten att hafva återgifvit värdighet åt vår diplomatie, som under Lagerbjelkes ledning var på väg att blifva rent narraktig. Hörnstenen i Lagerbjelkes byggnad var antagandet, att Napoleon behöfde Sverige som bundsförvant mot Ryssland. Grundlösheten häraf uppvisades af general af Tibell, som klart ådagalade, huru Tilsit-freden förändrat situationen i Europa. Han ingaf en promemoria härom redan den 31 maj.[1] Tibells idéer — helst som han själf var vän af ett förbund med Frankrike — synas hafva gjort starkt intryck på Engeström, och det var till och med tal om att han skulle få afgå till Paris, som det hette, i enskilda angelägenheter. Lagerbjelke besvor Adlersparre att afvärja en sådan olycka.[2] Den blef afvärjd denna gång, men Tibells föreställningar torde hafva verkat, att Engeström utan Lagerbjelkes vetskap sökte inleda en hemlig korrespondens med Napoleon för att få besked om dennes verkliga tänkesätt. Genom olyckligt val af underhandlare misslyckades detta försök.

Utrikesärendena fortgingo alltså i den riktning, som Lagerbjelke en gång gifvit dem, och därför kunde man ännu den 31 aug., då nya instruktioner gåfvos Stedingk, tala om möjligheten af Frankrikes medling.

Kuriren, som medförde dessa instruktioner, anlände till Fredrikshamn den 4 sept.[3] Stedingk hade under mellantiden varit sysselsatt med att utarbeta ett förslag till ordnandet af

---

[1] Denna promemoria följer som bilaga. Den återfinnes i Schinkelska samlingen i Upsala universitetsbibliotek.

[2] Lagerbjelke till Adlersparre den 6 aug. Adlersparre, Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia, VII: 60 o. ff.

[3] Den följande framställningen grundar sig på Stedingks och Skjöldebrands depescher af den 25 aug., 8, 10 och 17 sept. Riksark. Därmed hafva jämförts de utdrag af Rumiantsevs rapporter, som meddelas i Ordins anf. arb.

de nya förhållandena mellan Sverige och Finland. Han föreslog, att handelsförbindelserna skulle fortgå som förut; att svenskar, som hade egendom, rörlig eller fast, i Finland, skulle blifva i besittning och fri disposition däraf, liksom förhållandet skulle vara för finnar, som hade egendom i Sverige, och att de utan hinder skulle kunna göra resor från det ena landet till det andra för att öfvervaka sina affärer. Det medgifvande, som Rumiantsev samtalsvis gjort, att finnar, som så önskade, skulle få sälja sin egendom i Finland och slå sig ned i Sverige, ville Stedingk hafva utsträckt till en tidrymd af tre år med tillägg, att utförsel af egendomen ej skulle vara behäftad med något slags afgift. Skulder, som finnar gjort i Sverige och tvärtom, skulle betalas på föreskrifna tider och villkor, dock att — då all förbindelse mellan de båda länderna varit afbruten under de senaste 18 månaderna — preskriptionstiden förlängdes på så sätt, att tiden från början af 1808 till sex månader efter fredens ratifikation icke skulle medräknas i uppgjorda affärsaftal.

En synnerligen viktig afdelning af Stedingks förslag upptogs af frågan om de finska officerarnes ställning. Han föreslog, att de skulle få fortfarande åtnjuta de löneförmåner, de hittills haft, särskildt sina boställen, emedan de genom det i svenska armén brukliga ackordsystemet hade ådragit sig dryga skulder. Vidare föreslog han, att en särskild artikel skulle innehålla försäkran om återbekommande af beslagtagen egendom för sådana finska undersåtar, militära eller civila, som f. n. vistades i Sverige, samt att sådana civila personer, som aflägsnats från sitt hem såsom misstänkta af den ryska styrelsen, skulle få återvända utan att frukta tilltal för yttranden eller handlingar, som förekommit, under det att fientligheterna pågått. Beträffande alla dessa punkter yttrade Rumiantsev sin förhoppning, att de skulle kunna ordnas på tillfredsställande sätt. Däremot ville han ej höra talas om Finlands andel i Sveriges statsskuld.

Danmarks försök att få deltaga i fredsunderhandlingarne, som föranledde Tortonvals afresa med nya depescher till Stockholm, är förut omtaladt.

Nästa konferens hölls den 5 sept. kl. 11 f. m. Stedingk inledde densamma med att uttala den häpnad, konungen af Sverige kände, öfver Rysslands orimliga fordringar. Han upprepade skälen för Ålands och Kemigränsens bibehållande. Han framhöll, att den aflägsna och ouppodlade sträckan i norr endast skulle öka antalet af Rysslands ödemarker, under det att det däremot skulle göra ett dåligt intryck hemma, om vi utom Finland måste afträda stycken af det egentliga Sverige. Konungen hade emellertid tillåtit underhandlingarnes fortsättande, i hopp att hans ombud skulle kunna utverka mera billiga, åtminstone antagliga villkor. Rumiantsev yttrade, att vi måtte ej uppriktigt önska freden. Vi inledde blott skenbara underhandlingar, medan vi åsyftade något helt annat. Han återkom till de tre grundvalarne för freden. Hans skrifvelser hade ej lämnat den svenska regeringen i ovisshet om dem. Om också där blott talades om Finland, vore naturligtvis Åland däri inbegripet. En minister — hertigen af Vicenza — hade yttrat: »Att behålla Finland och afstå Åland vore detsamma som att taga kofferten och göra sig af med nycklarne.»[1] Stedingk invände, att svenskarne gifvit tillräckligt prof på fredskärlek, då de uppoffrat Finland, hvarpå Rumiantsev svarade, att ryssarne fordrade Åland endast för att göra freden varaktig. Vore ej Finland och Åland under samma styrelse, skulle vi ständigt göra försök att återvinna Finland. För öfrigt vore det ej här fråga om afträdelser. Ryssarne voro faktiskt i besittning af dessa länder. Härvid gjorde Stedingk den bitande anmärkningen, att man hade färska exempel på fredsslut, där villkoren ej bestämts af vapenlyckan. Rumiantsev vände sig då till Skjöldebrand och ledde samtalet på sträckan mellan Kemi och

[1] Zlobin, anf. arb., tillskrifver Rumiantsev denna kvickhet i något förändrad form.

Kalix älfvar. Skjöldebrand yttrade, att han visserligen ej ansåg detta område vara af så synnerligen stor vikt för Sverige, men att det fanns ett tillräckligt skäl att ej afstå därifrån, då nämligen denna sträcka var en del af vårt land. »Se där ett skäl, som jag har svårt att motsäga!» utbrast Rumiantsev, liksom skulle ej samma tanke nyss hafva uttalats af Stedingk. Rumiantsev sökte reta denne genom att liksom fästa större vikt vid hvad Skjöldebrand yttrade. Emellertid höll han före, att Kalixgränsen vore lämpligare, emedan Kalix älf gick i nära nog rak linie från hafvet till norska gränsen, under det att Kemi älf lämnade en del af gränsen obestämd. Skjöldebrand invände, att Kemi älf var bred och strid och därigenom svår att öfvergå, och att gränsen skulle genom den blifva lika enkel som den å ryska sidan föreslagna, om den följde Kemi älf till inflödet af Aunasjokki och sedan följde denna flod, som i rak linie kom från norska gränsen.

Rumiantsev återkom till de tre grundvalarne för freden. Om underhandlingarne afbrötes, så skulle svenskarne begära att få återupptaga dem nästa vinter. Men då skulle de ingalunda erhålla sådana villkor, som nu erbjödos. Han påminte om en bestämmelse i Åbofreden, enligt hvilken Finland återlämnats mot villkor af huset Holsteins arföljdsrätt till svenska tronen. Som nu detta hus aflägsnats från Sveriges tron, inträdde kejsaren i sina rättigheter till Finland.[1] Han slutade med ett upprepande af den försäkran, han förut gjort, att Frankrike fullkomligt lämnat åt Rysslands godtfinnande att ordna sitt mellanhafvande med Sverige.

Stedingk inföll med någon hetta, att Sverige gjort allt för freden: uppoffrat Finland och ej gjort någon invändning mot den första af de tre föreslagna grundvalarne för freden. I förlitande till kejsarens rättvisa och billighet begärde det blott några modifikationer af den tredje af dessa grundvalar.

[1] Stedingk invände, att Åbo-traktaten ej innehåller något därom. »Ja, i texten, men i förhandlingarna skall det finnas», invände Rumiantsev. Ordin, anf. arb.

Samtalet blef allt hetare. Alopæus erinrade om huru general Döbeln genom sin uppgift, att en svensk underhandlare afrest från Stockholm, hade hejdat de ryska trupperna, som voro på marsch mot den svenska hufvudstaden. Rumiantsev afbröt. Han medgaf, att ryssarne hade skäl att ångra sin lättrogenhet vid detta tillfälle, men i krig vore hvarje medel tillåtet att föra fienden bakom ljuset. Han tillade ett nytt skäl för de svenska ombuden att påskynda freden, nämligen successionsfrågan.

Därpå blef det tal om kontinentalsystemet. Som de svenska ombuden med Tortonval väntade regeringens ytterligare instruktioner, begärde de uppskof till hans återkomst. Rumiantsev medgaf detta.[1] Men det måste blifva ett slut, tillade han. Därpå ledde Stedingk samtalet in på Finlands andel i Sveriges statsskuld. Förgäfves sökte de svenska ombuden uppvisa, att i de flesta fredstraktater, äldre och yngre, den makt, som förvärfvat landområden, öfvertagit delar af statsskulden i förhållande till dessa områdens storlek eller åtminstone betalt skadestånd. Rumiantsev förklarade, att det vore omöjligt, och ville ej ens ingå i diskussion öfver detta ämne. Rysslands finanser tilläte det ej, och från Finland kunde medel ej anskaffas, då bevillningen afskaffats på Åbo landtdag. Icke heller ville han tillåta de svenska ombuden att i traktaten inskjuta de vanliga bestämmelserna rörande de afträdda provinsernas rättigheter och privilegier. Kejsaren hade följt Napoleons föredöme, i det han genom ett dekret förklarat Finland förenadt med Ryssland, innan det genom en formlig traktat blifvit afträdt. Allt hvad som rörde Finland, förklarade Rumiantsev, vore redan regleradt af kejsaren personligen på landtdagen i Åbo och detta med invånarnes fulla samtycke. Frågan om de finska

[1] Hos Ordin framställes detta sålunda: Rumiantsev hade rest sig för att afbryta konferensen. Stedingk bad då om betänketid. Han anhöll att åtminstone få invänta Tortonvals återkomst. Äfven berättar Ordin, att Rumiantsev vid konferensen den 16 augusti hotat att afbryta underhandlingarne.

officerarnes boställen finge ej intagas i traktaten. Den skulle bero på kejsarens behag. Beträffande Åland ville han ej höra talas om någon förbindelse för Ryssland att där ej uppföra några fästningsverk. Det skulle vara förödmjukande för Ryssland, hette det.

Under dessa förhållanden ansågo Stedingk och Skjöldebrand, att det tjänade till ingenting att föreslå Frankrikes skiljedom rörande Åland och gränsen i norr. De ryska ombuden hade mera än en gång förklarat, att vår förtrolighet mot Frankrike skadat våra intressen. Vi skulle hafva erhållit bättre villkor, hette det, om vi från början vändt oss med förtroende till kejsar Alexander. Uttrycket »*la France première puissance belligerante*» hade förtörnat kejsaren, påstod Alopæus.

Hvad som särskildt bidrog att för de svenska ombuden försvåra försöket af fransk medling, var, att Rumiantsev under konferensen ofta häntydde på en skrifvelse från Champagny till Engeström af den 12 aug., hvari det franska hofvets ståndpunkt till de nordiska angelägenheterna vore bestämdt uttalad.[1] Ovissheten om dess innehåll plågade dem och gjorde, att de ej vågade framkomma med sitt förslag.

Stedingk, som varit sjuk sedan flere dagar, begärde, att konferensen skulle återupptagas en annan gång. Rumiantsev gaf sitt samtycke, ehuru med erinran om att kejsaren uttryckt missnöje med de utdragna underhandlingarne, och att hans egen tid vore dyrbar. Under mellantiden — till Tortonvals återkomst — skulle han låta utarbeta artiklar af mindre vikt, vid hvilka de svenska ombuden kunde göra sina anmärkningar. Härigenom skulle tid sparas vid den slutliga redaktionen af fredstraktaten.

Omedelbart efter konferensen skref Rumiantsev till kejsaren och bad bevekande, att han skulle gifva efter i fråga om gränsen i norr. Hufvudmotivet var behofvet af fred just

---

[1] Kejsaren hade sändt en afskrift af denna skrifvelse den 27 aug. — Ordin, anf. arb., II, Bilaga n:o 120.

nu. Han fruktar, skrifver han, att Stedingk, redan förut sjuk, skulle blifva till den grad uppskakad af nödvändigheten att underteckna fredsvillkor, i hvilka han ej mäktat utverka den minsta lindring, att man kunde frukta för hans lif. Då stode man inför ett nytt uppskof, emedan man måste afvakta en ny underhandlare från Sverige. »Se där, Herre, hvad jag fruktar, och hvad som förmår mig att afsluta allt så fort som möjligt. Det fördrag, genom hvilket Finland förvärfvas, är för Ert välde af omätlig vikt, men Försynen höjer än mer dess värde, då den lämnar Er möjlighet att sluta fred just nu. Jag behöfver ej förklara hela nyttan däraf med hänsyn till de öfverläggningar, som nu pågå med de andra makterna».[1]

Strax efter konferensen den 5 anlände den danske ministern i Petersburg till Fredrikshamn. Hans afsikt var att deltaga i underhandlingarne, och han var försedd med fullmakt för detta ändamål. På samma grunder som förut afböjde Stedingk detta förslag, så att han fick återvända med oförrättadt ärende. Äfven Rumiantsev synes hafva bemött honom något kyligt. Han lät honom förstå, att Ryssland hade full sysselsättning för sin diplomati både i Turkiet och Österrike för att icke vilja inblanda sig i Sveriges och Danmarks mellanhafvanden. I allmänhet var Rumiantsev ganska förbehållsam rörande våra planer på Norge, då däremot Alopæus fann ett nöje i att bry Stedingk för denna sak. Emellertid stadgades genom danske ministerns besök Stedingks öfvertygelse, att vi fullständigt

[1] Kejsaren svarade 5 minuter efter det han mottagit Rumiantsevs kurir. Han medgaf Tornegränsen, dock att Torne stad räknades till Finland. Han önskade freden före den 11 sept., så att Tedeum kunde hållas denna dag. Vidare uppmanade han Rumiantsev att söka laga, så att artikeln, som medförde återställandet af Västerbotten, finge ett sken af generositet å Rysslands sida. »Dessa akter äro historiska dokument, hvarför skulle denna icke innehålla ett bevis, att vi varit herrar öfver landet ända till Umeå?» Slutligen ville han, att traktaten skulle innehålla en artikel om Danmarks integritet, »för att man ej må anklaga oss för bristande förutseende rörande följderna af prinsens af Augustenburg val.» — Ordin, anf. arb., II, Bilaga n:o 122 bis.

lämnats åt vårt öde af Napoleon. Denne hade af franske ministern i Petersburg hört, att Napoleon i sin nuvarande kritiska belägenhet måste på allt sätt foga sig efter Ryssland. Det var så långt ifrån, att det ens kunde blifva tal om att Ryssland skulle afstå från sina sista eröfringar, att Napoleon nu syntes benägen att medgifva, att Ryssland satte sig i besittning af Moldau och Wallachiet.

Hade Stedingk hyst något hopp, att Ryssland ej skulle lägga hinder i vägen för en möjlig förening mellan Sverige och Norge, så blef han snart gäckad. Kort efter danske ministerns afresa från Fredrikshamn erhöll Rumiantsev kejsarens befallning att begära Stedingks förklaring rörande ryktet, att vi ämnade bemäktiga oss Norge. Stedingk svarade, att detta rykte helt visst uppkommit, då successionsfrågan var på tal, och att det ej förtjänade mera afseende än andra af samma slag. Rumiantsev föreslog, att i traktaten skulle intagas en artikel, som garanterade den danska monarkiens integritet, hvarpå Stedingk genmälte, att denna fråga var alldeles främmande för de nu pågående underhandlingarne och snarare hörde till de underhandlingar, som snart skulle öppnas mellan Sverige och Danmark. Rumiantsev afstod från sitt yrkande[1] men tillade, att kejsaren ej skulle tillåta någon minskning i sin bundsförvants område, och att i samma ögonblick som en förening mellan Sverige och Norge på allvar sattes i fråga, skulle freden mellan Sverige och Ryssland vara bruten. Efter detta iakttogs af de ryska ombuden, att, när konungen af Danmark nämndes, tillades alltid *et de Norwège,* under det att, när det var fråga om gränsen mot Norge, det alltid skrefs *la frontière du royaume de Danemarc.* Rumiantsev uttalade kejsarens förvåning öfver expeditionen till Västerbotten, i samma ögonblick som fredsunderhandlingar skulle öppnas. Stedingks svar gaf sig själf. Då Ryssland enständigt vägrat att med-

[1] Stedingk förklarade nämligen, att, då ingenting i denna sak stod nämndt i hans instruktioner, måste han begära nya förhållningsorder. Inför utsikten till nytt dröjsmål gaf Rumiantsev efter. — Ordin, anf. arbete.

gifva stillestånd, hade krigstillståndet fortfarit. Wachtmeisters angrepp, sade Stedingk, var afsedt att hindra Kamenski att anfalla Wrede och tränga längre ned i landet.

Från det ögonblick Stedingk af Alopæus erhöll en copia af Champagnys bref till Engeström, voro de svenska ombuden beslutna att underkasta sig Rysslands fordringar. Champagny meddelade däri, att den franske kejsaren lifligt önskade, att Sverige genast slöt fred med Ryssland. Denna fred måste föregå freden med Frankrike. Konungen af Sverige borde finna en tröst däri, att de nuvarande olyckorna ej berodde på honom utan härledde sig från den föregående regeringens misstag.[1]

I en berättelse om fredssluten med Ryssland, Danmark och Frankrike 1809 och 1810 af Engeström intygar denne, att just detta Champapnys bref verkade afgörande på underhandlingen i Fredrikshamn. Men skulle icke något kunna räddas? Under konferensen den 5 hade de svenska ombuden tyckt sig märka, att Rumiantsev visat mindre oböjlighet i fråga om landsträckan mellan Kemi och Kalix älfvar. Som han likaledes tyckts liksom fästa större afseende vid Skjöldebrands yttranden, och denne dessutom hade större kännedom om dessa nordliga trakter, anmodade Stedingk honom att begära ett enskildt samtal med Rumiantsev.

Skjöldebrand medförde Hermelins karta för att kunna visa, att den af honom föreslagna gränsen var lika noga bestämd som den ryssarne fordrade. Rumiantsev medgaf detta men försvarade Kalixgränsen därmed, att Kalix älf var bredare. Skjöldebrand vederlade detta påstående och vädjade slutligen till Rumiantsev, om han ville afbryta underhandlingarne för detta område, »som vi vilja kalla de 26 rublernas land». Han hänsyftade på hvad Rumiantsev nyss berättat, nämligen att, då personer i kejsarens omgifning vid något tillfälle sökt öfvertala

[1] Brefvet är dateradt Wien den 12 aug. och ankom till Stockholm den 10 sept. En afskrift återfinnes bland skrifvelser till franska beskickningen (v. Essen och Lagerbjelke). Riksark. Den åtföljde Engeströms depesch af den 12 sept.

honom att sända trupper dit upp, emedan lapparne underlåtit att betala skatt, hade Rumiantsev afstyrt detta med att påvisa, att årliga inkomsten från detta område utgjorde 26 rubel.[1] Rumiantsev syntes gifva efter. Torne älf skulle vara lika god gräns som Kemi älf, menade han. Då Skjöldebrand vidhöll att försvara Kemigränsen, återkom han till sin käpphäst: de tre grundvalarne för freden. Nu förlorade Skjöldebrand tålamodet. »Efter ett krig, som föregåtts af händelser, som jag här ej vill nämna, bör Ni förstå, att det gäller kejsarens ära att ej fordra en bit af Sverige. Det är nog, att Ni har tagit Finland.» Rumiantsev skiftade färg. Skjöldebrand yrkade, att, om Kalixgränsen fastställdes, det uttryckligen skulle utsättas i traktaten: Finland och den del af Sverige, som ligger mellan floderna Kemi och Kalix. Samtalet fortgick länge, utan att man kom till ett afgörande. Men Rumiantsev hade nämnt Tornegränsen.

Efter den 5 höllos inga formliga konferenser före den 12, då Tortonval återkom med svenska regeringens förslag till artikel angående Sveriges anslutning till kontinentalsystemet. Förslag till artiklar rörande de olika punkterna gingo mellan ombuden. Rumiantsev syntes handla uppriktigt och tillmötesgående. Så snart någon osäkerhet i uttrycken blifvit anmärkt af de svenska ombuden, var han genast beredvillig att utbyta de dunkla uttrycken mot de mera bestämda.

Såsom förut är nämndt, ville de svenska ombuden inskjuta i traktaten en bestämmelse rörande finnarnes rättigheter och privilegier. Stedingk gjorde upprepade gånger föreställningar härom men erhöll alltjämt det svaret, att kejsaren, som redan tagit Finland i besittning som ett från hans stater oskiljaktigt land, icke kunde tillåta det minsta förbehåll till förmån för

[1] Synes åsyfta det förhållande, som på följande sätt omnämnes i E. Tunelds Geographie öfver Sveriges Rike, 1773: »I hela Kemi lappmark, utom Kittilä by, betalas årligen någon skatt till Ryssland och har Enara den drygaste, som ger årligen 30 Riksdaler.»

hans nya undersåtar.[1] Rumiantsev fann Stedingks begäran så mycket mindre på sin plats, som kejsaren redan beviljat finnarne stora förmåner. De svenska ombuden hittade då på att föreslå en artikel, som skenbart icke innehöll annat än en artighet mot kejsaren. Artikeln fick passera. De hade därigenom vunnit sitt syfte, då det finnes uttryckt i traktaten, att »Hans Kejs. Maj:t försäkrat Finlands invånare om fri utöfning af deras religion, äganderätt och privilegier».

En fråga, som låg Stedingk mycket om hjärtat, och som mycket bidrog till att underhandlingarne drogos ut, var de finska officerarnes och underofficerarnes öde. Det är knappt någon, för hvilken han kämpat med sådan seghet. Ja, ännu sedan han måst uppgifva försöket, då kejsaren fann det vara ett intrång i hans rättigheter som landets herre, har han förslag att göra sin regering om ordnandet af denna sak till de finska krigarnes förmån.

Hvad gränsen i norr angår, hade Rumiantsev en gång talat om Torne älf. Han återtog sedan detta medgifvande men gaf slutligen efter. Han medgaf Torne älf som gräns. Torne älf kröker sig vid Kengis och dess öfre lopp är nästan parallelt med Kalix älf, hvaremot dess biflod Muonio älf kommer mera nordligt från norska gränsen. Skjöldebrand uppsatte en not (den enda som afläts under förhandlingarne i Fredrikshamn — »ty en skriftlig refus är värre att häfva än en muntlig»[2] —) som gillades af Stedingk och öfverlämnades till Rumiantsev. Där återupprepades alla skäl, som förut anförts, hvarför ej mera än egentliga Finland borde afträdas och alltså Kemi älf vara gräns. Men, heter det, eftersom de ryska ombuden föreslagit

---

[1] Häraf framgår orättfärdigheten af Yrjö Koskinens omdöme om svenska regeringens hållning i denna fråga. Rumiantsevs fasthet i denna fråga liksom i frågan om Åland vinner Ordins synnerliga erkännande. I öfrigt klandrar han genomgående Rumiantsev för alltför stor eftergifvenhet, hvilken han tillskrifver hans veka sinnelag.

[2] Uttrycket finnes i ett bref af Skjöldebrand. De la Gardieska Archivet, XV, pag. 149.

som sista villkor, att Torne älf skulle vara gräns, ville de svenska fullmäktige gå in därpå. Sedan följer en framställning af alla skäl, som talade för att gränsen från Kengis borde följa Muonio älf. Det omtvistade området vore af alls ingen betydelse för Ryssland, men ju mera konungen måste afträda af det egentliga Sverige, dess sämre intryck skulle freden göra. De svenska fullmäktige föreslogo alltså, att Torne älf till Kengis skulle vara gräns. Om detta medgåfves, voro de beredda att genast underskrifva traktaten. Genom en separatartikel, som kunde afslutas i Petersburg, borde sedan bestämmas, huruvida gränsen från Kengis skulle följa Torne älfs öfre lopp eller Muonio älf. När Rumiantsev mottagit denna not, affärdade han genast en kurir till Petersburg.

Så långt hade man kommit den 12 sept., då ny konferens hölls. Med Tortonval hade kommit svenska regeringens förslag, grundadt på hemliga utskottets betänkande, om vissa uppräknade varor, som efter hamnstängningen skulle få införas från England till Sverige. Rumiantsev afböjde bestämdt detta förslag. I stället antogs med ringa ändring det, som Skjöldebrand utarbetat, hvilket Stedingk ansåg fördelaktigt, då uttrycket »kolonialvaror» medgaf en vidsträcktare tolkning än uppräknandet af vissa produkter. I enlighet med sina instruktioner[1] sökte Stedingk äfven utverka, att »Nordsjöhamnarne» skulle undantagas, men detta försök misslyckades. Vid denna konferens upplästes de öfverenskomna artiklarne. Man var ense om allt utom om gränsen i norr och frågan om de finska militärernas boställen.

När kuriren den 16 sept. återkom, medförde han kejsarens medgifvande, att gränsen skulle följa Muonio älf, men tillika hans afslag på yrkandet, att traktaten skulle innehålla något om de finska militärerna.[2]

[1] Gifna den 5 sept. Ur Cancelli Pres. Concepter.

[2] Likaså afslogs Stedingks yrkande på militärernas uteslutande ur den allmänna amnestien. Beträffande gränsen i norr ville Alexander, att Rumiantsev skulle framställa medgifvandet som en nådebevisning. Kejsaren bifogade ett kartblad af Hermelin, hvarå han utmärkt den nya gränsen med

Traktaten undertecknades den 17 september. Den 13 oktober försiggick utväxlingen af ratifikationerna.

Den 21 sept. afreste Stedingk från Fredrikshamn för att i egenskap af Sveriges sändebud i Petersburg återknyta de diplomatiska förbindelserna mellan Sverige och Ryssland.

XIII.

Traktatens andra artikel ålägger konungen af Sverige förbindelsen att ingenting underlåta, som kan leda till skyndsam fred med Frankrike och Danmark.

Enligt den tredje artikeln förband sig konungen af Sverige att ansluta sig till kontinentalsystemet med de modifikationer, som skulle närmare bestämmas i underhandlingarne med Frankrike och Danmark. I afvaktan därpå lofvade han att efter utväxlingen af ratifikationerna tillsluta Sveriges hamnar för Storbritanniens såväl krigsskepp som handelsfartyg, förbehållande sig införseln af salt och kolonialvaror. Kejsaren af Ryssland förband sig att på förhand godkänna alla modifikationer, som hans allierade kunde komma att medgifva.

Den fjärde artikeln bestämmer de afträdelser, Sverige hade att göra. Dessa afträdelser voro: Kymenegårds, Nylands och Tavastehus, Åbo och Björneborgs med ögruppen Åland, Savolax och Karelens, Wasa, Uleåborgs län samt en del af Väster-

---

en röd blyertspenna. På ett papper, som bilades skrifvelsen, skref han följande: »La limite au Nord doit suivre le cours du *Torneo;* depuis la Forge de Kengis celui du *Muonio*, en passant devant *Muonioniska, Muonisöfreby, Polojens, Kuttane, Enontäkis, Kelottijerf, Pättiko, Nuimacka, Raumula, Kilpisjaure* ce qui la conduit dans la Norvege deja. Ordin. anf. arb. II, Bilaga n:o 122 bis. — De i Minnen ur Sveriges nyare historia, V, pag. 122 citerade orden finnas icke i kejsarens skrifvelse till Rumiantsev. — Ordin berättar, att den ofvannämnda kartan jämte det papper, hvarå Alexander egenhändigt beskrifvit gränsen, förvaras i en särskild låda i Utrikesministeriets arkiv i Petersburg.

botten intill den gräns, som närmare bestämdes i följande artikel.

Genom femte artikeln fixerades gränserna närmare och bestämdes, att efter utväxlingen af ratifikationerna skulle å ömse sidor utses kommissarier för att utstaka den nya gränsen i norr.[1] Det må slutligen nämnas, att det var genom art. VI, som Stedingk och Skjöldebrand menade sig hafva insmugglat i traktaten det förbehåll till förmån för finnarne, som ryske kejsaren vägrat medgifva.

De öfriga artiklarne angå mestadels handels- och sjöfartsförhållanden.[2]

---

[1] Traktat angående gränsen mellan Sverige och Ryssland dat. Torneå $\frac{20}{8}$ nov. 1810. Gränsbeskrifning hörande till gränstraktaten dat. Torneå $\frac{19}{7}$ jan. 1811. Gränsen utgöres af Ålands haf och Bottniska viken, följer den djupaste fåran i Torne älf (dock att Tornoå stad icke räknas till Sverige) och går sedan utmed Muonio och Könkämä älfvar, Kilpisjaur och Radjejoki till Koltapahta röse.

[2] Bland flere felaktigheter i Martens, Nouveau recueil de traités må följande anmärkas: Art. V: »A l'embouchure de Tornéa» i st. f. A l'embouchure de la rivière de T. — »Reutchamn» i st. f. Rentehamn. [I kejsarens ratifikation står Reutchhamn] — »La sorge de Kengis» i st. f. La forge de K. — »Raunnia» i st. f. Raunula. — »Kilxisjaure» i st. f. Kilpisjaure. Art. VII: »entre ce tems» i st. f. entre tems. — Art. XIV: »du premier janvier 1807» i st. f. du 1:er janvier 1808.

Handelstraktaten mellan Sverige och Ryssland, som varit bestämd att gälla till $\frac{17}{29}$ okt. 1811 skulle äga kraft till $\frac{1}{13}$ febr. 1813. Då utsträcktes dess giltighet till 1817. Sistnämnda år affattades en Additionel Act till Freds-Tractaten i Fredricshamn imellan Hans Maj:t Konungen af Sverige och Norrige å ena samt Hans Maj:t Kejsaren af Ryssland å den andra sidan, afhandlad och sluten i S:t Petersburg den $\frac{10 \text{ Sept.}}{29 \text{ Aug.}}$ 1817 och ratificerad i Stockholm den 19 Oktober samt i Moscow den $\frac{20 \text{ Nov.}}{2 \text{ Dec.}}$ samma år.

Enligt denna akt erhöll den svenska och norska handeln nederlagsrätt i S:t Petersburg, Riga, Reval, Åbo och Helsingfors och den ryska i Stockholm, Kristiania och Hammerfest samt dessutom på samma villkor som andra nationer i Karlshamn, Göteborg och Landskrona.

XIV.

Den fjärde artikeln af den hemliga allianstraktaten i Tilsit (den 7 juli 1807) bestämde, att, om England ej ville antaga Rysslands medling eller, efter att hafva antagit denna, icke den 1 november samtyckt att sluta fred mot villkor att erkänna alla nationers lika rätt på hafven och att återställa alla eröfringar, det gjort från Frankrike och dess bundsförvanter sedan 1805, så skulle Rysslands ambassadör i London tillställa det engelska kabinettet inom november månads utgång en bestämd förklaring, att Ryssland ämnade göra gemensam sak med Frankrike. Inginge ej före den 1 december tillfredsställande svar, skulle Rysslands ambassadör erhålla befallning att genast lämna London.

Om detta fall inträffade, skulle enligt femte artikeln Ryssland och Frankrike samtidigt ställa en uppfordran till hofven i Köpenhamn, Stockholm och Lissabon att tillsluta sina hamnar för engelsmännen, hemkalla sina sändebud från London och förklara England krig. Om något af dessa hof vägrade ingå härpå, skulle det betraktas såsom fiende af Ryssland och Frankrike, och, om Sverige vägrade, skulle Danmark förpliktas att anfalla det med krig.

Om på samma sätt Ottomanska Porten vägrade att antaga Frankrikes medling eller, i fall den antoge densamma, det inträffade, att efter förloppet af tre månader efter underhandlingarnes öppnande, dessa ej ledt till nöjaktigt resultat, så skulle enligt åttonde artikeln Frankrike göra gemensam sak med Ryssland och de bägge makterna gemensamt rädda Portens alla europeiska besittningar — med undantag af Konstantinopel och provinsen Rumelien — undan turkarnes ok.

Alexander hade räddat sitt rike genom öfverenskommelserna i Tilsit och än mer: för hans lifliga fantasi framställde sig utsikten att med Napoleon dela väldet öfver Europa, hela världen. Han ville nu närmast vara med om en delning af

Turkiet, men som den svagare parten fick han tills vidare nöja sig med de möjligheter, som den åttonde artikeln ställde i utsikt. Napoleons syfte var helt enkelt att fullborda kontinentalspärrningen genom att utestänga engelsmännen från Östersjön.

Han antog, att Sverige snart skulle falla till föga. »Kejsar Alexander bör skrämma Sverige att göra gemensam sak med oss», skref han till Champagny.[1] »En hotelse skall vara tillräcklig.»

England trodde detsamma om Danmark, och, som detta land förfogade öfver en präktig flotta, tvang det Danmark genom Köpenhamns bombardement att utlämna densamma. Från detta ögonblick var Danmark Napoleons trognaste vasall.

Napoleon betecknade Köpenhamns bombardement som Englands svar på Rysslands erbjudande af medling. Han väntade, att Ryssland skulle tillsluta sina hamnar för engelsmännen den 1 dec. och samtidigt börja kriget. Han väntade, att Portugals och Sveriges då också skulle vara slutna med godo eller med våld, och ansåg det ligga i sakens natur, att Frankrike åtog sig att tillsluta Portugals, Ryssland Sveriges.[2]

Omkastningen i Alexanders utrikespolitik medförde ombyte af rådgifvare. Grefve Rumiantsev trädde i spetsen för utrikesärendena. Han var en ifrig anhängare af det franska förbundet, då han trodde, att Ryssland därigenom säkrast skulle nå det mål, han satte som det förnämsta: eröfringar vid Svarta hafvet och Donau.

Emellertid fanns en vidt utgrenad opposition inom de högre samhällslagren i Ryssland, som för ingen del ville en brytning med England och fann det franska förbundet förödmjukande. Det franska sändebudet Savary rönte därför ett synnerligt kyligt bemötande i Petersburgs societet, under det att Englands sändebud Wilson uppmärksammades på allt sätt. Engelska regeringen förstod, att den orientaliska frågan ingått

---

[1] Lettres inédites de Napoléon 1:er.

[2] Champagny till Caulincourt. — Vandal, Napoléon et Alexandre 1:er.

i öfverenskommelserna i Tilsit. Wilson fick därför befallning att för Rumiantsev tillkännagifva, att Storbrittannien kunde samtycka till att Ryssland ockuperade Moldau och Wallachiet, dock med villkor af äfven Österrikes medgifvande. Konferenserna härom försiggingo i slutet af oktober. Allt förgäfves. Alexander ville hellre hafva Frankrike än England att tacka för landvinningar i Orienten. Kanske fortlefde agg mot denna makt för dess vägran af ett ryskt statslån, hvilken vägran en af regeringens medlemmar[1] motiverade med den kränkande insinuationen, att i händelse af en brytning mellan England och Ryssland det kunde hända, »att begäret att skada fienden öfvervägde samvetsgrannheten att fullgöra åtagna förbindelser». I alla händelser gaf förbundet med Frankrike utsikt till *större* landvinningar.

I början af november utfärdades Rysslands krigsförklaring mot England. Alexander visade alltså större nit, än hvartill fördragen förpliktade honom. Men samtidigt ber han sin nye bundsförvant att *tydligare* uttala sig om Donaufurstendömena. Han antyder, att dessa *i alla händelser* böra förenas med Ryssland.

Den orientaliska frågan blef brydsam för Napoleon, icke därför att den kunde kräfva uppoffringen af en bundsförvant, utan därför att Rysslands landvinningar på Turkiets bekostnad kunde komma i strid med Frankrikes egna intressen i Orienten. Därtill kom, att i början af 1808 började den pyreneiska halföns affärer att upptaga Napoleons verksamhet, och, såsom Champagny yttrade vid ett tillfälle till Löwenhjelm, »det var kejsarens orygglig vana att aldrig dela sin uppmärksamhet åt flere föremål på en gång».[2]

Ryssland måste syssélsättas. Den 2 febr. 1808 skrifver Napoleon till Alexander: »*Ers Maj:t måste aflägsna svenskarne från sin hufvudstad;* må Ers Maj:t åt detta håll utsträcka

[1] Lord Howick.

[2] Löwenhjelms rapport, juli 1809. Riksark.

sitt rikes gränser, så långt Ers Maj:t behagar, jag är beredd att bistå af alla krafter.» För att ej Alexander skulle känna sig sviken, återkommer han till de »tilsitska idéerna», nu närmast eröfringen af Indien. »Den 1 maj kunna våra trupper vara i Asien.»

Samma dag skrifver han till hertigen af Vicenza, som efterträdt Savary som fransk ambassadör i Petersburg:[1] »Säg Rumiantsev och kejsaren, att jag tänker på en expedition till Indien. Hvad Sverige angår, skulle jag ingenting hafva emot att se kejsar Alexander bemäktiga sig detsamma. — Ryssland skall aldrig få ett sådant tillfälle att gifva Petersburg ett centralt läge och göra sig af med denna geografiska fiende».

Journal des Débats hade haft en artikel, där det bland annat hette, att konungen af Sverige med Englands hjälp kunde uppsätta 100,000 man. Artikeln väckte Napoleons lifliga förtrytelse. Fouché fick den 10 mars befallning[2] att låta införa, att konungen ej kunde uppställa mera än 15,000. »*Konungen skall förlora Finland,*» heter det.

Marskalk Bernadotte fick befallning att draga upp mot Jutland och med den danska regeringen öfverenskomma om ett angrepp på Skåne.

Var det Napoleons afsikt att tillintetgöra Sverige? Han hade haft krig med detta land sedan 1805, men det var numera urståndsatt att skada honom efter konventionen i Stralsund 1807. »Jag har intet att vinna af att se ryssarne i Stockholm», skref han själf.[3] Hans afsikt synes hafva varit att föra både vänner och fiender bakom ljuset. Medan han gaf näring åt Alexanders fantasi genom att förespegla honom delningen af Turkiet och eröfringen af Indien, *ville han binda honom* genom kriget med Sverige. Å andra sidan kunde ryssarnes infall i Finland i förening med Bernadottes hot om ett angrepp

---

[1] Corresp. de Napol., 217.
[2] Corresp. de Napol., 241.
[3] Corresp. de Napol., 13955.

på Skåne hafva till följd, *att England drog en del af sin styrka från Medelhafvet.*

Eftersom konungen af Sverige vägrat att tillsluta hamnarne för engelsmännen trots Rysslands föreställningar, var Alexander enligt öfverenskommelserna i Tilsit förpliktad att anfalla Sverige. Därmed voro dock åtskilliga svårigheter förbundna. Visserligen var krig förklaradt mot England, men något krig fördes ej. Men ett anfall på Sverige, Englands bundsförvant, var att öfvergå från hotelse till handling. Först då blef kriget med England en verklighet. En annan sak, som väckte bekymmer, var möjligheten, att, om Alexander eröfrade Finland, kunde Napoleon anse detta som ersättning för Donaufurstendömena.

Mot slutet af 1807 hade trupper sammandragits kring Petersburg. Hertigen af Vicenza yrkade anfall gång på gång, men Alexander tvekade. I febr. 1808 skedde ändtligen fredsbrottet. Hertigen fick befallning att konferera med Rumiantsev om »delningen» men föreslå uppskjutandet af hvarje företag i Orienten, tills de »tilsitska idéerna» närmare fixerats på en ny sammankomst mellan suveränerna. Denna skulle äga rum i Erfurt.

Framgångarne i Finland voro en seger för Alexander gentemot den engelsk-vänliga oppositionen. Han tyckte sig redan börja skörda frukter af det fransk-ryska förbundet. Han uppträder som en eröfrare med Napoleons manér. Redan innan Finland var fullständigt eröfradt, förklarade han genom ett dekret, att det var förenadt med Ryssland.

Erfurt hägrar med sina rika möjligheter. Alexander höjer sig till nästan napoleonsk vältalighet. Vintern nalkades, skrifver han till Napoleon, och skulle slå en bro öfver Bottniska viken och låta ryssarne tåga till Stockholm. Företaget i Norden skulle på ett underbart sätt förena sig med de stora händelserna i Södern. I september Erfurt, i oktober krigsrörelserna och i vinter frukterna.[1]

[1] Vandal, anf. arb. I, pag. 386.

»De stora händelserna i Södern» voro Napoleons företag mot huset Bourbon i Spanien, företag med hvilka kanske Alexander en gång kände besvärande att han likställt sina egna mot huset Holstein i Sverige. Uppträdena i Bayonne hade försiggått under förra hälften af året 1808.

Erfurt blef emellertid i det stora hela en missräkning för Alexander. Orientens delning uppsköts. Enligt den femte artikeln förband sig Napoleon att anse som ett oeftergifligt villkor för freden med England, att denna makt erkände Finland, Wallachiet och Moldau såsom delar af ryska riket, och enligt sjätte artikeln förband sig Alexander till samma sak beträffande den nya ordningen i Spanien.

Alexander hade ursprungligen önskat, att Frankrike skulle uttryckligen erkänna eröfringen af Finland, men afstod därifrån, då han fruktade, att Napoleon kunde fordra motsvarande fördel för sig på annat håll. Han tänkte närmast på Schlesien, som ännu hölls besatt af fransmännen, emedan Preussen ej erlagt krigsskadeersättningen till fullo. Schlesien kunde komma att läggas till hertigdömet Varsjava, redan förut ett föremål för Rysslands lifligaste oro.

Alexander resignerade. Det blir ej längre tal om några äfventyrliga delningar. Han ville sluta krigen med Sverige och Turkiet och nöja sig med Finland och Donaufurstendömena. Speranskis inflytande växte. Denne ville, att kejsaren skulle ägna sig åt inre reformer. I början af år 1809 gjordes det tredubbla angreppet mot Sverige, som hejdades genom revolutionen den 13 mars.

Hade den nya svenska regeringen så alldeles orätt i att antaga en begynnande misstämning mellan Alexander och Napoleon? Bernadottes overksamhet hade först väckt misstankar om dubbelt spel. Moores ankomst till Göteborg med 10,000 man väckte farhågor om *allvarliga* förvecklingar med England. Napoleons ständiga inkast mot att låta de »tilsitska idéerna» omsättas i verklighet väckte småningom misstro. Händelserna i Spanien och behandlingen af Preussen verkade anstötligt.

Men den svenska regeringen begick det felet i sina beräkningar, att den *alltför tidigt* trodde, att denna misstämning kunde hafva politiska följder, fördelaktiga för Sverige såsom möjligen beredande hjälp från Frankrike. Den begynnande misstämningen hade kunnat bereda oss fördel ehuru på ett helt annat sätt, än man då tänkte. Hade man genast efter den 13 mars öppnat underhandlingar med Ryssland, hade man erhållit en minst lika så god fred som den man sedan fick, ty Alexander var ju benägen medgifva, att hamnarne vid Kattegatt skulle få vara öppna för England. Och icke nog härmed, han var äfven villig att erbjuda sina bona officia till återbekommande af Rügen och svenska Pommern.[1] En ursäkt för regeringens okunnighet om ställningen i Europa låg i bristen på diplomatiska organ. Brinkman var den ende, som kunde gifva underrättelser — och honom trodde man ej, då han sökte visa, att ingen hjälp var att vänta af Frankrike. Hur ohjälpligt illa underrättad man var, framgår nästan drastiskt af dessa ord af utrikes statsministern, då han söker ursäkta, att han ingenting vet om den politiska ställningen: »Tisdagsposten medförde inga tyska avisor».

Däremot bedömde man riktigt det österrikiska krigets betydelse i det afseendet, att Napoleon behöfde Rysslands hjälp, och att det rubbade det goda förhållandet mellan honom och Alexander, om också brytningen skedde långt senare. Men det var så långt ifrån, att Sveriges och Frankrikes önskningar sammanföllo i fråga om fredsunderhandlingarne i Fredrikshamn, att, då Sverige önskade draga ut dem, ville Frankrike se dem afgjorda snarast möjligt. Kriget med Sverige liksom med Turkiet kunde nämligen rättfärdiga Rysslands overksamhet i det österrikiska kriget.[2]

---

[1] Alexanders reskript rörande de Alopæus ålagda uppdragen af den 15 febr. 1809. Ordin, anf. arb.

[2] Alexander till Napoleon i slutet af april: »La révolution en Suède me paraît avoir une très mauvaise couleur. Le duc de Sudermannie, déclaré régent, a peu de pouvoir et le lieutenant-colonel Adlersparre qui se trouve

Napoleon fick underrättelse om den svenska statshvälfningen i början af april genom en kurir från Bernadotte. »Denne olycklige konung af Sverige har slutat så, som alla människor förespått honom», är hans enda reflexion. När han fick riksföreståndarens första bref, visade han det genast för Kourakine, Rysslands ambassadör i Paris, och dröjde att besvara det, tills han fått höra, huru händelsen skulle upptagas i Petersburg. »I hvarje fall skall mitt svar blifva obestämdt», skrifver han till hertigen af Vicenza.

Just detta, att hålla svenskarne i ovisshet, var hans syfte, för så vidt han befattade sig med de svenska angelägenheterna. Densamme, som i januari förklarade, att det var honom likgiltigt, hvad Ryssland skulle företaga med Sverige, att han var beredd att göra fred och beredd att fortsätta kriget, och att han på förhand godkände, hvad Ryssland än månde göra, densamme tröttnar ej att i bref till sin utrikesminister gifva försäkringar om sitt deltagande för Sverige. Tronskiftet, successionsordningen, allt vinner hans gillande. Champagny får befallning att i denna anda skrifva till hertigen af Vicenza och Didelot — »mais cependant d'une manière vague».[1]

Då emellertid de täta svenska budskickningarne hotade att kompromettera honom inför en bundsförvant, hvars hjälp han behöfde, anslår han en annan ton. Det vore visserligen sant, att all fientlighet mot Sverige försvunnit efter tronskiftet, »men»,

---

à la tête de l'armée insurgée, exerce une très grande influence. On conserve de très grands ménagements pour l'Angleterre et, au lieu de conclure la paix, on cherche à gagner du temps. Je ne puis donc arrêter mes opérations militaires et elles vont continuer jusqu'à ce que je voie de veritables dispositions de faire la paix.» — Om det hotande kriget med Österrike skrifver han: »Votre Majesté peut compter sur moi. Mes moyens ne sont pas bien considérables, ayant deux guerres déjà sur les bras, mais tout ce qui est possible sera fait.» — Tatistcheff, Alexandre 1:er et Napoléon, pag. 478.

[1] »C'est la grande maxime politique de l'Empereur de tenir tout le monde en suspens, de plutôt laisser pourir la figue sur l'arbre, que de la cueillir trop verte.» Dalbergs ord till Lagerbjelke. — Lagerbjelkes depesch den 19 sept. Riksark.

heter det, »nationer öfvergå ej från ett tillstånd af krig till ett tillstånd af fred annat än genom traktater, och dessa formaliteter hafva ännu ej uppfyllts».[1] Längre fram får Bernadotte en skrapa för att han visat tillmötesgående mot svenskarne och sålunda kompromitterat honom vis-a-vis ryssarne.[2] — Det är berättadt, att den svenska regeringen med försiktighet sökte utforska, hvad Napoleon tänkte om en förening mellan Sverige och Norge. Han gaf intetsägande svar. Men till hertigen af Vicenza skref han, att det hvarken öfverensstämde med kejsar Alexanders eller hans egen värdighet, att Danmark gjorde någon förlust i område. »L'idée de lui faire perdre la Norwège me parait un roman.»[3]

Den dåraktiga tron på Napoleon fortlefde på många håll i Sverige trots allt. Lagerbjelke klagar öfver att de svenska underhandlarne ej fasthållit vid att hänskjuta gränsfrågan till den franske kejsaren.[4] Han uppgaf ej denna idé ens efter

---

[1] Corresp. de Napol., 15684.

[2] Lettres inédites de Napol. 1:er.

[3] Corresp. de Napol. 15840.

[4] Två samtidas omdömen om Lagerbjelke må anföras. Ehrenheim skrifver: »Denne, som med verklig qvickhet förenade häftighet och fjeskighet i hög grad, ägde mycket förtroende vid det Hertigliga Hofvet och var ifrigt tillgifven det franska systemet, för hvilket Hertigen jemväl för egen del var mera böjd än för det rådande Engelska.»

Med anledning häraf skrifver Adlersparre om Lagerbjelke: — — »en man, som redan den tiden (1809) stod på höjden af all diplomatisk skicklighet, som var utmärkt af den högsta tänkbara snilleodling och hvilken beredvilligt offrade all sin förmåga åt Fäderneslandets frälsning och vigtigaste angelägenheter, då fara, undergång och möjlig frälsning visade sig.»

Adlersparre, Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia, III: 161.

Engeströms omdöme om Lagerbjelke är ganska strängt. Se Statsministern von Engeströms yttrande till Kongl. Maj:t om envoyén baron Lagerbjelke. Bilagorna till Minnen och anteckningar af Lars von Engeström af Elof Tegnér. — Att Lagerbjelke kunde fasthålla vid sin älsklingstanke: förbund mellan Frankrike och Sverige, förefaller egendomligt med hänsyn till det klara besked, han erhöll af t. ex. franske ministern i Hamburg Bourienne om huru man å fransk sida betraktade ett sådant förbund. Bourienne ytt-

Sveriges fred med Frankrike den 6 jan. 1810, oaktadt den tredje artikeln af fredstraktaten upphäfver det ringa medgifvande, som gjorts i Fredrikshamn, rörande Sveriges anslutning till kontinentalsystemet.[1]

Freden i Paris är sålunda att betrakta som slutakten af underhandlingarne i Fredrikshamn. All handelsförbindelse med England upphäfdes. Inga engelska varor skulle få införas i svenska hamnar, under hvad flagga och på hvad slags fartyg de än kommo.

Undantag gjordes endast för salt.[2]

---

rade till Lagerbjelke: »Les raisons politiques de l'alliance entre la Suède et la France consistent plutôt dans des souvenirs interessants, que dans des espérances bien calculés. La Suède est trop affaiblie pour faire dorenavant partie d'une système de contrebalance à l'égard de la Russie. La perte de la Finlande la rend presque feudataire de sa puissante voisine.» Lagerbjelkes depesch den 3 sept. Riksark. — På liknande sätt uttalade sig Furst-Primas Dalberg. Lagerbjelkes depesch den 19 sept. Riksark.

[1] Att den artikel i Fredrikshamnstraktaten, som rörde Sveriges anslutning till kontinentalsystemet, väckte missnöje i Frankrike, visste man af Stedingks depesch från Petersburg af den 30 sept. Han berättar, att han af Alopæus hört, att hertigen af Vicenza uttryckt mycket missnöje med densamma och funnit den alltför gynnsam mot England.

Stedingks depescher från Petersburg 1809. Riksark.

[2] Kongl. Maj:ts Nådiga Kungörelse at Engelske Waror icke efter den 24 nästkommande april må i Swenske Hamnar införas. Gifven Stockholms Slott den 28 martii 1810.

Wi Carl med Guds nåde etc. etc. etc. Göre wetterligt: att sedan Wi uti 3 Art. af den emellan Oss och H. M. Kejsaren af Ryssland den 17 Sept. nästledne år slutne Freds-Tractat utlofvat att biträda Continental Systemet med de jämkningar, hvilka närmare skulle utstakas i de underhandlingar, som emellan Sverige, Frankrike och Danmark komme att öppnas, samt emedlertid till fullgörande af hvad i nämnda Artikel uttryckligen stadgades, genom nådig kungörelse af den 27 derpå följande october förordnat, att Stor Brittanniska Krigs- och Handelsfartyg icke skulle tillåtas, efter den uti kungörelsen bestämda tid, att i svenska hamnar inlöpa; så hafva Wi nu ytterligare genom 3 Art. uti Freds Tractaten af den 6 sistl. Jan. emellan Oss och H. M. Fransmännens Kejsare, Konungen af Italien, antagit helt och hållet och i all dess vidd Continental Systemet, förbundit Oss till följe deraf att för Engelske handeln tillstänga våra hamnar och att ej i desamma tillåta

införseln af någon Engelsk vara eller handelsartikel under ehvad flagg och på hvad fartyg de må anlända, samt afstått ifrån den särskilda rättighet Freds Tractaten med Hans Kejserl. Ryska Maj:t Oss lemnat i afseende på Colonialvaror, förbehållande Oss endast den att införa det för Wårt Rikes behof nödiga salt. Wi förordne alltså härmedelst i nåder, att uti Wårt Rikes hamnar ej må ifrån och med den 24 nästkommande April hvarken till förtullning eller nederlag införas några varor, som tillhöra H. M. konungen af Stora Britannien och Dess Undersåtare, eller hvilka äro alstrade eller tillverkade eller blifvit i de fartyg, hvarmed de ankomma, inlastade uti förenade Konunga Riket Stora Britannien och Irland, dess Colonier, eller sådane länder, som omedelbarligen lyda under Stor Britannisk styrelse; att alla fartyg, förande bevisligen under hvad flagg som hälst sådana varor, eller icke försedda med behöriga Pass och Certifikater till bestyrkande af laddningarnes beskaffenhet, ursprung och ägare samt lastningsorterna, skola, om de till svenska hamnar anlända, derifrån afvisas; men att ifrån detta förbud undantages salt, hvilket må ifrån alla Utrikes orter införas uti fartyg, som ej tillhöra H. M. Konungen af Stora Britannien eller Dess Undersåtare. Öfver verkställigheten af detta Wårt nådiga förordnande äga vederbörande högre och lägre Embets- och Tjänstemän att noggrannaste tillsyn hålla samt att, efter de särskilda föreskrifter Wi vilje derom i nåder gifva, med alfvarlig upmärksamhet granska de Pass, Certificater och öfriga bevis för ankommande Skepp och laddningar, som efter redan gällande Lagar och bruk erfordras eller vidare kunna äskas. Det alle som vederbör etc. Stockholms Slott den 28 Mars 1810.

CARL.
(L. S.)

Hans Järta.

Underdåning Pro-Memoria.

Då i närvarande omständigheter alt synes förebåda fiendtligheternes återutbristande och alla för Riket därmed förknippade högst vådliga följder lifligt målar sig för hvarje redlig undersåtares ögon, värdes Eders Kongl. Höghet ej onådigt upptaga, om iag af underdånigt nit vågar yttra mina tankar om närvarande politiska ställning i Europa enligt de begrepp iag fattadt om de under sednare åren förefallne händelser.

Eders Kongl. Höghet lärer i denna korrta tafla igenkänna större delen af de reflexioner iag under förflutne tider vågat i underdånighet anföra och som iag blott samladt för at däraf draga några för närvarande ögnablick tillämpade slutföljder.

Ehuru märkvärdige de föregående Franske fälttågen och deras följder varit, äro dock 1806 och 1807 årens fälttog med den däråföljande Tillsiter Freden de märkvärdigaste och till sina följder mäst afgörande ej allenast för Europa i almänhet, men äfven för Sverge i synnerhet.

Före detta fälttog stod Ryssland i en Jättlik skepnad och liksom ville omfamna Europa, framför detsamma stod Preusen ganska betydande genom antalet och den fordna vapenäran af dess krigare, samt Österrike ännu ganska mägtigt genom de resourcer 25 millioner Invånare gifva. Preusens, Österrikes och Norra Tysklands förenade styrka understödde af hela Ryska magten, skulle altid uppställa en för Frankrike frucktansvärd Liga. — Sverige och Turkiet voro då af en stor betydlighet för at kunna hindra Ryssland at understödja en möjlig Coalition emellan Preusen och Österrike; också sökte Franske Keijsaren at på alt möjligt sätt förmå Sverge,

at ingå i dess alliance och emottaga de förstoringar som Frankrikes intresse då fordrade.

Men freden i Tillsit förändrade hela denna sakernas ordning: den betydande Preusiska Monarkien förvandlades til et ganska Secundairt Rike, hvars armée och Economiska tilgångar kriget, för en lång svit af år, redan hade förstört; hela nora Tyskland blef Frankrikes bundsländer, hvilka öktes med Hertigdömet Warschau, som flyttade Franska gränsen directe mot den Ryska i Pålen och omfattade därigenom hela norra delen af Österrikiska Monarkien, som förut ej behöfde under förra krig med Frankrike bevakas.

Den ena Rysslands barriere var således fallen, och dess fall ökade Frankrikes styrka til den grad, at den andra barrieren, eller Österrike, skulle vid nästa krig nödvändigt af öfvermagten krossas innan Ryska förstärkningar hunno fram; utom det, at Frankrikes granskap genom Hertigdömet Warschau då skulle nödga Ryssland at tillika vara betänkt på egna gränsors säkerhet.

Franska arméerne hade väl redan genom segrarne i Sveitz och Mähren trodt sig finna sin öfverlägsenhet öfver de Ryska; men dessa segrar kunde vara en följd af det olika eftertryck med hvilka arméer strida i aflägsna länder än då de försvara egna gränsor. Slagen vid Pultusk, Eylau och Friedland visade däremot nu samma resultater som vid Zürich och Austerlitz.

Då et fälttog börjat med Wesel och Maijnts til Baspunkter, medförde sådana resultater för Ryssland; så kan med tämlig säkerhet slutas hvilka böra följa, då fälttoget öppnas direkte från Niemen med Dantzig, Torn och Warschau til operationsbasis och när den arméen som 1806 måste genombryta och förstöra 200,000 af Fredrik den 2:as krigare, innan den hant til Ryska gränsen, vid nästa krig däremot beträder genast denna gräns förstärkt af alla de länders troppar, som den förra gången måste förut inkräkta.

Ryssland förlorade då i Frankrikes ögon den Colossala anblick det ägde betracktadt från Rhenströmmens vänstra strand; det upphörde at anses som en farlig Rival mot hvilken alla medel borde upptänkas at resistera, det ansågs blott som en vanlig granne hvars betydliga magt väl fordrade en nödig uppmärksamhet, men hvars

intresse måste blifva, at på det närmaste sluta sig til Frankrike och i dess alliance söka gemensamma fördelar; freden vid Tillsit stadfästade ock detta förhållande.

Efter alt utseende synes franske Kejsaren vid detta märkvärdiga möte sökt visa Kejsaren af Ryssland svårigheterne om ej omöjligheten för Ryssland at förstoras på Frankrikes bekostnad eller emot dess medgifvande, och at enda sättet för Ryssland at bibehålla sin relativa ställning til Frankrike, vore at i förbund och sammanhang med det samma utvidga sig åt andra sidor, där collisioner kunde undvikas. — Händelserne i Finnland, i Moldau, i Spanien och i Portugall samt mötet i Ehrfurt tyckes utvisa, at Ryska Kejsaren funnit sig öfvertygad af dessa skäl och ageradt i öfverensstämmelse därmed.

Förgäfves invänder man, at sedan Frankrike nu krossat Österrike kommer Rysslands tour och at Ryssland bör förutse sitt då inträffande öde; denna för 3:ne år sedan sannolika gissning saknar nu all grund, om man ej med Rysslands tilkommande öde menar hvad som om flere år härefter möjligtvis kan inträffa, då fulländade delningsplaner ändring af Regenter och många andra omständigheter kunna bryta de nuvarande intressen. — Det man nu med säkerhet ser är at hvarken Frankrikes företag och framgångar i Spanien eller mot Österrike oroar Ryssland och at Ryssland således måste hafva andra planer at utföra på sin sida, och månne ej Asiatiska Turkiet, Persien, Indostan, Indien och Tartariet kunna formera för Ryssland lika så vigtiga bundsstater som Italien, Spanien, Westphalen etc. för Frankrike, och månne fredsbrott emellan Ryssland och Frankrike är att förmoda innan dessa vidsträckta planer hunnit sin fullbordan til den grad, att dessa magter ej hafva andra occupationer än de tvistigheter som sedan kunna uppkomma på deras sammanstötande gränsor; men hvilken tid fordras icke ännu innan denna epok inträffar!

För at nu från dessa almänna anmärkningar draga några slutföljder til mitt Fädernesländs enskildta ställning; så har äfven Tillsiter freden helt och hållet ändradt den synpunkt hvarutur Frankrike måste betrackta detsamma.

Då Ryssland genom sina egna och sina förra alierades krigs olyckor, genom Frankrikes vundne förstoringar, genom betydliga löften om motsvarande förstoringar å sin sida och genom båda Monarkernas personliga öfverenskommelser befunnits vara Frankrikes mest tilgifne allierade, som oagtadt händelserne förledet år i Spanien och nu i Österrike förblifvit oförändrad; så följer däraf, at Sverge ej äger värde i Frankrikes ögon som motvigt mot Ryssland, ehuru dess aliance kan i annat afseende blifva af en stor politisk nytta för denna magt. — Sverges hotande ställning mot Ryssland är tvärtom skadlig för Frankrike emedan det hindrar Ryssland at med nödigt eftertryck utföra de vigtigare planerna söderut hvarom Frankrike och Ryssland otvifvelagtigt öfvenskommit.

Frankrike söker och behöfver i denna sakernas ordning endast motvikt emot England, ty mot alla länder dit Landsvägar leda, äger det tilräcklig motvigt i sina egne och sina allierades arméer.

Frågan uppstår sedan om de af Ryssland föreslagne fredsvilkorens antaglighet. De öfversände preliminärerne fordra 1:o Finnlands afträdande 2:o Sverges hamnars tilslutande för England och 3:o En erbjuden hjelpsändning om den skulle påfordras.

Det första vilkoret är visserligen för hvarje svensk högst smärtande och ingen redlig medborgare lärer utan den häfftigaste sinnes oro tänka på en sådan uppoffring; men Sverges ej allenast välfärd, utan äfven tilvarelse som stat fordrar, at saken på det nogaste öfverväges.

Tvänne sätt kunna supponeras at återfå Finnland, endera genom Frankrikes åtgärd eller genom egen vapenstyrka.

Frankrikes åtgärd kan vara tveggehanda: genom fredlig bemedling eller genom krig mot Ryssland.

I anseende til det första bör man betrackta Finnlands värde för Ryssland för at tilse om det kan förmodas godvilligt vilja afstå denna äröfring. — Ryssland erhåller genom Finnland en barriere för sin hufvudstad och en naturlig gräns i hafvet för sitt Rike, det flyttar sig närmare Sverges hufvudstad, än vår gräns förut var deras; den svagaste men vigtigaste delen af Riket nemligen nejden kring Petersbourg utvidgas med en äröfring af en milion menniskjor

i et til all slags Cultur förträffligt band som gifver sjökuster, hamnar och Sjöfolk til deras handels och krigsmarins förstärkande hvilket ingår i Frankrikes planer mot England; en tapper och stridbar armée samt nya fästningar ökar hufvudstadens säkerhet och Finska viken förvandlas til en Rysk insjö. — Dessa fördelar äro så vigtiga, at Frankrike ej kan erbjuda Ryssland någon sorts ersättning som de kunna förmodas af fri vilja antaga.

Härtil kommer äfven Ryska hofvets hederskänsla, som vid et sådant afträdande skulle såras efter alla de anstalter som rörande detta land af detsamma blifvit vidtagne.

Ryssland har högtidligen meddelt alla hof, at det i anledning af sin eröfringsrätt och sine öfverenskommelser med Frankrike för evärdeliga tider införlifvadt Finland med Ryska Monarkien, Kejsaren har med stor högtidlighet under Peter den 1:as bildstod firadt denna förening som fullbordandet af Petter den förstes planer. — Af Finlands Invånare har tro och huldhetseden blifvit affordrad, deputationer ihafva tackat Kejsaren för dess åtgärder och en Rysk regering har blifvit i det nya GeneralGouvernementet organiserad.

Efter alla dessa solenna acter synes det omöjligt at Ryska Kejsaren självfilligt afstår denna äröfring och at dess affordrande från franska sidan, när det ock må ske, nu eller framdeles, nödvändigt skall blifva åtföljt af et fredsbrott.

Nu återstår således at tillse när det kan blifva Frankrikes intresse, at förskaffa Sverge Finland genom et krig med Ryssland.

At detta ej i närvarande ögnablick kan förmodas, lärer almänt medgifvas, men iag anser äfven, ty värr, at denna tidpunkt är ganska aflägsen. — Ehuru Österrikiske arméerne nu äro slagne och Österrikiske Monarkien kan anses nära sin upplösning, fordras dock ännu härtil en viss tid; landets vidsträckthet fordrar redan flere månader för at kunna besättas på alla punkter, om intet eller föga motstånd kunde supponeras, men förmodeligen nödgas ännu arméerne maneuvrera och lämna et eller annat fältslag när de Österrikiske öfverlefvorna hinna samlas til de inne i landet stående trupperne; utgången torde vara gifven, men det fordrar tid.

Sedan alt detta skulle efter de allierade magternas önskan vara afgjort börjas en ny act, förmedelst kriget mot Turkarne, hvilket från Ryska sidan redan är börjat och från den franska kan anses som afgjort från den dag tractaten med England teknades. — Om iag antager för et ögnablick at Europeiska Turkiet då vore bestämt en fransk Prins och det Asiatiska en Rysk, upptäckes vid blotta kartans öfverseende, at ehuru all möjlig framgång förutsättes detta företag dock fordrar en tämmelig tid. — Men låtom oss nu antaga, at detta äfven vore utfört; så följer i ordningen Persien som enligt Engelska tidningarna lärer öfvergått på Engelska partiet för at i sin tour blifva krigstheater; men skulle det åter fortfara med franska alliancen, finner kejsaren i Frankrike helt säkert mera sin räkning uti at låta en fransk armée hand i hand med en Rysk genomtåga detta land til Engelska Indien än genom et krig med Ryssland vinna några glest bebodda gränsländer.

Jag vågar således påstå at ingen hvarken militairisk eller politisk anledning finnes at förmoda det Frankrike hvarken genom bemedling eller genom krig kan på flere år komma i tilstånd at återgifva Finland till Sverge då en ruptur med Ryssland, som vi nu sedt måste lika så nödvändigt följa af denna Frankrikes begäran, som det är säkert at et sådant fredsbrott för längre tid blir både emot Frankrikes och Rysslands intressen.

Att med egen vapenstyrka återtaga Finnland är nu ej heller möjligt. — Fienden är mästare af Sveaborg och Svartholmen, af finska skärgårdsflottan den de förstärkt med den gamla Ryska och med talrika nybyggnader under vintern; Finska arméen återkommen i landet förminskar vår til en tredjedel; landet är besatt med trupper som för tvänne månader sedan ansågos tilräcklige at eröfra Sverge och måste således, äfven om ock några trupper äro dragne därifrån, vara tilräklige at försvara Finland.

Dannemark och Norge hota södra och västra gränsorna och en Rysk armée i nejden af Umeå den norra. — Få trupper lära således blifva öfrige för at därmed kunna företaga en ultramarinsk operation af denna betydenhet.

Finlands afträdande synes således blifva en sorgelig men oundviklig nödvändighet; så mycket mer, som hvarje dag därmed dröjes vinner fienden nya fördelar i Norrland som han kan hända ej utan nya uppoffringar från vår sida torde öfvergifva.

Det andra af Ryssland fordrade vilkoret: Svenska hamnarnes slutande för England är äfven af de bedröfligaste följder för Sverge, men kanske om det förra oumgängeliga vilkoret uppfylles, torde någon jämkning i det senare stå at ärhålla; skulle detta åter också af Ryssland äskas som et aldeles oundvikligt vilkor för freden och den utan detta vilkor ej stå at vinna, samt England icke göra afseende på vår Critiska belägenhet och tvärt emot deras yttranden, at ej vilja göra afseende på hvad den oundvikligaste nödvändighet föreskrifver samt således börja emot oss et verkligt krig; så måste jämnförelse göras emellan et krig med England och fortsättandet af det närvarande.

England kan visserligen med en betydlig styrka göra en landstigning å Sverges kuster, men aldrig i närvarande ställning med en så stor at icke Sverges armée om då endast emot den kunde användas vore dem öfverlägsen.

I en tidpunkt då England har så stora intressen at bevaka i alla verldsdelar, där både rikare och lättare äröfringar kunna af dem förmodas lära de ej befatta sig med våra Bergsbyggder, hälst en så stor expedition, som skulle vara tilräcklig at äröfra Sverge kostade så enormt at inga möjliga fördelar kunde den uppväga och alla smärre expeditioner skulle slutas med en forcerad reembarquering.

Ingenting är således för landets självständighet från den sidan at befara, men handelen med England förstördes och kusterne kunde oroas af ströfverier.

Om kriget däremot fortsättes mot Frankrike, eller som är det samma, mot Ryssland och Dannemarc hvilka olyckliga resultater visar det ej om man fördomsfritt och utan at göra sig själf någon illusion betracktar det.

Vår skärgårdsflotta torde väl kunna anses fiendens fullt jemngod och kanske genom vårt sjöbefäls och manskaps insigter och

skicklighet äfven öfverlägsen, men hvilken stor öfverlägsenhet och hvilken mängd af sammanstötande omständigher fordras ej för at med detta vapen kunna med nära lika styrka utföra någonting afgörande. Man lefvererar Bataljer som förstöra folk och fartyg på båda sidor och korrt därefter har man dels upplagat det sönderskutna dels nybyggt det förlorade och Rysslands tilgångar uthärda i slikt fall längre än våra. — Ryska skärgårdsflottan om den vore för svag at kunna företaga något offencift i anseende til den styrka vårt sjöförsvar äfven vinner af kryssande Fregatterne, är dock, efter hvad man af förra årets SjöCampagne kan dömma, för stark at vi kunna hoppas utföra några afgörande diversioner å fiendens rygg eller flanquer. — Man kan således ej med säkerhet påräkna annat af vår skärgårdsflotta, än at den håller den ryska motvigten och således betäcker våra kuster; men detta vore redan betydligt om vi endast hade fienden att vänta från siösidan, nu är han åter etablerad i nejden af Umeå, har således fasta landet bakom sig och kan erhålla alla förstärkningar och behofver oberoende af hvem som är mästare i sjön; han kan efter 12 a 15 marchedagar öpna sig communication med Norrska trupperna, då Ryska arméen kommer i höjden af Hernösand hvarefter den torde försöka at fortsätta marchen til Dalelfven då våra trupper beständigt och successivt hotas med tournering af de från Norge inbrytande Corpser. — Norrmännerne inbryta då otvifvelagtigt i Bohuslän och Värmeland och deras framgång lärer ty värr ej af vestra arméens ringa styrka länge kunna bestridas.

Svenska krigsmagtens, under vapen, varande styrka at motstå alla dessa företag, torde knappast kunna antagas i närvarande ögnablick til 26,000 man hvaraf ändock en del til besättningar på flottan, samt til södra kustens och Stockholms nejdens betäckning afgår.

Nya utskrifningar blifva således nödvändiga; men hvilket förnyat missnöje skola ej dessa väcka i landet, och huru skadliga för näringarne som nyss lidit så obotliga förluster genom Landtvärnet.

Kostnaden för arméen och flotternes underhåll då alt sammanräknas uppgår visserligen til omkring 2 millioner Riksdaler i må-

naden, Banquen kan ej i längden vidare förskjuta utan at dess credit lider; tilräkliga lån til alla dessa behof kunna omöjligen ärhållas emedan om kriget fortsättes rörelserne och förtroendet åter falla; Krigs Departementet som redan är skyldigt öfver 5 millioner Rdr finner ej mera någon Credit utan måste nödvändigt äga penningar i handen om varor skola ärhållas; Nya pålagor blifva således nödvändiga och som til behofvernas oundvikliga fyllande måste genast utgå, då alt hvad iag och öfrige Committerade anfört til för detta Konungen om krigsgärdens värkan på landet åter här finner sin tillämpning.

Den afbrutna communicationen med alla sädesländer, skall, då arméerna nödgas hållas på krigsfot, medföra brist på nödvändighetvarorne om ock penningar stod at ärhålla; truppers och varors transporter til arméerne kommer ånyo at falla tungt på landet, alt detta sammanlagt skall värka en almän nöd och en almän nedslagenhet och detta i et ögonblick då fienden å alla punkter står för dörren.

Ingen engelsk hjelp kan hindra Ryska och Norrska Landtoperationerna, och om äfven sommaren skulle kunna uthärdas och förlusten därunder inskränkes till en större eller mindre del af Norrland och kanske några inkräktningar på Vestra gränsen; så återstår dock hösten och vintern, då inga sjöoperationar kunde oroa fiendens rygg och flanquer, samt nödgar os at ånyo samla en armée i Skåne, at ej omtala den ställning man då befunne sig uti, i fall vintern skulle inträffa sådan som den förledna. — Dessutom då Engelskt biträde begäres och våra operationer Combineras med Engelsmännens, som blir en följd af krigets fortsättande, så förloras ånyo alt hopp om rapprochement med Frankrike; ty Ryssland skulle säkert begagna en sådan anledning at bevisa inför franska Kejsaren omöjligheten at skilja oss från Engelska Systemet och den däraf följande nödvändigheten at fulfölja planen vid Erfurt.

Wår flottas förening med den vida starkare Engelska kunde ock uppväcka någon farhåga i det fall, fiendens landtoperationer möjligtvis kunde under tiden nödga oss at ombyta Systême.

Intet annat än en snar fred med Ryssland tyckes således kunna frälsa Sverge från den afgrund hvaruti det otvifvelagtigt synes falla om ej hastiga och afgörande steg til fredens erhållande medföra önskade resultater. — Franska alliance systemet synes i sådana omständigheter helt och hållit böra omfattas, ty det vore at befara det alla halfmesurer, alt haltande åt båda sidor möjligtvis kunde medföra de följder som andra Staters öde vist, hvilka först i sista ögnablicket öppet nalkats Frankrike men som då förskjutit dem af misstanka, at ej öfvertygelse men blotta nöden frambragt denna demarche på hvars upprigtighet första obehagliga Crisis för Frankrike kunde gifva samma prof som Spanska Cabinettet då franska arméerne voro i Pålen och Österrikiska då fransoserne voro i Spanien.

Min underdåniga tanke är ej at man bör oberäknadt uppoffra de fördelar som en orubbad handel med England kan medföra, tvärtom bör alt i verlden försökas för at vinna detta ändamål, på sådant sätt likväl at ej hela rikets existence som 1720 äfventyras. — Min underdåniga tanke vore, at en person af förtroende genast affärdades til Ryssland med et vanligt Courir pass utan at afvagta de begärta passen för den formeliga negociateuren; at denne person ärhåller nödig fullmagt at afsluta preliminairerne. då negociateuren sedan får i vanliga former uppgöra fredstractaten. — Det förstås at denne person ej bör cedera något utan steg för steg och hvad som aldeles ej kan undvikas och i alla fall ej mer, än Ryssland själf har yrkat i de föreslagne preliminairerne, hvarvid det ånyo i sista noten förklaradt sig vilja förblifva. — Skulle nya pretensioner i följe af det med negociationerne inträffade dröjsmålet uppstå lärer man då ej finna underligt at nya instructioner genom courierer inhämtas. — Ryssland finner då åtminstone af denna beskickning en upprigtig böjelse för freden hvarpå det nu tyckes låtsa tvifla. — Efter min underdåniga tanka torde äfven en person af förtroende afsändas til Frankrike som sökte bestämt inhämta hvad Kejsarens planer och önskningar vore relativt til Sverge, och ej allenast försäkrade Honom om Sverges vänskap och önskan af fred, som för tvänne år sedan hade varit alt hvad som behöfdes och som nu redan lärer skedt, men som tillika öfvertygade franska Kejsaren at

Sverge både af fri böjelse och af politiskt intresse är Frankrikes naturligaste och närmaste bundsförvant, samt således färdig at ingå i alla de vilkor dem Kejsaren oundgängeligen äskade, blott de äro förenbare med Rikets existence som oafhängig Stat, och at dess inre författning blir i alt oberoende af all utländsk inflytelse. — Det torde då vara ganska möjligt at öfvertyga Kejsaren at de medel som bidraga at öka dess Bundtsförvands välmåga och afvärja de betydligaste economiska förluster, ingå äfven i Hans eget intresse och därpå ärhålla en formlig eller tacite försäkran; men högst vigtigt synes vara at ärhålla full säkerhet om Kejsarens bifall til en önskelig neutralitet vore verkeligen vunnit eller om Han af någon dold misstanke blott uppskjuter svaret, då man måste söka genast häfva de betänkligheter Han kunde äga.

Säkerligen lärer man häremot anföra farhågan för den inflytelse franske Kejsaren skulle söka vinna i affairerne. Men Wårt lands läge gör alla tillämpningar om den inflytelse franska regeringen äger i Tyskland, Spanien, Holland m: m: aldeles olämplig på Sverge, den kan aldrig sträcka sig til annat än de utrikes förhållandena och i alla alliancer lär den svagare nödgas menagera sin mägtigare allierade.

Fortsättandet af kriget med Frankrike medförer deremot til otvifvelagtigt slutresultat, at vårt olyckliga fädernesland blir ytterligare styckadt och kanske faller under främmande herravälde, därifrån den högste Gudens nåd och Eders Kongl. Höghets vishet oss bevare!

Stockholm den 31 Maij 1809.

G. W. af Tibell.

RÄTTELSER:

Pag. 8, sista raden står *hvilken*, läs *hvilka.*

» 56, noten står *Lagerbjelke,* läs *Engeström* utom på sista stället.

» 64, andra noten står *England erkännande,* läs *Englands erkännande.*